

ΤΕΙ ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ: ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ: ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ

**ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ-
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΜΑΣ
ΜΕ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ ΠΟΥ
ΑΠΟΤΕΛΟΥΝ ΠΟΛΟΥΣ ΕΛΞΗΣ ΤΟΥ
ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ**

**ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ: ΑΝΤΩΝΑΡΑΚΗ ΔΕΣΠΟΙΝΑ
ΗΛΙΑΚΗ ΙΩΑΝΝΑ
ΝΤΟΛΟΥ ΑΝΝΑ**
ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΜΠΙΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΠΙΘΜΟΙ
ΕΙΣΑΓΟΓΗΣ

2467

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τις τελευταίες δεκαετίες έχει παρατηρηθεί παγκοσμίως σημαντική αύξηση του τουρισμού. Η τουριστική βιομηχανία αποτελεί ίσως την μεγαλύτερη διεθνή βιομηχανία, ξεπερνώντας σε μέγεθος ακόμα και αυτές του πετρελαίου και των πολεμικών εξοπλισμών. Καθώς όμως επηρεάζεται από αναρίθμητους δεδομένους, αλλά και αστάθμητους παράγοντες, οι όποιες προβλέψεις για τη μελλοντική του εξέλιξη δεν θα μπορούσαν σε καμία περίπτωση να είναι μακροχρόνιες. Οι μέχρι σήμερα προβλέψεις κινούνται σε μια χρονική περίοδο 15ετίας και αφορούν στο διάστημα έως το 2010.

Η εκ βάθους αλλαγή της διάρθρωσης της διεθνούς οικονομίας που βρίσκεται ήδη σε εξέλιξη, οι οικονομικοπολιτικές συγκυρίες και η τεχνολογική επανάσταση, εκτιμάται ότι θα διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη του διεθνούς τουρισμού, τροποποιώντας παράλληλα τον χάρτη της παγκόσμιας τουριστικής βιομηχανίας.

Τα στοιχεία απεικονίζουν με σαφήνεια την κυριαρχία του ενδοηπειρωτικού τουρισμού. Πρόκειται ουσιαστικά για τις μετακινήσεις τουριστών μεταξύ χωρών της ίδιας ηπείρου. Με βάση τα στοιχεία του 1994, ο ενδοηπειρωτικός τουρισμός αποτελεί τον κύριο όγκο του διεθνούς τουρισμού, καθώς αντιστοιχεί στο 82% του συνόλου (το 1980 αντιστοιχούσε στο 71%). Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι, ενώ κατά την διάρκεια της 15ετίας 1980-1994, η αύξηση του διεθνούς τουρισμού σε παγκόσμιο επίπεδο ήταν 90,5%, ο τουρισμός από ήπειρο σε άλλη ήπειρο αυξήθηκε μόλις 24,5%.

Οι περιοχές όπου ο τουρισμός προέρχεται κατά βάση από γειτονικές χώρες της περιοχής είναι η Ευρώπη (το 85%) και η Αμερική (το 75%), ενώ το ποσοστό αυτό παραμένει σταθερό για τις δύο αυτές περιοχές την τελευταία 15ετία.

Οι πολιτικοοικονομικές αλλαγές που συντελούνται σε μια σειρά χώρες με μεγάλες πληθυσμιακές συγκεντρώσεις (Κίνα, Κεντρική και Αν. Ευρώπη, Ινδία, Βραζιλία), η απελευθέρωση των αερομεταφορών που οδηγεί σε μείωση των ναύλων, η άρση των περιορισμών εισοδήματος για τα διεθνή ταξίδια και φυσικά η αλματώδης ανάπτυξη της πληροφορικής (ιδιαίτερα του Internet), αναμένεται να οδηγήσουν σε σημαντική ανάπτυξη του διηπειρωτικού τουρισμού.

Σύμφωνα με κάποιες προβλέψεις έως το 2010 ο αριθμός των διεθνών τουριστών αναμένεται να διπλασιαστεί, με έναν μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης 4,5%. Σύμφωνα με ένα πιο αισιόδοξο σενάριο ο αριθμός των διεθνών τουριστών το 2010 θα φθάσει το 1,25 δις. άτομα! Αντιλαμβάνεται κανείς τις διαρθρωτικές αλλαγές που θα προκληθούν.

Ακολουθώντας τους παραπάνω ρυθμούς, ο τουρισμός στην χώρα μας κατοχυρώνει συστηματικά τα τελευταία χρόνια, το ρόλο του ως η “ατμομηχανή” του τομέα υπηρεσιών. Η φετινή δε τουριστική περίοδος επιβεβαιώνει για μια ακόμη φορά ότι κάθε χρόνο ο πληθυσμός της Ελλάδος διπλασιάζεται, πλησιάζοντας τα 22 εκατ. Υπεύθυνοι γι’ αυτό είναι οι περισσότεροι από 11 εκατ. ξένοι που επισκέπτονται την χώρα μας κατά τη διάρκεια της τουριστικής περιόδου.

Λίγο πριν από την αυγή του 21^{ου} αιώνα ο ήλιος και η θάλασσα δεν αρκούν σε οποιαδήποτε χώρα για να προσελκύσει ξένους επισκέπτες. Η προσέλκυση μαζικού τουρισμού χαμηλής συναλλαγματικής απόδοσης δεν αποτελεί πια το άπαν και η στροφή στον ποιοτικό τουρισμό γίνεται το νέο ζητούμενο.

Επιπλέον, όλα δείχνουν ότι το ελληνικό τουριστικό προϊόν θα βρεθεί τα επόμενα χρόνια υπό διπλή ανταγωνιστική πίεση:

α) Την άνθηση νέων προορισμών εκτός Ευρώπης (που θα στερήσει αρκετούς Γερμανούς, Άγγλους, κ.α. οι οποίοι θα κατευθύνονται προς την Ασία και αλλού),

β) Τον ανταγωνισμό των άλλων μεσογειακών χωρών, να διατηρήσουν τα μερίδιά τους σε μια ευρωπαϊκή πίτα η οποία θα αντιμετωπίζει σκληρό ανταγωνισμό.

Οι εξελίξεις όμως στη διεθνή οικονομία, τις μεταφορές, αλλά και οι αλλαγές στον τρόπο ζωής, δημιουργούν νέες δυναμικές οδούς, ενώ η ανάληψη της Ολυμπιάδας του 2004 από την χώρα μας ενισχύει ήδη την τάση ανόδου του τουρισμού στην χώρα μας.

Μετά την κάμψη που σημείωσε ο τουρισμός στην χώρα την διετία 1995-1996, το υπουργείο Ανάπτυξης διαφοροποίησε τις στρατηγικές επιλογές του για τον τουρισμό. Έδωσε ιδιαίτερο βάρος στον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος και στην αναβάθμιση των υπηρεσιών, με στόχο την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και την προσέλκυση υψηλού επιπέδου τουριστών.

Οι δημόσιες επενδύσεις στρέφονται πλέον αποκλειστικά στη δημιουργία της απαραίτητης υποδομής για τις εναλλακτικές και δυναμικά ανερχόμενες μορφές τουρισμού π.χ. συνεδριακός, θεραπευτικός, θαλάσσιος, οικοτουρισμός.

Μετά από μία περίοδο δοκιμής και περιπλάνησης των ξένων τουριστών στις γειτονικές ανταγωνίστριες τουριστικά χώρες, η Ελλάδα δείχνει να γίνεται και πάλι δημοφιλής τουριστικός προορισμός, σύμφωνα με τα στοιχεία των κρατήσεων για το 1999.

Από την άλλη πλευρά οι λέξεις οικολογία και περιβάλλον αποκτούν μια κρίσιμη σημασία σήμερα. Και τούτο γιατί σηματοδοτούν διεκδικήσεις, απαιτήσεις και ευαισθησίες που φιλοδοξούν να διαφοροποιήσουν ριζικά ή και να ανατρέψουν μια αρνητική πραγματικότητα. Οι λέξεις αυτές με τους

συνειρμούς τους οδηγούν σε κριτικές σκέψεις και προβληματισμούς για τις συσχετίσεις ανάμεσα στην ανάπτυξη, την φύση, τον πολιτισμό, τον άνθρωπο, την οικολογία, την τεχνολογία και την οικονομία.

Η διαπίστωση ότι σήμερα τα οικολογικά ζητήματα δεν αφορούν μονάχα την υποβάθμιση του περιβάλλοντος, αλλά λειτουργούν και σαν παράγοντες αναθεώρησης όλων των πολιτιστικών στοιχείων και αξιών της εποχής μας, θα πρέπει να παίρνεται ως δεδομένη. Τα περιβαλλοντικά προβλήματα της εποχής μας, χρειάζονται βραχυχρόνιες και μακροχρόνιες λύσεις που θα έχουν ως αποτέλεσμα την αλλαγή του τρόπου ζωής και των δραστηριοτήτων του σύγχρονου ανθρώπου.

Η σχέση τουρισμού και οικολογίας είναι σχετικά πρόσφατη και παρουσιάζει μια ιδιομορφία εξαιτίας του ρόλου της για την τουριστική κίνηση. Και αυτό συμβαίνει, διότι η εποχή μας κυριαρχείται σε όλα της τα επίπεδα από τα προβλήματα που προκύπτουν από την αλόγιστη χρήση του φυσικού περιβάλλοντος και την συνακόλουθη επιβάρυνση της ανθρώπινης διαβίωσης στον πλανήτη.

Οι οικολογικές καταστροφές δεν γνωρίζουν όρια και σύνορα. Γεγονός που αποδείχθηκε ολοφάνερα και μετά το πυρηνικό ατύχημα του Τσέρνομπιλ στην τότε Σοβιετική Ένωση και τις επιπτώσεις που επακολούθησαν. Με την έννοια αυτή ο τουρισμός, ως ευπαθής θεσμός σε πολλές διεθνολογικού χαρακτήρα κρίσεις, δεν μπορεί να αγνοήσει την καταστροφή του περιβάλλοντος.

Πρόσφατες κοινωνικές οικονομικές και πολιτιστικές εξελίξεις φαίνεται να επηρεάζουν ριζικά την τουριστική ζήτηση -άρα και τα χαρακτηριστικά της προσφοράς. Οι νέες τάσεις που διαμορφώνονται στην Ευρώπη, αλλά και σε άλλες τουριστικές αγορές, δείχνουν μια στροφή των προτιμήσεων των τουριστών προς διακοπές υψηλής ποιότητας που απαιτούν περισσότερο χώρο, λιγότερο θόρυβο και μεγαλύτερη ποικιλία δραστηριοτήτων αναψυχής.

Στο μέλλον αναμένεται να διαφοροποιηθούν οι διακοπές με μικρότερη διάρκεια, με καλύτερη κατανομή στο χρόνο και στο χώρο, επομένως με μεγαλύτερη ποικιλία στους τόπους προορισμού. Οι εξελίξεις αυτές αναμένεται να αυξήσουν τις πιέσεις στους τοπικούς, φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους.

Αυτή η στενή σχέση του τουρισμού με την οικολογία θα φανεί ακόμα καθαρότερα στα επόμενα χρόνια σε όλες τις χώρες του πλανήτη μας μέσα από την προσπάθεια ικανοποίησης των αναγκών του σύγχρονου τουρίστα.

**ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ
ΤΗΣ
ΧΩΡΑΣ**

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ

Η Ελλάδα είναι η απόληξη της Βαλκανικής Χερσονήσου στα νότια της Ευρωπαϊκής Ηπείρου. Περιβρέχεται από το Αιγαίο, το Ιόνιο και το Λυβικό πέλαγος. Έχει πολυνησιακό χαρακτήρα με τα 3.000 νησιά της, η πλειοψηφία των οποίων έχει μικρή έκταση.

Βρίσκεται μεταξύ των 35° και 41° παραλλήλων βόρειου γεωγραφικού πλάτους και ανήκει στην εύκρατη ζώνη. Η έκτασή της ανέρχεται σε 131.957 τετραγωνικά χιλιόμετρα, που αποτελεί το 1% της έκτασης της Ευρώπης.

Η Ελλάδα είναι χώρα ορεινή και νησιωτική με έντονο κατακόρυφο και οριζόντιο διαμελισμό. Τα κύρια χαρακτηριστικά της είναι το νησιωτικό σύμπλεγμα και το μεγάλο μήκος της ακτογραμμής της, που είναι μεγαλύτερο από 15.000 χλμ. (τα 1.000 χλμ. είναι αμμώδεις ακτές), ενώ το συνολικό μήκος ακτών στην Ευρώπη είναι 38.000 χλμ. Έτσι, η χώρα μας κατέχει την πρώτη θέση στην Ευρώπη σε σχέση με τους δείκτες “μήκος ακτών ανά κάτοικο” και “μήκος ακτών ως προς την επιφάνεια εδάφους”.

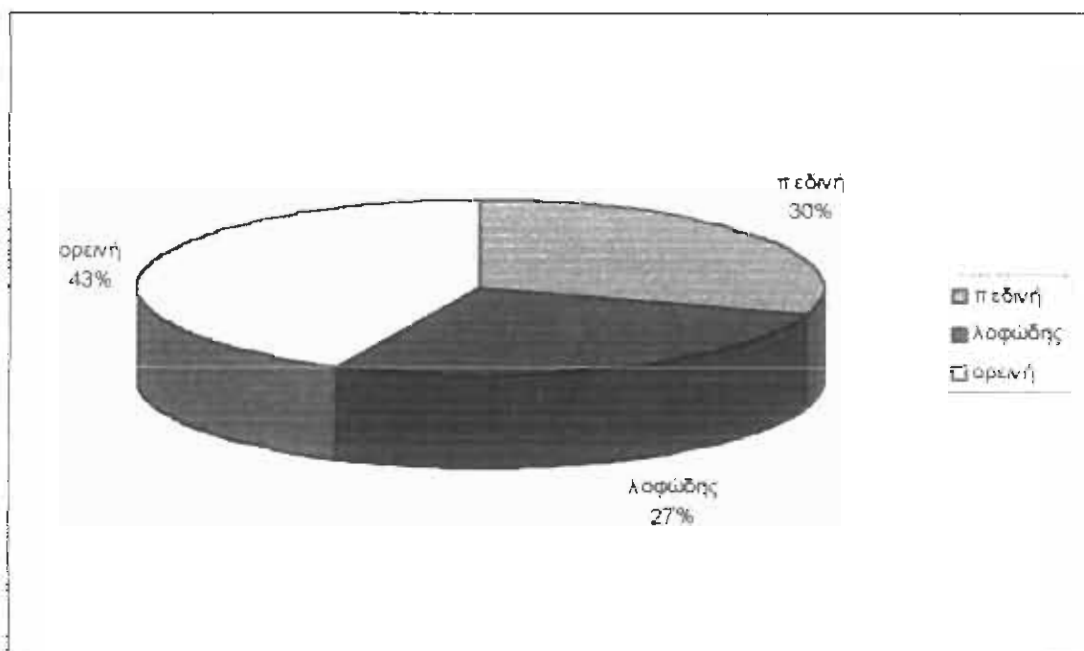
Περίπου τα 2/3 της έκτασης της χώρας είναι λοφώδεις και ορεινές εκτάσεις. Το μέσο ύψος τους υπολογίζεται στα 500μ., ενώ σε ολόκληρη την Ευρώπη, ο μέσος όρος φτάνει τα 350 μ. Αναλυτικά, οι πεδινές εκτάσεις καλύπτουν 39.600 τετ. χλμ., οι λοφώδεις 35.400 τετ. χλμ. και οι ορεινές 57.000 τετ. χλμ.

Το κύριο μέρος της χώρας καλύπτεται από ορεινούς όγκους, που χαρακτηρίζονται από απόκρημνες πλαγιές και άμεση γειτνίαση με τη θάλασσα. Ο Όλυμπος με υψόμετρο 2.917 μ. βρίσκεται σε απόσταση 18 χλμ. από τη θάλασσα, ο Ταΰγετος με υψόμετρο 2.400μ. βρίσκεται 12 χλμ. από τη θάλασσα, και η οροσειρά του Άθω με 2.033 μ. στα 5 χλμ. από τη θάλασσα.

Η οροσειρά της Πίνδου, με περισσότερες από 200 κορυφές, διασχίζει την ηπειρωτική χώρα από τα βορειοανατολικά στα νοτιοανατολικά διαχωρίζοντας την ηπειρωτική Ελλάδα στο ανατολικό και δυτικό μέρος. Η οροσειρά αυτή ευθύνεται ως ένα βαθμό για τις κλιματολογικές διαφορές μεταξύ της ανατολικής και δυτικής χώρας.

Η θέση και η ιδιόμορφη τοπογραφία της χώρας αποτελούν στοιχεία για την ανάπτυξη σημαντικών οικοτόπων αφ' ενός, παράγοντες δημιουργίας περιβαλλοντικών προβλημάτων που δυσχεραίνουν την ενιαία και αποτελεσματική τους αντιμετώπιση αφ' ετέρου.

Αυτή ακριβώς η ιδιόμορφη τοπογραφία της Ελλάδας μπορεί να επιτελέσει το ρόλο τουριστικού μαγνήτη όπως προκύπτει από τα στοιχεία έρευνας του Ινστιτούτου "Faites et opinions" για λογαριασμό της Ε.Ο.Κ. Σύμφωνα με αυτή, ο πρωτεύων παράγοντας που ελκύει τους τουρίστες είναι τα αξιοπερίεργα της φύσης (και ακολουθούν: παρθένα τοπία, κόστος ζωής, μνημεία-μουσεία, πλήρης αλλαγή περιβάλλοντος, άνετα ξενοδοχεία, δραστηριότητες αναψυχής, δυνατότητες για σπορ).

Ποσοστιαίος χαρακτηρισμός των εδαφών της χώρας.

ΚΛΙΜΑΤΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ

Το κλίμα της Ελλάδας είναι γενικά ήπιο. Ανήκει στον μεσογειακό τύπο που το χειμώνα εμφανίζει τα χαρακτηριστικά του κλίματος των εύκρατων ζωνών, ενώ το καλοκαίρι τα χαρακτηριστικά των υποτροπικών ζωνών των υψηλών πιέσεων. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κλίματος αυτού είναι: α. Μέτρια βροχόπτωση, β. Ήπιοι χειμώνες, γ. Ζεστό και ξηρό καλοκαίρι, δ. Μεγάλη ηλιοφάνεια, ιδιαίτερα κατά τη θερμή περίοδο, ε. Εποχές άνοιξης και φθινοπώρου με μικρή διάρκεια.

Γενικώς παρουσιάζεται μεγάλη ποικιλία κλίματος, τόσο από περιοχή σε περιοχή, όσο και από εποχή σε εποχή. Το αποτέλεσμα είναι καμία ταξινόμηση και καμία συνοπτική κλιματική παρουσίαση να μην είναι ικανή να περιγράψει με ικανοποιητικό τρόπο το κλιματικό αυτό μωσαϊκό.

Η ηλιοφάνεια είναι από τα πιο χαρακτηριστικά γνωρίσματα του ελληνικού κλίματος. Οι ετήσιες μέσες τιμές της ηλιοφάνειας κυμαίνονται μεταξύ της ελαχίστης τιμής 2.300 ώρες στα Γιάννενα και της μεγίστης 3.100 ώρες στη Ζάκυνθο. Από γεωγραφική άποψη τη μεγαλύτερη ηλιοφάνεια παρουσιάζει η Πελοπόννησος, τα νησιά του Ιονίου και η Λέσβος.

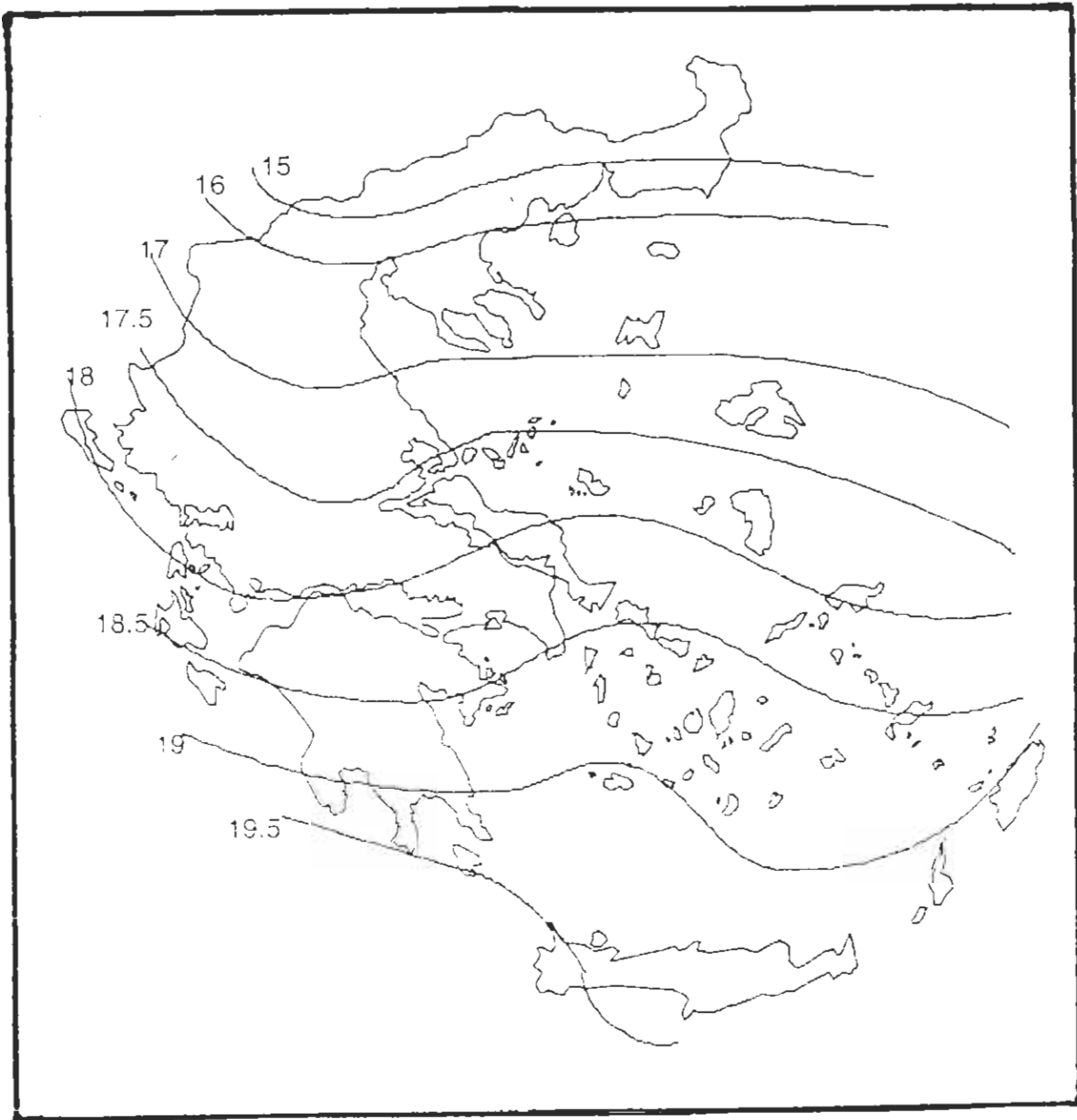
Τόσο η ηλιοφάνεια, όσο και οι κατάλληλες ανεμολογικές συνθήκες δίνουν τη δυνατότητα για την αξιοποίηση της ηλιακής και της αιολικής ενέργειας. Η σημασία της χρήσης των ήπιων μορφών ενέργειας είναι τεράστια για την προστασία του περιβάλλοντος αλλά και για την οικονομία.

Αξίζει να σημειωθεί ότι το κλίμα της χώρας με βάση όλα τα στοιχεία από μαρτυρίες αρχαίων συγγραφέων, ανασκαφές, κλπ., δεν έχει μεταβληθεί στους ιστορικούς χρόνους. Αντίθετα μάλιστα έχει φανεί ότι για 2.500 χρόνια τουλάχιστον παραμένει σταθερό.

Παρόλα αυτά, η οικολογική μελέτη κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών έδειξε ότι οι ανθρώπινες επεμβάσεις μεγάλης κλίμακας

(οικοδόμηση μεγαλουπόλεων, αποξήρανση λιμνών, αποψίλωση δασών, εκτροπή ποταμών), έχουν προκαλέσει τοπικές μεταβολές στη σύσταση του αέρα, στην υγρασία, στην θερμοκρασία, κ.α.

Στον παρακάτω χάρτη βλέπουμε τη διανομή μέσου ετήσιου ύψους βροχής σε mm στον Ελληνικό χώρο.

ΓΕΩΛΟΓΙΚΟΙ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΙ

Ο Ελληνικός χώρος βρίσκεται σήμερα μεταξύ δύο μεγάλων λιθοσφαιρικών πλακών, της Αφρικανικής και της Ευρασιατικής. Οι οροσειρές στο Β.Α. τμήμα της χώρας, δηλαδή της Αν. Μακεδονίας και της Δυτ. Θράκης ανήκουν στο οικοδόμημα των Βαλκανικών οροσειρών. Οι υπόλοιπες οροσειρές αποτελούν τμήμα της αλυσίδας που ξεκινά από τις Άλπεις και καταλήγει στα Ιμαλάια, ακολουθώντας τη διαδρομή: Άλπεις-Διναρίδες (Γιουγκοσλαβία), Ελληνίδες, Κρήτη, Ταυρίδες (Ν. Τουρκία), Περσίδες (Β. και Α. Ιράν), Ιμαλάια.

Μετά την χέρσευση όλης της Ελλάδας, ακολούθησαν μεγάλες κατακόρυφες κινήσεις των σχηματισμών, με αποτέλεσμα την δημιουργία κλειστών λεκανών. Όταν αργότερα απομακρύνθηκε το υγρό στοιχείο από αυτές τις λεκάνες έμειναν παχύτατα στρώματα αποθέσεων που σήμερα αποτελούν τις μεγάλες πεδιάδες της Θεσσαλίας, της Θεσσαλονίκης, αλλά και άλλες μικρότερων διαστάσεων.

ΥΔΡΟΓΡΑΦΙΑ

Πάνω στο ανάγλυφο που δημιουργήθηκε από τις γεωλογικές διεργασίες αναπτύχθηκε ένα χαρακτηριστικό υδρογραφικό πεδίο, που παρουσιάζει πολλούς κλάδους ποταμών κύριας και δευτερεύουσας τάξης. Αρκετοί από αυτούς εκβάλλουν κατ' ευθείαν στη θάλασσα ή συνδέονται απ' ευθείας με τους μεγαλύτερους κλάδους. Οι μικρές, σήμερα, λίμνες της βόρειας Ελλάδας (π.χ. Πρέσπες, Παμβώτιδα, Βεγορίτιδα, Χειμαδίτιδα, Πέτρες) αποτελούν τα υπολείμματα των πολύ μεγαλύτερων σε διαστάσεις

λιμνών που είχαν δημιουργηθεί μετά το τέλος της κύριας φάσης της τεκτονικής δράσης.

Ορισμένα από τα μεγαλύτερα ποτάμια της χώρας είναι τα: Αλιάκμονας, Σπερχειός, Αχελώος, Αξιός, Νέστος, Στρυμόνας, Πηνειός, κ.α. Από τις προσχώσεις τους δημιουργήθηκαν αρκετά εκτεταμένες πεδιάδες στο δέλτα τους και συνήθως κοντά στις εκβολές τους σχηματίστηκαν ή σχηματίζονται λιμνοθάλασσες.

ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΑΝΑΓΛΥΦΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Η σημασία του ανάγλυφου για το περιβάλλον έχει σχέση κυρίως με τα προβλήματα ατμοσφαιρικής ρύπανσης, νερών και απορριμμάτων.

Η ύπαρξη περικλειστων από βουνά πόλεων όπως η Αθήνα ή παραλιακών πόλεων, συνδυάζεται με τη συσσώρευση ατμοσφαιρικής ρύπανσης. Χαρακτηριστική είναι και η δημιουργία παλιπροϊκών κινήσεων του αέρος (σύστημα απώλειας και θαλάσσιας αύρας) που επαναφέρουν τους πρωτογενείς ρύπους στον τόπο καταγωγής τους και μάλιστα με δυσμενέστερη ποιότητα (φωτοχημική ρύπανση).

Για τα νερά και τα απορρίματα το ανάγλυφο έχει να κάνει με τη μεγάλη διασπορά οικισμών και τις δυσχέρειες μιας συλλεκτικής και ενιαίας αντιμετώπισης των προβλημάτων, όπως κοινοί ανά περιοχή βιολογικοί καθαρισμοί χωρίς να εμποδίζονται από διαφορές υψομέτρων, κοινές χωματερές κ.λ.π.

Ωστόσο, το ίδιο αυτό ανάγλυφο αποτελεί τον σημαντικότερο παράγοντα για την ύπαρξη περιοχών με ιδιαίτερο φυσικό κάλλος, καθώς και για την ανάπτυξη βιοτόπων στις περικλειστες κοιλάδες και στα δέλτα ποταμών.

**ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
ΑΠΟ ΤΟ 1953**

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΑΠΟ ΤΟ 1953

Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΟ ΤΟ 1953

Η πορεία του ελληνικού τουρισμού τα τελευταία χρόνια κάθε άλλο παρά τυχαία είναι και οι κρίσεις που παρουσιάζονται δεν δημιουργήθηκαν ξαφνικά. Είναι απόρροια πολλών και διαφορετικών παραγόντων, τόσο του κράτους όσο και της ιδιωτικής πρωτοβουλίας.

Ο τουρισμός στην χώρα μας ξεκινά δειλά μετά το 1950, όταν ο τόπος ήταν κατεστραμμένος από την κατοχή και τον εμφύλιο, όταν υπήρχαν οξύτατα οικονομικά προβλήματα και χαμηλότατο βιοτικό επίπεδο. Το επίσημο κράτος οραματιζόταν την εκβιομηχάνιση και αποστρέφει το πρόσωπό του από τον τουρισμό που τον θεωρεί ήσσονος σημασίας δραστηριότητα.. Την ίδια περίοδο ανταγωνίστριες -σε αυτό τον τομέα- χώρες της Ελλάδας βαδίζουν με γοργά βήματα προς τα εμπρός.

Αναπόφευκτα, η προσπάθεια ανάπτυξης του τουρισμού έμεινε στην ιδιωτική πρωτοβουλία, οι προσπάθειες της οποίας πληθαίνουν καθώς το βιοτικό επίπεδο ανεβαίνει και καθώς θεσμοποιούνται το 1962 οι πληρωμένες διακοπές, χωρίς όμως σχεδιασμό και προγραμματισμό. Αποτέλεσμα: η άναρχη τουριστική ανάπτυξη, η αδιαφορία για την προστασία των τουριστικών πόρων και η περιβαλλοντική καταστροφή. Ο στόχος (εκτός ελαχίστων εξαιρέσεων), το εύκολο κέρδος, χωρίς να λαμβάνονται υπ' όψιν η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και η φροντίδα για τον καταναλωτή.

Στη συνέχεια έρχεται η επταετία της Χούντας για να συνεχίσει την καταστροφή, διότι το επίσημο κράτος για πρώτη φορά ασχολείται με τον τουρισμό, αλλά αρνητικά. Τον βλέπει σαν πανάκεια που μπορεί να λύσει όλα τα προβλήματα απομόνωσης της χώρας και χορηγεί μεγάλα δάνεια σε μια ετερόκλητη μάζα ατόμων (κτηματίες, μεγαλοεισοδηματίες, γεωργούς,

κτηνοτρόφους, κ.λ.π.), δημιουργώντας μια νέα εποχή. Εποχή με υψηλή τουριστική ανάπτυξη, αλλά με σημαντικό οικολογικό, κοινωνικό και οικονομικό κόστος. Ιδιαίτερα εμφανής δε είναι και εδώ η απουσία οποιουδήποτε σχεδιασμού.

Μετά την μεταπολίτευση οι κυβερνήσεις βάζουν τις βάσεις μιας κάποιας τουριστικής πολιτικής, που όμως δεν αποδίδει κυρίως διότι: α) Σταμάτησε η έκθεση για τα χαριστικά δάνεια της Χούντας. β) Απουσίαζε η πραγματική πολιτική βούληση για ουσιαστικές ρυθμίσεις. γ) Κράτος και ιδιωτική πρωτοβουλία επαναπαύθηκαν στην επιτυχία που είχε παρουσιαστεί κατά το 1979-1980.

Μόνο μετά το 1981 άρχισε ο τουρισμός να αντιμετωπίζεται στις πραγματικές διαστάσεις του, εάν και υπήρξαν πολλά προβλήματα που συνέχιζαν να παραμένουν άλυτα. Ο Ε.Ο.Τ. αλλάζει συνεχώς διοικήσεις και δεν ακολουθείται μια σταθερή τουριστική πολιτική. Ακολουθεί η ταξιδιωτική οδηγία του Ρόναλντ Ρέιγκαν, η οποία κόστισε 300 εκ. δολάρια για το 1985, άλλα τόσα για το 1986, ενώ το 1987 έκλεισε στα 245.

Από τον Απρίλιο του 1985 ξεκίνησε και η διοργάνωση της τουριστικής έκθεσης “Φιλοξένια” (Philoxenia). Η έκθεση προσπάθησε ευθύς εξαρχής να δουλέψει πάνω σε ευρωπαϊκά πρότυπα ανάλογων εκθέσεων και να καθιερωθεί σαν χρηματιστήριο του διεθνούς τουρισμού, τόσο στην Ελλάδα, όσο και στις άλλες χώρες της Μεσογείου. Οι “Φιλοξένια” που ακολούθησαν είχαν σχετικά θετικά αποτελέσματα για τον ελληνικό τουρισμό, μέσα από την σύναξη πολλών επιχειρηματιών και εμπειρογνομόνων του τουρισμού.

Από το 1988 και μετά παρουσιάζεται το σοβαρότατο θέμα της αλλαγής των τουριστικών δεδομένων, το οποίο πρέπει να αντιμετωπιστεί με σοβαρότητα, μιας και τα τελευταία χρόνια η Ελλάδα έγινε φθηνός

τουριστικός προορισμός. Οι νέοι στόχοι συνεπώς για επιλεκτικό τουρισμό και για άνοιγμα νέων τουριστικών αγορών και μορφών, απαιτούν μια πάγια, ολοκληρωμένη και απόλυτα ορθολογική τουριστική πολιτική.

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΕΠΙΤΑΧΥΝΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Η μεταπολεμική ραγδαία ανάπτυξη του διεθνούς τουρισμού δεν θα είχε ίσως συντελεστεί, αν δεν είχαν μεσολαβήσει οι παρακάτω αναφερόμενες διαφοροποιήσεις σε σχέση με τα προηγηθέντα του πολέμου χρόνια:

- Η τεχνολογική εξέλιξη που υπήρξε τόσο αλματώδης και εντυπωσιακή, ώστε εκμηδένισε τις αποστάσεις δίνοντας στον σύγχρονο άνθρωπο την δυνατότητα πρόσβασης ακόμα και στα πιο απόμακρα σημεία του πλανήτη. Αυτό δεν σημαίνει ότι η μεγάλη πλειοψηφία μπορούσε ή μπορεί ακόμα και στην εποχή μας να κάνει χρήση αυτών των επιλογών, όμως δεν παύει να αποτελεί μια ουσιαστική εξέλιξη.
- Οι κατακτήσεις των εργαζομένων που με την πάροδο των χρόνων, την βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και των αναγκών και τη διαμόρφωση νέων συνθηκών διαβίωσης, επέδρασαν καταλυτικά στις εργοδοσίες (δημοσίου και ιδιωτικού τομέα). Έτσι θεσμοθέτησαν τις διακοπές αρχικά και τις πληρωμένες διακοπές στην συνέχεια.
- Η ποιοτική υποβάθμιση της ζωής για μια μεγάλη σειρά χωρών της υφηλίου. Η συσσώρευση πληθυσμού στα αστικά και βιομηχανικά κέντρα του αναπτυγμένου κόσμου, οδήγησε σε σωρεία κοινωνικο-ψυχολογικών επιβαρύνσεων και ιατροπαθολογικών συμπτωμάτων (άγχος, αλλοτρίωση, μόλυνση περιβάλλοντος, καθιστική ζωή, κακή διατροφή, κ.α.). Ο τουρισμός για όλον αυτό τον κόσμο έγινε αναγκαιότητα και πρακτική

ιδιάζουσας σημασίας, χωρίς δυνατότητα επιστροφής στα προηγούμενα ισχύοντα.

ΟΙ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Χωρίς αμφιβολία ο εικοστός αιώνας θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ο αιώνας του τουρισμού, αφού η ανάπτυξη της τουριστικής διακίνησης και η επισήμανση της αναγκαιότητάς της δεν αμφισβητείται πλέον ούτε και από τους πολέμιους του σημαντικού αυτού κοινωνικού φαινομένου. Στο κατώφλι του 21^{ου} αιώνα και με βάση τις υπάρχουσες σημερινές κοινωνικο-πολιτικές, διεθνολογικές, οικονομικές και πολιτιστικές συνθήκες, θα πρέπει να αναμένει καθένας μια παραπέρα ένταση στα επόμενα 10 με 15 χρόνια.

Στη διαπίστωση αυτή συνηγορούν και οι ακόλουθες επισημάνσεις:

- ◆ Η τεχνολογική ανάπτυξη που στο κοντινό μέλλον θα παράσχει περισσότερο ελεύθερο χρόνο στο σύγχρονο άτομο (και που ένα μέρος θα καταναλώνεται σε διακοπές, ταξίδια, αναψυχή, κ.λ.π.).
- ◆ Οι κοινωνικο-ψυχολογικές επιβαρύνσεις θα αυξάνονται ολοένα και περισσότερο καθώς και η υποβάθμιση της ποιότητας της ζωής θα χειροτερεύει ολοένα και περισσότερο ως το φυσικό επακόλουθο της βιομηχανικής ανάπτυξης.
- ◆ Η άνοδος του μορφωτικού και πολιτιστικού επιπέδου με την υποβοήθηση των σύγχρονων επικοινωνιακών μέσων, θα διευρύνουν σημαντικά τον πνευματικο-πολιτιστικό ορίζοντα των ατόμων, θα υποθάλπτουν την πνευματική περιέργειά τους και θα κινητοποιούν το ενδιαφέρον τους για επιτόπιες γνωριμίες και εμπειρίες.

Σήμερα πάντως ο διεθνής τουρισμός κυριαρχείται από μια σειρά δεδομένων που παραθέτουμε συνοπτικά και βάση των οποίων οδηγούμαστε στα ακόλουθα συμπεράσματα:

- ⇒ Θεωρείται δραστηριότητα ουσιώδης για την ζωή των λαών και έχει επιπτώσεις στο οικονομικό, κοινωνικό, μορφωτικό και πολιτιστικό επίπεδο κάθε χώρας, ενώ σχετίζεται άμεσα και με τις διεθνείς σχέσεις.
- ⇒ Γίνεται προσπάθεια για επέκταση του χρόνου πληρωμένων διακοπών από τις 4 εβδομάδες στις 5 (που ήδη ισχύει για ορισμένες χώρες π.χ. Σουηδία, Γαλλία), γεγονός που αποδεικνύει το μέγεθος της αναγκαιότητας του σύγχρονου ατόμου για παραπέρα αναψυχή.
- ⇒ Επιχειρείται μέσα από τις δραστηριότητες του παγκόσμιου οργανισμού τουρισμού (world tourism organisation) η εξασφάλιση της διεθνούς συνεργασίας στο χώρο του τουρισμού, ώστε να διασφαλιστεί η χωρίς διακρίσεις πρόσβαση για όλους τους κατοίκους του κόσμου στις διακοπές.
- ⇒ Καταβάλλεται προσπάθεια για την εξάλειψη των περιορισμών στην τουριστική διακίνηση στο εξωτερικό και για την επέκταση του εσωτερικού τουρισμού.
- ⇒ Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην διαπίστωση ότι ο μέσος πολίτης πρέπει να αντιληφθεί πως ο τουρισμός δεν είναι αποκλειστικά οικονομική δραστηριότητα, αλλά δικαίωμα, ευκαιρία γνώσης και προσέγγισης του περιβάλλοντος, παράγοντας διεθνούς αλληλεγγύης, τρόπος χρησιμοποίησης του ελεύθερου χρόνου.

Η χώρα μας για να μπορέσει να επιβιώσει τουριστικά και να βγει νικήτρια πρέπει να λάβει σοβαρά υπόψη της τις νέες σύγχρονες παγκόσμιες τάσεις που επικρατούν στον τουρισμό και εκ πρώτης όψεως την εκτοπίζουν από την παγκόσμια αγορά. Πρέπει δηλαδή να δημιουργηθεί μία νέα

τουριστική πολιτική που θα ετοιμάσει μία χώρα ανταγωνιστική απέναντι στις τάσεις αυτές που παρουσιάζουν:

- * νέους τουριστικούς προορισμούς π.χ. Ταϊλάνδη, όπου γίνονται μεγάλες επενδύσεις, οι τιμές είναι χαμηλές και η μετάβαση είναι άνετη και γρήγορη παρά της απόστασης εξαιτίας των αερομεταφορών,
- * νέους τρόπους προβολής του προϊόντος με διαφήμιση μορφών τουρισμού π.χ. οικοτουρισμός, θαλάσσιος τουρισμός, γαστρονομικού, κ.α.,
- * ένα νέο δυναμικό κομμάτι της αγοράς: την τρίτη ηλικία, με μεγάλη οικονομική άνεση που απαιτούν όμως ανέσεις και παρουσιάζουν αρκετές ιδιαιτερότητες,
- * συμπίεση της αγοράς εξαιτίας της πτώσης των τιμών που εμφανίζεται από το στάδιο έκδοσης του εισιτηρίου έως την τιμή των καταλυμάτων,
- * προσφορές τιμών ακόμα και στη μέση της περιόδου,
- * περισσότερα ταξίδια ανά τουρίστα που δεν ευνόησε την Ελλάδα εξαιτίας της μεγάλης απόστασης και της οδικής απομόνωσης.

**ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ
ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ - ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ**

ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ-ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Ο τουρισμός αποτελεί μία από τις βασικότερες οικονομικές δραστηριότητες της χώρας, ενώ έχει σημαντικά πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα και οφέλη στην τοπική και εθνική οικονομία. Ιδίως σε ορισμένες περιοχές αποτελεί την κύρια και μοναδική ίσως πηγή ανάπτυξης της οικονομικής δραστηριότητας. Αυτή η ανάπτυξη όμως συντελεί μερικές φορές σε υποβάθμιση του περιβάλλοντος, όχι μόνο από πλευράς ρύπανσης της θάλασσας ή συσσώρευσης σκουπιδιών, αλλά και από πλευράς ευρύτερων αλλοιώσεων στην αισθητική του τοπίου, επιβαρύνσεων στην υποδομή της περιοχής, συγκρούσεων με άλλες δραστηριότητες (π.χ. αλιεία, γεωργία) ή τις λειτουργίες των φυσικών οικοσυστημάτων.

Η τυχόν υποβάθμιση του περιβάλλοντος έχει δυσμενείς επιπτώσεις στην περαιτέρω ανάπτυξη ή και διατήρηση της τουριστικής δραστηριότητας. Η ανάδραση αυτή αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον στο πλαίσιο του αυξανόμενου ανταγωνισμού μεταξύ χωρών, περιοχών, αλλά και ευρύτερων αλλαγών στην τουριστική ζήτηση που φαίνεται να οδηγεί σε αυξανόμενη εξάρτηση του τουρισμού από την ποιότητα του περιβάλλοντος.

Η ανάπτυξη του τουρισμού σε μία περιοχή είναι άμεσα συνδεδεμένη με την διαθεσιμότητα φυσικών και πολιτιστικών πόρων. Η ποικιλία και ποιότητα των πόρων αυτών είναι ουσιαστικά συγκριτικά πλεονεκτήματα για την ανάπτυξη της τουριστικής δραστηριότητας και διατήρησης της ανταγωνιστικότητας μιας περιοχής. Η ποιότητα του περιβάλλοντος μιας περιοχής αποκτά ιδιαίτερη σημασία. Ως σύνθετο κοινωνικο-οικονομικό φαινόμενο ο τουρισμός έχει πολλαπλές οικονομικές, κοινωνικές,

πολιτιστικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις στις περιοχές όπου αναπτύσσεται.

Ένα από τα χαρακτηριστικά που διακρίνουν τον τουρισμό από άλλες δραστηριότητες είναι η κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών στον τόπο παραγωγής ή προσφοράς τους. Οι τουρίστες χρησιμοποιούν ή καταναλώνουν τους τουριστικούς πόρους (παραλίες, μνημεία, κ.α.) για αναψυχή, αλλά και ως αποδέκτες για τα απόβλητα (σκουπίδια, υγρά απόβλητα, θόρυβος, κ.α.) που παράγουν. Ως εκ τούτου οι επιπτώσεις του τουρισμού χαρακτηρίζονται από ιδιαιτερότητες καθώς δημιουργούνται τοπικές επιβαρύνσεις, λόγω επιφόρτωσης του κόστους παραγωγής στους διαθέσιμους πόρους που αποτελούν και το στοιχείο έλξης ενός τόπου.

Η διερεύνηση της σχέσης τουρισμού και περιβάλλοντος έχει προσελκύσει ιδιαίτερο ενδιαφέρον από τις αρχές της δεκαετίας του '70 με έμφαση προς τις επιπτώσεις του τουρισμού στο περιβάλλον. Αυτό ήταν άλλωστε αναμενόμενο, καθώς την περίοδο αυτή ο τουρισμός αναπτύχθηκε ταχύτατα σε όλο τον κόσμο και η κύρια ανησυχία ήταν εστιασμένη στα προβλήματα εξυπηρέτησης του τουρισμού στις περιοχές ανάπτυξής του. Δεν ήταν παρά στις αρχές της δεκαετίας του '80 με την προσωρινή κάμψη των ρυθμών αύξησης του τουρισμού, που το ενδιαφέρον στράφηκε στην επίδραση της ποιότητας του περιβάλλοντος ως πόλο έλξης μιας περιοχής.

Οι επιπτώσεις του τουρισμού στο περιβάλλον διακρίνονται σε τρεις γενικές κατηγορίες:

- Στην αισθητική του φυσικού και αστικού τοπίου λόγω του μεγάλου σχετικά μεγέθους τουριστικών μονάδων. Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται και οι αισθητές αλλοιώσεις λόγω των συναφών έργων υποδομής π.χ. δρόμων. Ας σημειωθεί ότι η αισθητική του τοπίου αποτελεί ιδιαίτερο στοιχείο τουριστικής έλξης για έναν τόπο.

- Στην οργάνωση και λειτουργία της περιοχής λόγω της ανάπτυξης τουριστικών εγκαταστάσεων και υποδομής, αλλά και λόγω επιτάχυνσης της οικιστικής ανάπτυξης που συνοδεύει την τουριστική επέκταση π.χ. εστιατόρια, κέντρα διασκέδασης, καταστήματα, ενοικιαζόμενα δωμάτια, κ.λ.π. Συγχρόνως δέχονται πιέσεις και οι πόροι της περιοχής ιδιαίτερα στη διαθέσιμη γη, νερό κ.α., ως άμεσες επιπτώσεις από την αδυναμία σχεδιασμού και ελέγχου της ανάπτυξης στην περιοχή.
- Στα φυσικά οικοσυστήματα, εξαιτίας της κατασκευής και λειτουργίας τουριστικών εγκαταστάσεων. Οι επιπτώσεις αφορούν κυρίως την διάθεση διαφόρων μορφών αποβλήτων σε υγρή και στερεή κατάσταση, αλλά και διαταραχές στη λειτουργία των φυσικών οικοσυστημάτων στην περιοχή άμεσα π.χ. με την καταστροφή περιοχών αναπαραγωγής, ή έμμεσα π.χ. με τον θόρυβο ή την έντονη παρουσία του ανθρώπου.

Οι αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού στο φυσικό περιβάλλον προέρχονται κυρίως από τον μαζικό τουρισμό, ο οποίος εμφανίζεται και ως ο λιγότερο ευαίσθητος απέναντι στους τοπικούς πόρους. Το γεγονός αυτό οφείλεται τόσο στον εντατικό χαρακτήρα του που προσανατολίζεται στην μείωση του συνολικού κόστους διαμονής, όσο και λόγω της συμπεριφοράς των τουριστών.

Τελικώς η ιδιαιτερότητα της σχέσης περιβάλλοντος-τουρισμού δεν έγκειται στην ύπαρξη επιπτώσεων, αλλά στις αναδράσεις που προκαλεί στον τουρισμό. Πολλές περιοχές της Μεσογείου ήδη αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα μείωσης της τουριστικής κίνησης ή μείωση των ωφελειών της τουριστικής ανάπτυξης λόγω υποβάθμισης του περιβάλλοντος. Η ρύπανση της θάλασσας, τα σκουπίδια στις ακτές, ο θόρυβος, ο συνωστισμός, η αλλοίωση του χαρακτήρα μιας περιοχής αποτελούν παράγοντες που μειώνουν την ελκυστικότητά της.

Το θέμα των επιπτώσεων του τουρισμού στο περιβάλλον συνήθως περιορίζεται στην αρνητική μόνο πλευρά, υποβαθμίζοντας ή και αγνοώντας τις θετικές επιπτώσεις όπως:

- * Την προστασία και αναβάθμιση των φυσικών πόρων λόγω της τουριστικής ανάπτυξης. Η ανάγκη ανάδειξης των πόρων είναι προφανής και συχνά τα μέτρα ή έργα προστασίας οφείλονται στην ανάγκη έλξης τουριστών.
- * Την βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος μέσω των έργων υποδομής όπως λιμάνια, αποχετεύσεις, που εξυπηρετούν και τους κατοίκους. Πολλά από αυτά χωρίς την συνδρομή του τουρισμού δεν θα κατασκευάζονταν ή θα αργοπορούσαν.

Τέλος τα σοβαρότερα προβλήματα στο περιβάλλον από τον τουρισμό έχουν την ρίζα τους στην ελοχικότητα που αυτός εμφανίζει. Συχνά δεν είναι μόνο ο αριθμός των επισκεπτών που προκαλεί προβλήματα, αλλά και η κατανομή του στο χώρο και στον χρόνο. Υπάρχει δηλαδή συσσώρευση ανθρώπων και οχημάτων σε μικρή χρονική περίοδο στον ίδιο τόπο, που σε συνδυασμό με τα σοβαρότερα προβλήματα σχεδιασμού και προγραμματισμού των έργων υποδομής οδηγούν στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος.

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΑ ΧΕΡΣΑΙΑ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

Ένα από τα σπουδαιότερα προβλήματα που επιφέρει ο τουρισμός στο φυσικό περιβάλλον δημιουργείται από την ανεξέλεγκτη οικιστική ανάπτυξη. Αρκετά συχνό είναι το φαινόμενο να δημιουργούνται τουριστικές εγκαταστάσεις (παράνομα) σε περιοχές που δεν θα του επιτρεπόταν εξαιτίας των καταστροφών που θα επιφέρουν οικολογικά και αισθητικά.

Υπάρχουν ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις που έχουν δημιουργηθεί σε μεγάλη απόσταση από τον κοντινότερο οικισμό. Σε αυτή την περίπτωση πολλές φορές εμφανίζονται προβλήματα με τα απορρίματα εάν η εγκατάσταση δεν έχει κατάλληλη υποδομή.

Παράλληλα η ακατάλληλη υποδομή όσον αφορά το αποχετευτικό σύστημα μπορεί να προκαλέσει μόλυνση στα επιφανειακά και υπόγεια νερά. Την κατάσταση δυσχεραίνει η μεγάλη τουριστική κίνηση που εμφανίζεται συγκεκριμένες εποχές του χρόνου.

Εγκαταστάσεις που βρίσκονται σε ευαίσθητες οικολογικά περιοχές δεν φροντίζουν για την ηχοπροστασία του περιβάλλοντος. Παρόλο που ο θόρυβος ενδεχομένως φαίνεται ως ανύπαρκτος παράγοντας οικολογικών καταστροφών, η πραγματικότητα αποδεικνύει το αντίθετο. Πολλά είδη ζώων και πτηνών εγκαταλείπουν τις περιοχές τους όταν αυξάνεται η κίνηση και οι θόρυβοι που προκαλούν οι τουρίστες.

Οι τουρίστες πολλές φορές προκαλούν εν αγνοία τους καταστροφές και άλλοτε ρυπαίνουν το περιβάλλον μέσα στο οποίο κινούνται. Οι φθορές αυτές είναι σοβαρότερες όταν οι φυσικές αλυσίδες είναι πιο ευάλωτες και μπορούν να διαταραχθούν εύκολα. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι και οι απρόσεκτοι εκδρομείς, τουρίστες και κυνηγοί υπαίτιοι των δασικών πυρκαγιών.

Γενικότερα υπάρχουν περιπτώσεις όπου ο τουρισμός αντί να προσπαθεί για την αναβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος, το εκμεταλλεύεται με αποτέλεσμα την αλλοίωσή του. Αναζητώντας μόνο το γρήγορο οικονομικό κέρδος, εξαντλούνται οι φυσικοί πόροι της περιοχής, γεγονός που επιφέρει τελικά και την μείωση του τουρισμού.

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

Θεωρητικά ο θαλάσσιος τουρισμός δεν έχει σημαντικές επιπτώσεις στο οικολογικό περιβάλλον. Στην πραγματικότητα όμως η ελλιπής οργάνωση δημιουργεί προβλήματα.

Έτσι παρατηρείται ρύπανση των θαλασσών και των ακτών παρά τις αυστηρές απαγορευτικές διατάξεις που ισχύουν για την ρύπανση από απόβλητα και λύματα των σκαφών. Υπάρχουν και οι περιπτώσεις λούόμενων τουριστών, οι οποίοι ελλείψη σεβασμού προς το φυσικό περιβάλλον εγκαταλείπουν απορρίματα σε ακτές.

Μια άλλη μεγάλη πληγή είναι η κατασκευή μαρίνας χωρίς να έχουν τηρηθεί οι προδιαγραφές κατασκευής, ενώ οι περιοχές όπου αυτές δημιουργούνται σπάνια επιλέγονται έτσι ώστε να υπάρχει η μικρότερη καταστροφή. Συχνά δεν υπάρχουν οι απαραίτητες εγκαταστάσεις για εναπόθεση και περισυλλογή των απορριμάτων και αποβλήτων, με συνέπεια τη σοβαρή επιβάρυνση του περιβάλλοντος.

Ο μαζικός τουρισμός στην χώρας μας προσελκύεται από τις παραθαλάσσιες περιοχές, που με την μετατροπή τους σε τουριστικά θέρετρα, προκαλεί την υπερσυγκέντρωση δραστηριοτήτων. Συνακόλουθο, η ανισόρροπη ανάπτυξη, η άναρχη τουριστική υποδομή, ο φόρτος. Οι περιοχές αυτές αντιμετωπίζουν ξαφνικά προβλήματα και προβαίνουν επίσημες λύσεις για τη φύση π.χ. διοχέτευση των λυμάτων στην κοντινή θαλάσσια περιοχή.

Τέλος τα έργα ευρύτερης τουριστικής υποδομής μπορεί να προκαλέσουν αλλοίωση του τοπίου. Έργα όπως η κατασκευή λιμένων, διάνοιξη δρόμων σε παραλίες, κ.α. προκαλούν υποβάθμιση του φυσικού κάλλους· συνέπειά τους, η αυθαίρετη δόμηση, η άναρχη οικοδομική αισθητική, ο ελλιπής σχεδιασμός, η διαφοροποίηση του παραδοσιακού χρώματος.

ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Ένα χαρακτηριστικό της αλληλεπίδρασης μεταξύ τουρισμού και περιβάλλοντος είναι η ύπαρξη μηχανισμών ανάδρασης. Ο τουρισμός συχνά έχει δυσμενείς επιπτώσεις στους οικολογικούς πόρους, τους οποίους υποβαθμίζει. Επακόλουθο: η πτώση της τουριστικής δραστηριότητας. Τέτοια προβλήματα έχουν εμφανιστεί στις πρώιμα αναπτυγμένες τουριστικές περιοχές, όπου εμφανίστηκε ο μαζικός τουρισμός.

Όσο αναπτύσσεται η περιβαλλοντική συνείδηση, αλλάζουν οι αξίες και τα ήθη των επισκεπτών και του τοπικού πληθυσμού. Η οικολογική ευαισθητοποίηση της τουριστικής ζήτησης αυξάνεται ταχύτατα. Έτσι η ποιότητα των περιβαλλοντικών στοιχείων επηρεάζει την επιλογή του τόπου διακοπών. Η επιδείνωση της ποιότητας του περιβάλλοντος μπορεί να γίνει η αιτία για να μειωθεί η ανταγωνιστικότητα ενός τουριστικού θέρετρου. Ταυτόχρονα η μείωση της ανταγωνιστικότητας οδηγεί σε περαιτέρω υποβάθμιση του περιβάλλοντος.

Από την πλευρά της προσφοράς του τουριστικού προϊόντος εμφανίζεται η τάση για παροχή ενός υγιούς φυσικού τοπίου. Ο τουρίστας πλέον βασίζεται σε αυτό το στοιχείο. Αναζητά δηλαδή διακοπές κοντά στην φύση μακριά από τις κατεστραμμένες οικολογικά περιοχές. Ένα κατεστραμμένο οικολογικά τοπίο είναι και τουριστικά κατεστραμμένο.

Η προστασία του περιβάλλοντος είναι άμεσα συνδεδεμένη και με την οικονομική όψη του τουρισμού. Οι παράγοντες ανάπτυξης του τουρισμού προσανατολίζονται στη βελτίωση της εικόνας του περιβάλλοντος και προετοιμάζουν παρεμβάσεις για τη διαμόρφωση και προστασία του φυσικού τοπίου.

Το αυξανόμενο ενδιαφέρον των τουριστών για το περιβάλλον εμφανίζεται μέσα από τα νέα είδη ενεργητικού, επιλεκτικού και οικολογικού

τουρισμού. Ιδιαίτερα στην βόρεια και κεντρική Ευρώπη έχει διαμορφωθεί υψηλή οικολογική συνείδηση. Οι τουρίστες ενδιαφέρονται για την προστασία της φύσης, την ποιότητα και όχι την ποσότητα των υπηρεσιών, καθώς και για την εξασφάλιση της οικολογικής ισορροπίας. Το περιβάλλον είναι η πρώτη ύλη για τον τουρισμό.

ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ ΚΑΙ ΡΥΠΑΝΣΗ

Η Μεσόγειος είναι μια κλειστή θάλασσα με οξύ το πρόβλημα της μόλυνσης. Περιβάλλεται από χώρες με μεγάλη πληθυσμιακή πυκνότητα και δέχεται λύματα και απόβλητα από βιομηχανικά αναπτυγμένες χώρες και ένα πληθυσμό κάπου 350.000.000 κατοίκων. Είναι επίσης ο δρόμος μεταφοράς γενικών αγαθών και κυρίως πετρελαίου από τις χώρες της Μέσης Ανατολής, της Βόρειας Αφρικής και την Ρωσία. Σήμερα η περιεκτικότητα της Μεσογείου σε διαλυμένο πετρέλαιο διατηρείται σε υψηλά επίπεδα μεταξύ 0,3-0,6 χλστγρ. ανά λίτρο.

Η φυσική αυτή θέση της Μεσογείου δεν ευνοείται από τη μορφολογία της. Είναι μια κλειστή θάλασσα που επικοινωνεί με το συνεχές χώρο των ωκεανών με δύο ανοίγματα, ένα φυσικό, το Γιβραλτάρ με πολύ μεγάλη σημασία για τη Μεσόγειο, και ένα τεχνητό, το Σουέζ με κυκλοφοριακή κυρίως σημασία. Το Γιβραλτάρ έχει πλάτος 20 χλμ. και βάθος 320 μ. έναντι μεγίστου βάθους της Μεσογείου 4.600 μ. Έτσι η θάλασσα αυτή μορφολογικά είναι μια κλειστή δεξαμενή, πρόσφορη για πυθμενικές αποθέσεις.

Η Μεσόγειος είναι αποδοχέας λίγων μεγάλων ποταμών και η εξάτμιση από ψηλές τοπικές θερμοκρασίες είναι μεγαλύτερη της προσθήκης νερού από τα ποτάμια και τη βροχή. Η διαφορά αυτή σε νερό αναπληρώνεται με εισαγωγή από τον Ατλαντικό.

Η περιεκτικότητα σε άλατα της Μεσογείου είναι υψηλή και ανώτερη στην ανατολική λεκάνη. Έτσι επικρατούν μόνιμα ρεύματα από την ανατολική προς τη δυτική λεκάνη. Στο Γιβραλτάρ δημιουργείται ρεύμα εισόδου δυνατότερο από αυτό της εξόδου. Τούτο συνιστά μια ειδικά ευνοϊκή συνθήκη για τη Μεσόγειο, που οδηγεί σε συνεχή αραιώση και ανανέωση του νερού της.

Οι ελληνικές θάλασσες είναι μέρος της Μεσογείου, εμφανίζουν επομένως τους γενικούς χαρακτήρες της θάλασσας που τις περιέχει. Έχουν όμως και δική τους μορφολογία, ειδικά το Αιγαίο που διαβρέχει την εκτεταμένη ανατολική και βόρεια πλευρά της χώρας και τις χιλιάδες των διάσπαρτων αιγιαλιτικών νησιών. Διατρέχεται δε από σταθερά ρεύματα που δημιουργούνται από τους επικρατούντες βορείους ανέμους. Αερίζεται έτσι σταθερά και περιέχει ικανοποιητικά ποσά οξυγόνου, είναι όμως σε θρεπτικά στοιχεία oligοτροφική και φτωχή σε αλιεύματα. Όμως το Αιγαίο σχηματίζει πολλούς κλειστούς κόλπους όπου έχουν δημιουργηθεί οι βασικές μας πόλεις. Ζει δηλαδή το 70% των Ελλήνων και βρίσκεται το 75% των παραγωγικών δραστηριοτήτων. Οι κόλποι αυτοί που είναι αποδέκτες της ρύπανσης και δέχονται τεράστια ποσά αστικής, βιομηχανικής και γενικής ρύπανσης είναι οι: Σαρωνικός, Παγασητικός, Πατραϊκός, κ.α. και πλέον όλων η θάλασσα της Ελευσίνας.

**ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΑ
ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΑ**

ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΑ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

Η ΦΥΣΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Η χλωρίδα, η πανίδα και οι βιότοποί τους, οι διάφοροι τύποι οικοσυστημάτων, οι φυσικοί σχηματισμοί και τα τοπία αποτελούν τη φυσική κληρονομιά της χώρας.

Στην Ελλάδα απαντάται ένας πολύ μεγάλος αριθμός διαφορετικών τύπων φυσικών και ημιφυσικών βιοτόπων που περιλαμβάνουν ιδιόμορφους σχηματισμούς και τοπία τόσο στο χερσαίο όσο και στο θαλάσσιο χώρο. Οι βιοκοινωνίες που διαβιώνουν στους βιότοπους αυτούς, αποτελούνται από εξαιρετικά μεγάλο πλήθος ειδών χλωρίδας και πανίδας, καθώς και ενδημικών ειδών.

Ο πλούτος αυτός οφείλεται στην ειδική γεωγραφική θέση της χώρας, στη μεγάλη ποικιλία κλιματικών συνθηκών, γεωλογικού υπόβαθρου και γεωμορφολογίας που έχουν εξεταστεί σε προηγούμενο κεφάλαιο.

Σε αυτό το μωσαϊκό οι ανθρώπινες κοινωνίες ανέπτυξαν πολλαπλές δραστηριότητες. Ορισμένες από αυτές, κύρια του πρωτογενούς τομέα, έχουν συνεισφέρει σημαντικά στην αύξηση της ποικιλότητας αυτής της φυσικής κληρονομιάς. Υπήρξαν όμως και ενέργειες με αντίθετα αποτελέσματα που δημιούργησαν πολλά προβλήματα, τα οποία σήμερα γίνονται προσπάθειες να εξαλειφθούν.

ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

A. ΧΛΩΡΙΔΑ

Στο ελληνικό φυσικό περιβάλλον, απαντώνται περίπου 6.000 είδη ανώτερης χλωρίδας, εκ των οποίων τα 1.250 είναι ενδημικά, δηλαδή δεν απαντώνται σε κανένα άλλο μέρος του κόσμου. Αποτελούν δε ιδιαίτερο αντικείμενο προστασίας. Σύμφωνα με παλαιότερα στοιχεία έχουν εντοπιστεί 357 σπάνια είδη και υποείδη, 26 κινδυνεύοντα, 38 ευαίσθητα, 5 εξαφανισμένα, 39 για τα οποία είναι απροσδιόριστος ο βαθμός κινδύνου, 60 για τα οποία δεν υπάρχουν καθόλου στοιχεία και 224 που δεν είναι σπάνια ή απειλούμενα.

Σημειώνεται ότι δεν έχει μελετηθεί στην χώρα μας το επίπεδο τύπων βλάστησης, δεν έχουν δηλαδή προσδιοριστεί ικανοποιητικά οι φυτοκοινωνιολογικοί (ομάδες φυτών που συνιστούν δομικές μονάδες του φυτικού βασιλείου) τύποι στους οποίους συμμετέχουν διάφορα είδη φυτών. Το επίπεδο αυτό της ποικιλότητας αναμένεται να είναι ιδιαίτερα μεγάλο για την Ελλάδα.

Κύρια αιτία της μείωσης των φυσικών πληθυσμών των ειδών της χλωρίδας, καθώς και της αλλοίωσης της σύνθεσης των φυτοκοινωνιών, είναι οι αλλαγές χρήσεων γης και η εντατικοποίηση ορισμένων δραστηριοτήτων όπως οι: τουρισμός, εξορύξεις, διάνοιξη δρόμων, γεωργία, δασική εκμετάλλευση, βόσκηση αιγοπροβάτων, κ.α. Μεγάλο ρόλο έπαιξε και η εγκατάλειψη άλλων δραστηριοτήτων όπως η ελεύθερη βόσκηση μεγάλων ζώων, η ξηρική καλλιέργεια, κ.α. Επιπλέον, η μη ορθολογική εκμετάλλευση του φυτικού κεφαλαίου, αποτελεί μία από τις ουσιαστικότερες απειλές.

Η διαχείριση της αυτοφυούς και μη χλωρίδας εφαρμόζεται στην πράξη κυρίως μέσω ρυθμίσεων και πρακτικών διαχείρισης των δασών και βοσκοτόπων. Αυτές αποσκοπούν στην ανάπτυξη της γεωργίας και της

κτηνοτροφίας χωρίς όμως συγκεκριμένα μέτρα σε ό,τι αφορά τη διατήρηση των ειδών και των βιοτόπων τους.

B. ΠΑΝΙΔΑ

Στην Ελλάδα έχουν αναφερθεί σχεδόν 900 είδη και υποείδη σπονδυλωτών ζώων εκτός των ψαριών της θάλασσας και μεγάλος άγνωστος αριθμός από 20.000 έως 30.000 ασπόνδυλων ζώων. Ειδικότερα ως προς το είδος της πανίδας αναφέρονται:

- 79 είδη αυτοχθόνων πρωτογενών ψαριών του γλυκού νερού που ζουν στα ποτάμια και τις λίμνες της Ελλάδας. Από αυτά τα 39 είναι ενδημικά στα λιμνοποτάμια υδάτινα συστήματα της χώρας και τα 40 ενδημικά υποείδη. Συνολικά 21 είδη ψαριών ανήκουν στις καθιερωμένες κατηγορίες κινδύνου κατά την IUCN (κινδυνεύοντα-τρωτά είδη).
- 16 είδη αμφίβιων και 58 είδη ερπετών από τα οποία 6-8 είδη ερπετών και 67 με 71 υποείδη αμφίβιων είναι ενδημικά στην χώρα μας. Από τα ερπετά 3 είδη, ανάμεσα στα οποία και η γνωστή θαλάσσια χελώνα *caretta-caretta*, ανήκουν στα κινδυνεύοντα, 1 είδος στα τρωτά και 4 στην κατηγορία σπάνια.
- 450 είδη πουλιών έχουν καταγραφεί στον ελληνικό χώρο, αλλά η βιβλιογραφία και τα υπάρχοντα δεδομένα τεκμηριώνουν απόλυτα την ύπαρξη μόνο 407 που κατανέμονται σε 65 οικογένειες. Ο αριθμός των ειδών που φωλιάζουν στην Ελλάδα είναι το 60%. Τα υπόλοιπα διαχειμάζουν, περνούν μεταναστεύοντας, εμφανίζονται τυχαία ή ακανόνιστα. Συνολικά τα 100 είδη θεωρούνται απειλούμενα, (21 τρωτά, 20 σπάνια, 6 απροσδιόριστα, 6 εκλιπόντα, 20 ανεπαρκώς γνωστά).
- 16 είδη θηλαστικών ανήκουν σε μια από τις κατηγορίες κινδύνου της IUCN. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται 29 είδη νυχτερίδας, 7 κητώδη, και από τα υπόλοιπα θηλαστικά 5 είδη και υποείδη βρίσκονται σε κίνδυνο,

8 είδη και 3 υποείδη στα τρωτά, 4 είδη και 1 υποείδος στα σπάνια, 5 είδη είναι ανεπαρκώς γνωστά.

Ως κύρια αιτία της μείωσης των φυσικών πληθυσμών πανίδας είναι η υποβάθμιση των φυσικών οικοτόπων και βιοτόπων. Επιπλέον, προστίθεται και η μη ορθολογική εκμετάλλευση του ζωικού κεφαλαίου με υπεραλίευση, λαθροθηρία, συλλογή και εμπορία αυγών ζώων, κ.α.

Η διαχείριση της άγριας πανίδας στην πράξη, εφαρμόζεται μέσω των ρυθμίσεων και των πρακτικών της θήρας και της αλιείας, που περιλαμβάνουν και συγκεκριμένα μέτρα για τη διατήρηση των ειδών και των βιοτόπων τους. Επίσης πραγματοποιείται μέσω της διαχείρισης δασών και βοσκοτόπων, της διαχείρισης των υδάτινων πόρων με βάση τους επιμέρους στόχους κάθε δραστηριότητας, αλλά χωρίς συγκεκριμένα μέτρα σε ό,τι αφορά τη διατήρηση των ειδών και βιοτόπων.

ΒΙΟΤΟΠΟΙ - ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ ΟΙΚΟΤΟΠΩΝ

Η μεγάλη ποικιλία των οικοτόπων, παρέχει τις προϋποθέσεις ύπαρξης μεγάλου αριθμού ειδών χλωρίδας και πανίδας, αλλά επιβάλλει την υποχρέωση της διατήρησής τους μέσω και της προστασίας συγκεκριμένων περιοχών και τις χαρακτηριστικές διαπλάσεις βλάστησης και τύπους οικοσυστημάτων της χώρας.

Σήμερα δεν υπάρχουν πλήρη απογραφικά στοιχεία για τις προστατευόμενες περιοχές. Εξαιρέση αποτελούν οι βιότοποι ορισμένων απειλούμενων ειδών. Μέχρι σήμερα έχουν καταγραφεί περισσότεροι από 400 βιότοποι εθνικής σημασίας και αναμένεται ότι ο αριθμός αυτός θα αυξηθεί κατά πολύ. Σύμφωνα με τα μέχρι τώρα δεδομένα, το 46% των περιοχών αυτών είναι ορεινές, το 35% υδατικά οικοσυστήματα και το 21% νησιά ή

παράκτιες περιοχές. Το 30% περίπου των σημαντικών βιοτόπων θεωρούνται απειλούμενοι, ενώ ένα μεγάλο ποσοστό βρίσκεται σε κατάσταση υποβάθμισης.

Οι κυριότεροι κίνδυνοι συνδέονται με:

α. Τον πρωτογενή παραγωγικό τομέα (εγχειοβελτιωτικά έργα, γεωργική ρύπανση, αρδευτικά έργα, ιχθυοκαλλιέργειες, υπερβόσκηση), β. Τις τουριστικές δραστηριότητες, γ. Την αυθαίρετη δόμηση, δ. Τις βιομηχανικές δραστηριότητες, ε. Τη δημιουργία οδικών και δασικών οδικών δικτύων, στ. Τη ρύπανση από ανθρωπογενείς δραστηριότητες, τη μη ορθολογική διαχείριση των δασικών οικοσυστημάτων και τις επιπτώσεις από δασικές πυρκαγιές, ζ. Τις αλλοιώσεις της φυσικής μορφής λιμνών και ποταμών, η. Τη διάθεση οικιακών απορριμμάτων, θ. Τις κατολισθήσεις εδαφών.

Βάσει των ειδικών οικολογικών χαρακτηριστικών τους και των κατά περίπτωση ισχυόντων κριτηρίων, οι περιοχές προστασίας οικοτόπων στην Ελλάδα είναι οι:

- ⇒ 10 εθνικοί δρυμοί και 19 αισθητικά δάση.
- ⇒ 11 υγράτοποι διεθνούς σημασίας (σύμβαση Ramsar).
- ⇒ 51 διατηρητέα μνημεία της φύσης.
- ⇒ 615 καταφύγια θηραμάτων.
- ⇒ 7 ελεγχόμενες κυνηγετικές περιοχές.
- ⇒ 1 προστατευόμενη παράκτια και θαλάσσια περιοχή (βιότοπος *caretta-caretta*).
- ⇒ 1 προστατευόμενο δάσος (Δαδιά).
- ⇒ 1 εθνικό θαλάσσιο πάρκο (Αλόνησος).

Εκτός από τις περιοχές αυτές που υπάρχουν και στους παρακάτω πίνακες έχουν εντοπισθεί και άλλες ευαίσθητες περιοχές. Αφού συμπληρωθούν οι αναγκαίες πληροφορίες που θα προσδιορίσουν και θα

αξιολογήσουν τις περιοχές, θα αποτελέσουν τον κορμό ενός εθνικού και περιφερειακού σχεδιασμού.

Α/Α	ΥΓΡΟΤΟΠΟΙ ΡΑΜΣΑΡ	ΕΚΤΑΣΗ ΣΕ ΕΚΤΑΡΙΑ (ha)
1	Δέλτα Έβρου	1600
2	Λίμνη Ισμαρίδα ή Μητρικού	9800
3	Λίμνη Βιστονίδα	
4	Δέλτα Νέστου	10600
5	Λίμνη Κερκίνη	9000
6	Δέλτα Αξιού-Λουδία-Αλιάκμονα	11000
7	Λίμνες Βόλβη και Κορώνεια	2400
8	Λίμνη Μ. Πρέσπα	8000
9	Αμβρακικός Κόλπος	25000
10	Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου και Αιτωλικού, Δέλτα Αχελώου και Ευήνου	13900
11	Λιμνοθάλασσα Κοτύχι	3700

Α/Α	ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΡΥΜΟΣ	ΕΤΟΣ ΚΥΡΗΞΗΣ	ΕΚΤΑΣΗ ΣΕ ΕΚΤΑΡΙΑ
1.	ΟΛΥΜΠΟΣ	1938	3988
2.	ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ	1938	3513
3.	ΠΑΡΝΗΘΑ	1961	3812
4.	ΑΙΝΟΣ	1962	2862
5.	ΣΑΜΑΡΙΑ	1962	4850
6.	ΟΓΓΗ	1966	3010-4200
7.	ΠΙΝΔΟΣ	1966	3393-3534
8.	ΒΙΚΟΣ-ΑΩΟΣ	1973	3400-9200
9.	ΠΡΕΣΠΕΣ	1974	4900-4750
10.	ΣΟΥΝΙΟ	1974	295-2750
	ΔΙΕΘΗΤΙΚΟ ΔΑΣΟΣ		
1.	ΒΑΙ-ΛΑΣΗΘΙΟΥ	1973	20
2.	ΔΑΣΟΣ ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	1974	640
3.	ΚΟΙΛΑΔΑ ΤΕΜΠΩΝ ΛΑΡΙΣΑΣ	1974	1762
4.	ΔΑΣΟΣ ΚΑΡΑΙΣΚΑΚΗ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	1974	252
5.	ΠΕΥΚΙΑΣ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	1974	27.5
6.	ΔΑΣΟΣ ΧΕΙΜΑΡΡΩΝ ΣΕΛΕΜΝΟΥ & ΧΑΡΑΔΡΟΥ ΑΧΑΪΑΣ	1974	1850
7.	ΠΕΡΙΑΣΤΙΚΟ ΔΑΣΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	1976	86
8.	ΔΑΣΟΣ ΦΑΡΣΑΛΩΝ ΛΑΡΙΣΑΣ	1977	34.5
9.	ΔΑΣΟΣ ΣΤΕΝΗΣ ΕΥΒΟΙΑΣ	1977	674
10.	ΔΑΣΙΚΟ ΣΥΜΠΛΕΓΜΑ ΟΣΣΑΣ ΛΑΡΙΣΑΣ	1977	16900
11.	ΔΡΥΟΔΑΣΟΣ ΜΟΓΓΟΣΤΟΥ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	1977	520
12.	ΠΑΡΑΛΙΑΚΟ ΔΑΣΟΣ ΝΙΚΟΠΟΛΕΩΣ ΜΥΤΙΚΑ ΠΡΕΒΕΖΑΣ	1977	66
13.	ΔΑΣΗ ΝΑΣΟΥ ΣΚΙΑΘΟΥ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	1977	3000
14.	ΣΤΕΝΑ ΝΕΣΤΟΥ ΚΑΒΑΛΑΣ - ΞΑΝΘΗΣ	1977	2380
15.	ΔΑΣΟΣ ΕΘΝ. ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ ΑΧΑΪΑΣ	1977	1750
16.	ΠΕΡΙΑΣΤΙΚΟ ΔΑΣΟΣ ΤΙΘΟΡΕΑΣ ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ	1979	200
17.	ΔΑΣΗ ΑΜΥΓΔΑΛΕΩΝΑ ΚΑΒΑΛΑΣ	1977	2216
18.	ΔΑΣΟΣ ΛΟΦΩΝ ΚΑΣΤΡΟΥ ΚΑΙ ΑΗΛΙΑ ΤΡΙΚΑΛΩΝ	1979	28
19.	ΔΡΥΟΔΑΣΟΣ ΚΟΥΡΙ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	1980	100

ΦΥΣΙΚΟ ΜΝΗΜΕΙΟ		ΦΥΣΙΚΟ ΜΝΗΜΕΙΟ
Οι δύο πλάτανοι Σχολαρίου Λαγκαδά.	27	Η Δρυς της Δόριζας Αρκαδίας.
Ο Πλάτανος του Παισανία στο Αίγιο.	28	Ο Πλάτανος Βλάτου Χανίων.
Οι "Δώδεκα βρύσες" του Αιγίου.	29	Ο Πλάτανος Αγ. Μαρίας Φθιώτιδας.
Το Κλήμα των Καλαβρύτων.	30	Οι Πλάτανοι της Λαμίας.
Το Πεύκο της Νικήτης Χαλκιδικής.	31	Το Παρθένο δάσος της Κεντρικής Ροδόπης.
Ο Πλάτανος στο Γεροπλάτανο Χαλκιδικής.	32	Το Δάσος της οξυάς στην Τσίγλα Χαϊντού.
		Ξάνθης.
Ο Πλάτανος Βάβδου Χαλκιδικής.	33	Το Δάσος οξυάς στο Πευκωτό Πέλλας.
Οι Πλάτανοι των Κομποτάδων Φθιώτιδας.	34	Το νησί Πιπέρι στις Βόρειες Σποράδες.
Ο Πλάτανος της Άρτας.	35	Ο Πλάτανος στο Λειά Θεσπρωτίας.
Ο αειθαλής Πλάτανος της Φαιστού στην Κρήτη.	36	Η Φτελιά της Αηδόνας Καλαμπάκας.
Το Κυπαρίσσι της Πρασιάς Ευρυτανίας.	37	Ο αειθαλής Πλάτανος των Αζωγορών Χανίων.
Οι Πλάτανοι της Βέροιας.	38	Το Απολιθωμένο δάσος της Λέσβου.
Ο Πλάτανος του Ναυπλίου.	39	Ο Πλάτανος του Ιπποκράτη στην Κω.
Η Ελιά του Ναυπλίου.	40	Το Κρητικό Κεφαλάνθηρο στις Καμάρες
		Ηρακλείου.
Ο Φοίνικας του Ναυπλίου.	41	Ο Πλάτανος Αγ. Φλώρου Μεσσηνίας.
Οι Ιταμοί Κρουνερίου Αργολίδας.	42	Ο Πλάτανος της Απολλωνίας, Σταυρού
		Θεσσαλονίκης.
Οι Ελιές της Δημιάνης Αργολίδας.	43	Ο Πλάτανος της Πλατανιάτισσας Καλαβρύτων.
Οι Ελιές του Αλμυροποτάμου Εύβοιας.	44	Το δάσος του Λεσνίου Αιτωλοακαρνανίας.
Ο Πλάτανος της Δημητσάνας Αρκαδίας.	45	Ο Πλάτανος της Αγ. Λαύρας Καλαβρύτων.
Ο Σφένδαμος του Σιδηροκάστρου Μεσσηνίας.	46	Ο Σφαργώνας στο Δάσος Λειλιά Σερρών.
Η Ελιά της Καλαμάτας.	47	Υπόλειμμα υδροχαρούς δάσους στην Ιστιαία
		Ευβοίας.
Το Δάσος των δενδρόκεδρων στην Κινουρία	48	Το Δάσος των αειφυλλων πλατύφυλλων στο νησί Σαπιέντζα
Αρκαδίας.		Μεσσηνίας.
Η Δρυς του Περιθωρίου Αρκαδίας.	49	Το μικτό Δάσος Προμάχων - Λυκοστόμου
		Αριόσιας.
Συστάδα Δρυός και Φράξου στις Μουριές Κυκλάδ.	50	Φυσικό δάσος κυπαρισσιού στον Έμπωνα Ρόδου.
Η Δρυς στις Καρυές Ηρακλείου.	51	Το μικτό δάσος του Γράμμου.
Οι Βελαντιδιές στην Καλαμιά Αιγίου.		

ΦΥΣΙΚΟΙ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΙ - ΤΟΠΙΑ

Λόγω των ιδιόμορφων γεωλογικών και γεωμορφολογικών χαρακτηριστικών της χώρας, έχουν δημιουργηθεί πολυάριθμοι γεωλογικοί σχηματισμοί (σπήλαια, καλδέρες, βραχώδεις εξάρσεις), που έχουν ιδιαίτερο επιστημονικό ενδιαφέρον και συχνά σημαντική οικολογική και αισθητική αξία. Υπάρχουν μεμονωμένες αναφορές ορισμένων από αυτών, αλλά δεν έχουν υπαχθεί σε ολοκληρωμένο καθεστώς προστασίας και διαχείρισης.

Οι απειλές που δέχονται οι σχηματισμοί αυτοί είναι ποικίλης φύσης με σημαντικότερη αυτή της ανάδειξής τους σε τουριστικό χώρο χωρίς να λαμβάνονται κατάλληλα μέτρα προστασίας.

Ιδιαίτερο πλούτο έχει να επιδείξει η Ελλάδα και στα τοπία. Μέχρι σήμερα έχει ενεργοποιηθεί η διαδικασία κήρυξης τοπίων ιδιαίτερου φυσικού κάλλους (300 περιοχές) από το υπουργείο Πολιτισμού, συχνά σε συνδυασμό με την ιστορική και αρχαιολογική αξία των διαφόρων περιοχών, αλλά κατά κανόνα, χωρίς συγκεκριμενοποίηση ορίων και μέτρων προστασίας.

Η πρόσφατη διεθνής αντίληψη για την έννοια του τοπίου περιλαμβάνει τα οικολογικά, αισθητικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά του, καθώς και την αναγκαιότητα αποσαφήνισης της διαμόρφωσης κριτηρίων. Έτσι θα πραγματοποιηθεί η απογραφή και αξιολόγηση των προστατευτέων τοπίων της χώρας.

ΥΓΡΟΤΟΠΟΙ

Υγρότοποι είναι περιοχές φυσικές ή μη, που κατακλύζονται από νερό. Ποτάμια και τα Δέλτα τους, λίμνες, βάλτοι, υγρά λιβάδια, καλαμιώνες, είναι μερικά είδη υγροτόπων. Η σημασία τους είναι σημαντική:

- είναι αποθήκες πόσιμου και αρδευτικού νερού,
- εμπλουτίζουν και βελτιώνουν την ποιότητα του νερού.
- φιλοξενούν μεγάλο αριθμό ζώων και φυτών,
- προσφέρουν προστασία από τη διάβρωση και τις πλημμύρες,
- κάνουν το κλίμα πιο ήπιο,
- στηρίζουν παραγωγικές δραστηριότητες.

Η αξία τους είναι τεράστια. Γι' αυτό το λόγο υπέγραψε και η Ελλάδα το 1975 τη σύμβαση των υδροτόπων διεθνούς σημασίας (Ramsar). Μία συμφωνία μεταξύ κρατών για την επιλογή και ένταξη των σημαντικότερων εθνικών υδροτόπων στον πίνακα Ramsar και κατ' επέκταση την προστασία τους.

ΔΑΣΟΣ

Το δάσος είναι ένα πλούσιο οικοσύστημα. Φιλοξενεί πολλά και διαφορετικά είδη ζώων και φυτών, που όλα μαζί αποτελούν ένα μεγάλο κομμάτι του ανεκτίμητου βιολογικού θησαυρού του πλανήτη μας. Εκτός από σπάνια και απειλούμενα ζώα (βασιλαετός, λαγγόνα, ελάφι, λύγκας, αρκούδα, κ.α.), θα βρούμε επίσης πλήθος φυτών με ανεκτίμητες φαρμακευτικές ιδιότητες.

Το δάσος με τις λειτουργίες του επηρεάζει την οικολογική ισορροπία, επιδρώντας στον κύκλο του νερού, συμβάλλοντας στη σταθεροποίηση του κλίματος και αποτρέποντας τις καταστροφικές πλημμύρες. Εξασφαλίζει εργασία σε κατοίκους των κοντινών του περιοχών και αναψυχή στους επισκέπτες του.

Η ποικιλία των ελληνικών δασών είναι εξαιρετική. Μεσογειακοί θαμνώνες με αριές, πουρνάρια και κουμαριές, πευκόφυτες εκτάσεις, δάση με φυλλοβόλες βελανιδιές και καστανιές, ελατοδάση, δάση με οξιές, παραποτάμια δάση, αλπικά λιβάδια.

Οι απειλές όμως που αντιμετωπίζουν από τον άνθρωπο και τις δραστηριότητες του ξεπερνούν κατά πολύ σε αριθμό και σοβαρότητα εκείνες που προέρχονται από φυσικά φαινόμενα. Η πυρκαγιά από πρόθεση, η υπερβολική βόσκηση, η βόσκηση σε καμένες δασικές εκτάσεις, οι κακές υλοτομικές πρακτικές, η ρύπανση, η οικοπεδοποίηση και η αλόγιστη τουριστική επέκταση, καταστρέφουν τα ελληνικά δάση.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

Η διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών είναι υποτυπώδης με αποτέλεσμα να μη διασφαλίζεται η διατήρηση των οικολογικών χαρακτηριστικών τους και να μην προωθείται η έρευνα, η εκπαίδευση, η αναψυχή και το ενδιαφέρον του κοινού για αυτές.

Η διαχείριση των φυσικών πόρων και των κυριότερων οικοσυστημάτων της χώρας γίνεται θεματικά και με αρκετές επικαλύψεις αρμοδιοτήτων των διαφόρων φορέων. Το σημαντικότερο χαρακτηριστικό της σημερινής διαχείρισης, είναι οι διαφορετικοί και συχνά αντικρουόμενοι στόχοι διάθεσης ενός φυσικού πόρου ή μιας περιοχής που θέτει ο κάθε φορέας, ανάλογα με το αντικείμενο αρμοδιότητάς του.

Ορισμένες μορφές διαχείρισης εξυπηρετούν τις κοινωνικές και οικονομικές ανάγκες της ανθρώπινης κοινωνίας. Έτσι ευνοούν ως ένα βαθμό τη διάθεση των φυσικών πόρων και των οικοσυστημάτων, χωρίς όμως να

υπάρχουν διατυπωμένοι στόχοι και ο απαραίτητος σχεδιασμός. Τέτοια παραδείγματα είναι ο οικοτουρισμός, η αλιεία, η δασική εκμετάλλευση.

Στις ευρωπαϊκές χώρες το ποσοστό των εθνικών πάρκων κυμαίνεται από 1% (Ολλανδία) έως 9% (Μεγ. Βρετανία) της συνολικής έκτασης της χώρας. Η Ελλάδα έρχεται τελευταία σε αυτό τον κατάλογο με 0,5% και με χαμηλότερο επίπεδο αποτελεσματικότητας ως προς την παρακολούθηση της κατάστασής τους και της συντήρησής τους.

**ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΠΟΥ
ΠΡΟΫΠΟΘΕΤΟΥΝ ΤΗΝ
ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ**

ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΠΟΥ ΠΡΟΫΠΟΘΕΤΟΥΝ **ΤΗΝ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ**

ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο οικολογικός τουρισμός είναι μια μορφή τουρισμού πολύ γνωστή στις αναπτυγμένες ευρωπαϊκές χώρες, που ικανοποιεί τις ανάγκες αναψυχής των ατόμων που επιθυμούν να περάσουν τις διακοπές τους όσο το δυνατόν πιο κοντά στη φύση.

Η κατηγορία αυτή των τουριστών συνεχώς αυξάνει. Πρέπει να αναμένεται στο άμεσο μέλλον μαζική επιστροφή του ανθρώπου στη φύση, ύστερα από τη μάταιη αναζήτηση αναψυχής και ψυχικής ισορροπίας στα οργανωμένα τουριστικά κέντρα. Η Ελλάδα έχει μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης της μορφής αυτής τουρισμού, λόγω του φυσικού πλούτου των βουνών και των μεγάλων ποικιλιών οικοσυστημάτων που διαθέτει.

Το πλεονέκτημα της χώρας μας είναι ότι διαθέτει μεγάλο πλούτο σπάνιας χλωρίδας και πανίδας, Έτσι ειδικές κατηγορίες επιστημόνων επισκέπτονται τις περιοχές για ερευνητικά θέματα. Για να αναπτυχθεί σωστά ο οικότουρισμός, πρέπει να υπάρχει η υποδομή και τα κατάλληλα μέσα. Δεν χρειάζονται πολυτελή ξενοδοχεία και καταστήματα, αλλά κατάλληλα παρατηρητήρια, ξενώνες, αίθουσες συναντήσεων.

Ο οικολογικός τουρισμός αποτελεί μια μορφή τουρισμού που για να αναπτυχθεί επιτυχώς χρειάζεται αρκετή ευαισθησία. Το μοναδικό αρνητικό σημείο είναι ότι αν δεν υπάρξει σεβασμός και ενημέρωση από τους περιηγητές και τους ντόπιους, τα οικοσυστήματα θα απειληθούν σε σημαντικό βαθμό.

Μια σωστή ανάπτυξη του οικότουρισμού μπορεί να οδηγήσει σε ανάπτυξη της οικονομίας σε παραμελημένα χωριά που βρίσκονται σε χώρους

οικολογικού ενδιαφέροντος. Ακόμα θα προκαλέσει στροφή προς τον εσωτερικό τουρισμό και ειδικότερα μια στροφή των νέων προς τη συγκεκριμένη μορφή τουρισμού.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, οι περιοχές που προτιμώνται από τους ευρωπαίους για οικοτουρισμό, είναι κατά σειρά οι εξής:

- * Άλπεις (Αυστριακές, Ελβετικές, Γαλλικές, Ιταλικές, Γερμανικές).
- * Γαλλικά Πυρηναία Όρη.
- * Ελληνικά νησιά, κυρίως η Κρήτη.
- * Ισπανία, κυρίως η νότια.
- * Ιταλία, κυρίως Toscana και Umbria.
- * Ηπειρωτική Ελλάδα.
- * Ανατολική Ευρώπη, κυρίως Ρουμανία.

Ένα πρότυπο οικοτουριστικό κέντρο της χώρας μας είναι αυτό του χωριού Δαδιά, όπου λειτουργεί μικρός ξενώνας. Από εκεί ξεκινούν σημαδεμένα μονοπάτια, που οδηγούν στο παρατηρητήριο των αρπακτικών πουλιών και στις πλησιέστερες κορυφές. Το κέντρο αυτό είναι ιδανικό ορμητήριο για περιηγήσεις στα φυσικά τοπία και στους παραδοσιακούς οικισμούς της περιοχής. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα υποστηρίζεται οικονομικά και από την Ε.Ε.

Το κύριο ενδιαφέρον αυτού του είδους τουρισμού είναι το φυσικό περιβάλλον και ιδιαίτερα το ζωντανό περιεχόμενό του: τα ζώα και τα φυτά. Φυσικά η προσέγγισή του γίνεται με προσοχή και σεβασμό, έτσι ώστε να μην υπάρξουν καταστροφές ή αρνητικές επιδράσεις στο οικοσύστημα. Ο Ε.Ο.Τ. προωθεί τον οικοτουρισμό (είναι ανάμεσα στις κύριες προτεραιότητες του 5ετούς προγράμματος). Προβλέπει δηλαδή την ανάδειξη και αξιοποίηση των σπάνιων βιοτόπων της χώρας, εξασφαλίζοντας ταυτόχρονα την προστασία τους.

ΑΓΡΟΤΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο αγροτουρισμός είναι μια νέα μορφή τουριστικής ανάπτυξης, που χαρακτηρίζεται από το ότι δημιουργείται και αναπτύσσεται σε μη αστικό χώρο. Αποτελεί δραστηριότητα όσων απασχολούνται στον πρωτογενή τομέα παραγωγής.

Ο αγροτουρισμός στοχεύει σε δύο παράλληλους στόχους:

1. Αφενός για τον τουρίστα, στη δυνατότητα να περάσει ήρεμες διακοπές μέσα στη φύση, έξω από το πλαίσιο του αναπτυγμένου τουρισμού, σε ένα φιλόξενο κλίμα που δημιουργεί η ίδια η φύση και οι άνθρωποί της.
2. Αφετέρου για τον επαγγελματία, στην ενίσχυση του αγροτικού του εισοδήματος, με την εκμετάλλευση καταλυμάτων, με πώληση προϊόντων της ντόπιας αγροτικής παραγωγής και της τοπικής λαϊκής τέχνης.

Κάτω από αυτή την οπτική γωνία, ο αγροτουρισμός αποτελεί μια πραγματικά σημαντική μορφή τουριστικής ανάπτυξης που στοχεύει στα εξής:

- 1) Στον συνδυασμό συνεργασίας των τριών τομέων παραγωγής της χώρας (δηλαδή του πρωτογενούς, δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα).
- 2) Στην περιφερειακή ανάπτυξη με τη δημιουργία αναπτυξιακών έργων υποδομής και ανωδομής.
- 3) Στην ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών και οικολογικών επιβαρύνσεων, αφού γίνονται προσπάθειες διατήρησης της οικολογικής ισορροπίας.
- 4) Στην άνοδο του οικονομικού επιπέδου των περιοχών αυτών.
- 5) Στην ουσιαστική γνωριμία με τη φύση και την απομακρυσμένη πολιτιστική κληρονομιά.
- 6) Στη γνωριμία και διάδοση προϊόντων προερχομένων από τη χειροτεχνία και τη βιοτεχνία.

7) Στην ψυχολογική ικανοποίηση του τουρίστα, αφού αποφεύγει το συνωστισμό, το θόρυβο, την αισχροκέρδεια, κ.α. των κορεσμένων τουριστικών περιοχών.

8) Τέλος, στη δυνατότητα του τουρίστα να παίζει διαφορετικούς κοινωνικούς ρόλους από αυτούς της καθημερινής του ζωής.

Η δραστηριότητα αυτή κίνησε από το 1983 το ενδιαφέρον του Ε.Ο.Τ. για τη μελέτη του θέματος συνέστησε ένα διϋπηρεσιακό όργανο, εκπόνησε το θεσμικό πλαίσιο για το εγχείρημα αυτό, που ξεκίνησε το 1984 στην Πέτρα της Μυτιλήνης με τη μορφή ενός γυναικείου αγροτουριστικού συνεταιρισμού. Υπάρχει μια ποικιλία μορφών αγροτουρισμού, που προσφέρεται στους τουρίστες. Οι δημοφιλέστερες από αυτές είναι:

- Αγροτουρισμός σε αγροκτήματα όπου ο τουρίστας μοιράζεται φαγητό και διαμονή με τους ιδιοκτήτες. Αυτή η μορφή απευθύνεται σε τουρίστες χαμηλών εισοδημάτων και σε όσους έχουν διάθεση να συμμετέχουν σε αγροτικές εργασίες ή να γνωρίσουν τη ζωή της υπαίθρου. Σε ορισμένα από αυτά τα αγροκτήματα δίνεται η δυνατότητα για σπορ και φυσιολατρικές δραστηριότητες, π.χ. κολύμπι, πεζοπορία, ορειβασία, κ.α.
- Αγροτουρισμός σε αγροκτήματα με διαμονή και φαγητό των τουριστών σε ξεχωριστό οίκημα. Λόγω των πλεονεκτημάτων που παρουσιάζει αυτό το είδος, έχει μια συνεχή ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια. Οι αγρότες διατηρούν τον ιδιωτικό τους χώρο, ενώ οι τουρίστες έχουν αυτονομία ύπνου και φαγητού. Σε αυτές τις μονάδες υπάρχει συχνά και η κατάλληλη υποδομή για τα παιδιά, για αθλητισμό και φυσιολατρία.
- Αγροτουριστικά συγκροτήματα συνεταιριστικής μορφής. Αυτά αναπτύχθηκαν είτε με τη μορφή πανσιόν μέσα στο αγρόκτημα, είτε με τη μορφή συνεταιρισμού προβολής τοπικών προϊόντων. Το ενδιαφέρον έγκειται στην παρουσία των γυναικών στους συνεταιρισμούς αυτούς,

γεγονός που συνδέεται και με την παραγωγή από τις ίδιες ντόπιων προϊόντων.

Το διαρκώς αυξανόμενο ενδιαφέρον για τον αγροτουρισμό οδηγεί ολοένα και περισσότερους τουρίστες στο να περνούν τις διακοπές τους στην εξοχή, σε απλά καταλύματα. Σύμφωνα με εκτιμήσεις ειδικών, ο αγροτουρισμός αναμένεται να κερδίσει σημαντικό έδαφος τα προσεχή χρόνια. Ο συνδυασμός της αναψυχής και της ζωής στη φύση, ενσωματώθηκε στον όρο οικοτουρισμός.

Το ευρωπαϊκό κέντρο οικοαγροτουρισμού (ECEAT), που εδρεύει στο Άμστερνταμ, είναι ένα αναπτυσσόμενο δίκτυο από ανεξάρτητες εθνικές και τοπικές ομάδες, που ασχολούνται με την ανάπτυξη αυτού του είδους τουρισμού. Το κέντρο αυτό άρχισε να λειτουργεί το 1992 και αφορά χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης (και την Ελλάδα). Ο αριθμός των αγροτών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα γνωρίζει σημαντική αύξηση κάθε χρόνο, ενώ παράλληλα προωθείται η οικολογική γεωργία.

Ο οικοαγροτουρισμός προτείνει τη διαμονή των τουριστών σε αποκεντρωμένα καταλύματα, ώστε να βρίσκονται σε άμεση επαφή με τη φύση. Τα καταλύματα που επιλέχθηκαν από τους συντονιστές του προγράμματος πληρούν ορισμένες προϋποθέσεις του ECEAT. Αυτές βασίζονται στους στόχους του για συνδυασμό της οργανικής γεωργίας και του τουρισμού και αφορούν τους ακόλουθους τομείς: μέθοδοι γεωργίας, προστασίας της φύσης, διαχείριση απορριμάτων, κατανάλωση ενέργειας, εγκαταστάσεις για τους επισκέπτες, κ.α. Τα βασικά κριτήρια για την ένταξη καταλυμάτων στο δίκτυο είναι:

- 1) Εγγύτητα με προστατευμένες περιοχές, υγροτόπους, τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, δασικές εκτάσεις, κ.α.
- 2) Σύνδεση με παραδοσιακές καλλιέργειες ή αγροτικές δραστηριότητες.
- 3) Δυνατότητα υπόδειξης δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τη φύση και

στις οποίες μπορούν να επιδοθούν οι τουρίστες, π.χ. ψάρεμα, ιππασία, πεζοπορία, κολύμπι, κ.α.

4) Δυνατότητα διαμονής των τουριστών σε σκηνές ή και σε οικήματα εντός των αγρών.

Εδώ πρέπει να αναφέρουμε το πρόγραμμα ίδρυσης του “Αγροτικού συνεταιριστικού γραφείου τουρισμού και ταξιδιών της Λέσβου” που χρηματοδοτήθηκε σαν πρότυπη ενέργεια, από την Ε.Ο.Κ. Τέλος το πρόγραμμα LEADER της Ε.Ο.Κ. έχει ανοίξει νέους ορίζοντες για τον αγροτουρισμό.

CAMPINGS

Οι χώροι οργανωμένης κατασκήνωσης, είναι τουριστικές επιχειρήσεις που παρέχουν τη δυνατότητα διαμονής, φαγητού και αναψυχής τουριστών. Πρόκειται για χώρους υπαίθριους, περιφραγμένους και εν μέρει στεγασμένους. Άλλωστε, η διεθνής τάση του τουριστικού ρεύματος δείχνει σαφή προτίμηση στον τρόπο διακοπών που προσφέρει διαβίωση κοντά στη φύση.

Οι ανάγκες της χώρας σε campings υψηλής στάθμης είναι μεγάλες, προκειμένου να περιορισθεί το απαράδεκτο φαινόμενο της ελεύθερης κατασκήνωσης που ρυπαίνει το περιβάλλον και δεν αποφέρει κανένα οικονομικό όφελος.

Μόνο κάτω από συγκεκριμένους όρους (πυρασφάλειας, πρόβλεψης αποχέτευσης), θα είναι δυνατή η ελεύθερη κατασκήνωση και οπωσδήποτε όχι σε κοινόχρηστους χώρους, όπως παραλίες, δάση, κ.α. Ήδη έχουν τοποθετηθεί με δαπάνες του Ε.Ο.Τ. προειδοποιητικές πινακίδες στους χώρους όπου συχνάζουν ελεύθεροι κατασκηνωτές και στους σταθμούς εισόδου τουριστών.

Ο Ε.Ο.Τ. προκειμένου να καλυφθούν οι ανάγκες της τουριστικής πελατείας σε θέσεις camping, αναλαμβάνει ο ίδιος την ίδρυση νέων κατασκηνωτικών κέντρων, ακριβώς επειδή υπάρχει διστακτικότητα τόσο από την πλευρά των ιδιωτών, όσο και από την πλευρά των πιστωτικών ιδρυμάτων στην ανάληψη αυτής της επένδυσης.

Ο αριθμός όμως των campings που υπάρχουν στην Ελλάδα, δεν επαρκεί για την κάλυψη των αναγκών τους θερινούς μήνες. Έτσι, παρατηρείται το φαινόμενο της υπερσυγκέντρωσης τροχόσπιτων και σκηνών, με αποτέλεσμα την κακή εξυπηρέτηση και τη δυσφήμιση αυτών των χώρων. Κατά συνέπεια, πολλοί τουρίστες στρέφονται προς την ελεύθερη κατασκήνωση, με δυσάρεστα επακόλουθα για το περιβάλλον και την οικονομία.

Η απόλυτη καθαριότητα και η διατήρηση της φυσικής ομορφιάς του χώρου, είναι βασικές αρχές για την οργανωμένη κατασκήνωση. Σε αντίθεση με την ελεύθερη κατασκήνωση, όπου τα κρούσματα ρύπανσης, πυρκαγιών, κ.α. είναι πάρα πολλά. Το οργανωμένο camping είναι προτιμότερο για τρεις λόγους:

- 1) Προστατεύει το περιβάλλον.
- 2) Παρέχονται στον κατασκηνωτή οι απαραίτητες εξυπηρετήσεις και ασφάλεια.
- 3) Είναι συμφέρουσες οι τιμές διαμονής.

ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο αθλητικός τουρισμός είναι άρρηκτα δεμένος (στο μεγαλύτερο μέρος του), με το φυσικό περιβάλλον. Η ανάγκη ανάπτυξης του αθλητικού τουρισμού εντάσσεται στο στόχο της χωροχρονικής επέκτασης της

τουριστικής περιόδου αιχμής, αφού η διακίνηση ομάδων ατόμων με κοινά αθλητικά ενδιαφέροντα δεν περιορίζεται στους καλοκαιρινούς μήνες.

Τα τελευταία χρόνια ανάπτυξη γνωρίζουν τα χιονοδρομικά κέντρα που μπορούν να προσελκύσουν ξένους και Έλληνες επισκέπτες στην ηπειρωτική ορεινή Ελλάδα. Στις ελληνικές οροσειρές λειτουργούν με την εποπτεία της ομοσπονδίας ορειβασίας και χιονοδρομίας, καθώς και των κατά τόπους σωματείων 55 καταφύγια και 14 χιονοδρομικά κέντρα. Οι πίστες τους είναι κατάλληλες για προχωρημένους και αρχάριους σκιέρ. Στον Παρνασσό λειτουργεί το μεγαλύτερο και πιο άρτια εξοπλισμένο χιονοδρομικό κέντρο. Τα ελληνικά βουνά προσφέρονται για χιονοδρομίες από το Δεκέμβριο έως το Μάρτιο, ή και έως το Μάιο ορισμένα, όπως ο Όλυμπος, ο Παρνασσός, η Πίνδος. Εκτός από το σκι μπορεί κανείς να ασχοληθεί και με τη σανίδα χιονιού -snowboard- και το ορειβατικό σκι.

Η ορειβασία είναι ένα σπορ που πραγματοποιείται το καλοκαίρι και το χειμώνα. Οι ορειβάτες, κατά κύριο λόγο, απολαμβάνουν την ομορφιά των οικοσυστημάτων και έρχονται σε στενότερη επαφή με τη φύση. Υπάρχουν εκατοντάδες ορειβατικές διαδρομές στην Ελλάδα, σε μικρά ή και μεγαλύτερα βουνά, ενώ για τους έμπειρους ορειβάτες υπάρχουν περιοχές όπου μπορεί να γίνει αναρρίχηση σε απότομες ορθοπλαγιές.

Πολλές περιοχές είναι κατάλληλες για την πραγματοποίηση ορισμένων ιδιόρρυθμων σπορ, τα οποία μάλιστα προσελκύουν πολλούς τουρίστες από το εξωτερικό, εξαιτίας του μοναδικού φυσικού περιβάλλοντος στο οποίο αυτά πραγματοποιούνται. Τα πιο διαδεδομένα είναι:

Rafting: η κατάβαση ποταμού με φουσκωτή βάρκα και πλήρωμα από 6 έως 10 κωπηλάτες.

Monoraft: μονοθέσια και διθέσια φουσκωτά σκάφη για την κατάβαση ποταμού.

Canoe: διθέσια σκάφη για λίμνες.

Kayak: μονοθέσιο σκάφος ευέλικτο στα δυνατά ποτάμια.

Trekking: πεζοπορία σε μονοπάτια και δασικούς δρόμους εξερευνώντας δάση και χωριά.

Canyoning: διάσχιση φαραγγιών περπατώντας και χρησιμοποιώντας σχοινιά σε κάθετους καταρράκτες.

Αναρρίχηση: ανάβαση σε βράχους.

Παραπέντε: ελεύθερες διαδρομές με αλεξίπτωτο πλαγιάς.

Υπάρχουν επίσης διαδρομές για ορειβατικό ποδήλατο, για ιπασία, χωμάτινες διαδρομές για 4x4 και εντουρισμό.

Για αυτές τις δραστηριότητες απαιτούνται διανυκτερεύσεις που γίνονται σε κατασκηνώσεις ή σε καταφύγια στα βουνά. Η μορφή αυτή του τουρισμού είναι αναπτυγμένη, λόγω του ότι υπάρχουν οι ορειβατικοί και αθλητικοί σύλλογοι που διαθέτουν όλον τον εξοπλισμό, και οργανώνουν συχνά εκδρομές. Τα πιο ελπιδοφόρα μηνύματα προέρχονται από τα εξής τρία στοιχεία: α) Τα περισσότερα από τα σπορ αυτά έχουν διαδοθεί πρόσφατα στη χώρα μας. β) Πραγματοποιούνται κυρίως από φυσιολάτρες που φροντίζουν να μην διαταράσσουν την οικολογική ισορροπία. γ) Τα αθλήματα αυτά απαιτούν ορεινό έδαφος και το 58% της χώρας είναι ορεινές περιοχές.

Τα τελευταία χρόνια στις περισσότερες βιομηχανικά αναπτυγμένες χώρες της Β. Ευρώπης δημιουργήθηκαν τουριστικά κέντρα που καλύπτουν ένα φάσμα μορφών τουρισμού, από αθλητικά κέντρα μέχρι φυσικά πάρκα. Εκεί περιλαμβάνεται: υποδομή για ναυταθλητικές δραστηριότητες, μονοπάτια, περιοχές για πικ-νικ, κέντρα επιμόρφωσης για οικολογικά θέματα. Παρά το γεγονός ότι τα κέντρα αυτά εκμεταλλεύονται κυρίως φυσικούς σχηματισμούς π.χ. λίμνες, δάση, κ.α., ο σημαντικότερος πόλος έλξης τους είναι οι αθλητικές εγκαταστάσεις.

ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Η Ελλάδα με τις εκτεταμένες ακτές και την πολυνησιακή μορφή της, αποτελεί χώρα αναψυχής και διακοπών. Ο θαλάσσιος τουρισμός στην χώρα μας αναπτύχθηκε τα τελευταία 30 χρόνια. Οι ιδανικές κλιματολογικές συνθήκες, τα διάσπαρτα στα ελληνικά πελάγη νησιά και η οικολογική ισορροπία που διατηρείται ακόμα σε αρκετές περιοχές, προσφέρουν ιδανικά κίνητρα για θαλάσσιο τουρισμό.

Η έλλειψη όμως οργανωμένων μαρίνων και τα προβλήματα υποδομής δυσχεραίνουν τον τουρισμό κρουαζιέρας και τις διακοπές με ιστιοφόρα. Η ανεπάρκεια αυτή της κατάλληλης υποδομής σε συνάρτηση με την ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού, απαιτεί την σωστή προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Οι λιμενικές αρχές της χώρας κάθε χρόνο στα πλαίσια της γενικής συλλογικής προσπάθειας για την αντιμετώπιση της ρύπανσης της θάλασσας, ζητούν τη συνεργασία δημοσίων και ιδιωτικών φορέων για τη λήψη αναγκαίων μέτρων.

Από φέτος πάντως δημιουργούνται 4 νέες μαρίνες στην Ικαρία, την Κεφαλλονιά, τη Ζάκυνθο και τη Θάσο. Το ύψος της επένδυσης φθάνει τα 12.966 δις δρχ., ενώ με μια επένδυση των 4,247 δις δρχ. δημιουργούνται και 12 καταφύγια τουριστικών σκαφών.

Υπάρχει και η περίπτωση του τουρίστα που ασχολείται με τα θαλάσσια σπορ και τις ναυταθλητικές δραστηριότητες. Εδώ υπάρχει ο παραθεριστικός τουρίστας με προτιμήσεις στη θαλάσσια αναψυχή και ο ναυταθλητικός τουρίστας που ενδιαφέρεται για αθλητικές δραστηριότητες. Έτσι είναι κρίσιμη η ύπαρξη ανάλογων δυνατοτήτων και διευκολύνσεων για δραστηριότητες του υγρού στίβου, όπως σχολές ιστιοπλοΐας, καταδύσεων, κωπηλασίας, windsurfing, ναυτικοί όμιλοι, φορείς προστασίας θαλάσσιου περιβάλλοντος, θαλάσσια πάρκα, κ.α.

ΣΠΗΛΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Η σπηλαιολογία συμβάλλει σημαντικά στην τουριστική προβολή της Ελλάδας, με την ανεύρεση, αξιοποίηση και ανάδειξη των σπηλαίων της χώρας. Αυτή τη στιγμή έχει γίνει καταγραφή, μελέτη και επιστημονική έρευνα και 7.500 σπηλαίων.

Οι περισσότερες σπηλαιολογικές δραστηριότητες και πρωτοβουλίες στην χώρα μας ανήκουν στην ελληνική Σπηλαιολογική Εταιρία. Μέρος των δραστηριοτήτων της οποίας είναι οι εξής:

- ⇒ Η διοργάνωση σε τακτά χρονικά διαστήματα στην Ελλάδα διεθνών σπηλαιολογικών συνεδρίων -με συμμετοχή πολλών χωρών- καθώς και πανελληνίων συνεδρίων.
- ⇒ Η μακροχρόνια συνεργασία με τον Ε.Ο.Τ. Έτσι σήμερα διαθέτει ένα ενημερωμένο αρχείο σπηλαίων, μελετών τουριστικής αξιοποίησης σπηλαίων, χαρτών και πληροφοριών, που εκπονήθηκαν με τη στενή και αρμονική συνεργασία των δύο οργανισμών.
- ⇒ Η μεγάλη εξόρμηση για την προστασία των σπηλαίων από κάθε είδους καταστροφή, γιατί τα σπήλαια είναι μέρος των φυσικών εθνικών θησαυρών μας. Τα σπήλαια λοιπόν, είναι ανάμεσα στα οικοσυστήματα που μπορούν να εξασφαλίσουν σημαντικούς τουριστικούς πόρους, εξαιτίας του επιστημονικού ενδιαφέροντος που παρουσιάζουν και λόγω της αισθητικής τους αξίας.

Η αθρόα προσέλκυση κόσμου, δημιουργεί τεράστιες καταστροφές σε αυτά τα οικοσυστήματα, σε συνδυασμό με την κακή τους διαχείριση. Από τη στιγμή που αρχίζει η αξιοποίηση ενός σπηλαίου, αυτό θεωρείται νεκρό, διότι παύουν να υπάρχουν οι αναγκαίες συνθήκες (πίεση, υγρασία) για τη δημιουργία σταλαγμιτών και σταλακτιτών. Έως σήμερα δεν υπάρχουν τρόποι

να αξιοποιηθεί ένα σπήλαιο, χωρίς αυτό να καταστραφεί. Υπάρχουν όμως τεχνικές που ελαττώνουν το χρόνο καταστροφής.

Υπάρχουν τρεις απόψεις όσον αφορά την τουριστική αξιοποίηση των σπηλαίων. Η πρώτη, είναι αντίθετη με την τουριστική αξιοποίηση των σπηλαίων. Η δεύτερη, έχει υποστηρικτές όσους πιστεύουν ότι πρέπει να γίνεται αξιοποίηση για να μπορεί όλος ο κόσμος να επισκέπτεται τα σπήλαια. Η τρίτη άποψη, αποτελεί μια μεσαία λύση, δηλαδή να γίνεται αξιοποίηση λίγων σπηλαίων και ορισμένων τμημάτων τους.

ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο θεραπευτικός τουρισμός αφορά κυρίως τις ιαματικές πηγές. Ως ιαματικές καλούνται οι πηγές μεταλλικών ή μη υδάτων. Η ονομασία αυτή τους δίδεται σύμφωνα με προεδρικό διάταγμα (αρχικά με βασιλικό διάταγμα), που εκδίδεται μετά από πρόταση του Ε.Ο.Τ. και γνωμοδότηση του ιατροσυνεδρίου που βεβαιώνει τις ιαματικές τους ιδιότητες.

Οι ιαματικές πηγές της χώρας κατατάσσονται σε δύο κατηγορίες:

- α) Ιαματικές πηγές τουριστικής σημασίας.
- β) Ιαματικές πηγές τοπικής σημασίας.

Κριτήριο για την κατάταξή τους είναι κατά κύριο λόγο, η κίνηση των ατόμων που τις χρησιμοποιούν, η σημασία των υδάτων λόγω της χημικής τους σύνθεσης, η προσέλευση επισκεπτών από το εξωτερικό ή άλλοι ειδικότεροι τουριστικοί λόγοι.

Οι ιαματικές πηγές τουριστικής σημασίας, υπάγονται στην άμεση αρμοδιότητα του Ε.Ο.Τ. Η λειτουργία αντίθετα, των πηγών τοπικής σημασίας, τελεί υπό την αρμοδιότητα του Υπουργείου Εσωτερικών.

Ο ιαματικός τουρισμός είναι αρκετά ανεπτυγμένος και εξακολουθεί να αναπτύσσεται. Έχουν δημιουργηθεί πολλά ιαματικά κέντρα, όπως αυτά των περιοχών Καμμένων Βούρλων, Υπάτης, κ.α. Μέσω αυτών, επιφέρεται μια ποιοτική στροφή στον επιλεκτικό τουρισμό στην Στερεά Ελλάδα, σε συνδυασμό με την υλοποίηση και άλλων ενεργειών.

Φυσικά στα μέρη όπου υπάρχει αξιοποίηση ιαματικών πηγών, υπάρχει και μια γενικότερη αξιοποίηση του χώρου. Υπάρχουν ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις, ψυχαγωγικά κέντρα, ταβέρνες, εστιατόρια.

Γύρω από κάθε ιαματική πηγή σχηματίζεται προστατευτική περιοχή, μέσα στην οποία απαγορεύεται η εκτέλεση έργων, τα οποία μπορεί να βλάψουν τις πηγές. Η έκταση της περιοχής αυτής είναι κύκλος με κέντρο την ιαματική πηγή και ακτίνα χιλίων μέτρων. Η προστατευτική περιοχή μπορεί, σε ειδικές περιπτώσεις, να επεκταθεί ή να μειωθεί με απόφαση του Ε.Ο.Τ.

Το τελευταίο διάστημα εμφανίστηκε στην χώρα μας και το πρώτο κέντρο θαλασσοθεραπείας. Το κέντρο βρίσκεται στην Κρήτη και σε αυτό πραγματοποιούνται θεραπείες με τη βοήθεια του νερού, αλλά και ορισμένων φυκιών που χρησιμοποιούνται επεξεργασμένα σε διάφορες μορφές.

ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΞΙΑΣ	
1	Αιδηψός.
2	Βουλιαγμένη.
3	Ελευθερία.
4	Ικαρία.
5	Καϊάφα.
6	Καλλιθέα.
7	Καμμένα Βούρλα.
8	Κύθνος.
9	Κυλλήνη.
10	Λοιπράκι.
11	Μέθανα.
12	Νιγρίτα.
13	Πλατύστομο.
14	Σμόκοβο.
15	Υπάτη.

Οι πηγές τουριστικής αξίας της χώρας κατά αλφαβητική σειρά..

ΒΟΤΑΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο βοτανολογικός τουρισμός είναι μια αρκετά πρωτότυπη μορφή τουρισμού και πολύ ενδιαφέρουσα. Όσοι ασχολούνται με τα φυτά, είτε για φαρμακευτικούς σκοπούς, είτε για καλλωπιστικούς, μετακινούνται από τόπο σε τόπο, για τη συλλογή τους. Η Ελλάδα άλλωστε εξαιτίας των κλιματικών συνθηκών της και της γεωγραφικής της θέσης, έχει από τις πιο πλούσιες χλωρίδες της Ευρώπης.

Το βουνό του Ολύμπου ενδείκνυται για αυτό το είδος του τουρισμού. Η απότομη αλλαγή στο υψόμετρό του, έχει συγκεντρώσει στο βουνό εκπληκτικά μεγάλη ποικιλία φυτών από τυπικά μεσογειακά μέχρι σπάνια

φυτά της αλπικής ζώνης. Εκεί έχουν παρατηρηθεί και καταγραφεί πάνω από 1.700 είδη φυτών, δηλαδή το 25% της ελληνικής χλωρίδας.

Δεκάδες άλλες περιοχές της Ελλάδας είναι ιδανικές για αυτό το είδος τουρισμού. Ο βοτανολογικός τουρισμός, θα μπορέσει να επιβιώσει μόνο αν το οικοσύστημα παραμείνει όπως είναι και δεν καταστραφεί από τον άνθρωπο. Άλλωστε στο ελληνικό φυσικό περιβάλλον απατώνται 6.000 περίπου είδη ανώτερης χλωρίδας, εκ των οποίων 1.250 είναι ενδημικά, δηλαδή δεν απατώνται σε κανένα άλλο μέρος του κόσμου. Έτσι, με στοιχεία του Συμβουλίου Ευρώπης 1983, έχουν εντοπισθεί 357 σπάνια είδη και υποείδη, 26 κινδυνεύοντα, 38 ευαίσθητα και 5 εξαφανισμένα.

ΚΥΝΗΓΕΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Οι κυνηγετικοί σύλλογοι είναι αυτοί που παίζουν σημαντικό και καθοριστικό ρόλο στην ύπαρξη και διάθεση του κυνηγετικού τουρισμού που κάνει δειλά την εμφάνισή του στην Ελλάδα. Αυτό, διότι σήμερα πραγματοποιείται μόνο με τη βοήθεια του ιδιωτικού τομέα.

Εκδρομές και περιηγήσεις οργανώνονται πολύ συχνά από τους συλλόγους αυτούς, με κύριο στόχο την επαφή με το φυσικό περιβάλλον. Τα μέλη των εκδρομών είναι οι ίδιοι κυνηγοί και ελάχιστοι με τις οικογένειές τους. Η διαμονή και η διανυκτέρευση γίνεται συνήθως σε καταφύγια.

Εκτός όμως από τον τουρισμό κυνηγετικού χαρακτήρα, οι κυνηγετικοί σύλλογοι οργανώνουν και εξορμήσεις σε δάση και υδροβιότοπους που έχουν χαρακτηριστεί ως εθνικοί δρυμοί. Φυσικά μέσα στους εθνικούς δρυμούς απαγορεύεται το κυνήγι, η διανυκτέρευση, η ρύπανση, η κοπή λουλουδιών και η καταστροφή γεωλογικών σχηματισμών.

Υπάρχουν ακόμη τα καταφύγια θηραμάτων, δηλαδή δασικές καλλιεργημένες και ακαλλιεργητες εκτάσεις, όπου το ενδημικό και αποδημητικό θήραμα βρίσκει προστασία και δεν υπάρχουν ενοχλήσεις εκτός του οικολογικού αυτού συστήματος. Στα καταφύγια αυτά, που είναι περισσότερα από 460, απαγορεύεται το κυνήγι.

Από την άλλη πλευρά, τα εκτροφεία θηραμάτων είναι φυσικά και τεχνητά περιφραγμένες περιοχές, στις οποίες ζει, αναπτύσσεται και πολλαπλασιάζεται κάθε είδος φτερωτού και τριχωτού θηράματος που ευδοκιμεί στην χώρα μας. Τέλος, ο αλλοδαπός κυνηγός τουρίστας, μπορεί να κυνηγήσει μόνο στις ελεγχόμενες κυνηγετικές περιοχές (ρεζέρβες), οι οποίες στην χώρα μας είναι μόνο 10 (ενώ π.χ. στην Ιταλία υπάρχουν 2.400).

ΔΑΣΙΚΑ ΧΩΡΙΑ

Όσοι δεν ταυτίζουν τις διακοπές με την θάλασσα και τα νησιά, θα εκτιμήσουν το πρόγραμμα “γνωριμία ορεινών όγκων”, που ανέλαβε η κυβέρνηση, προκειμένου να προσελκύσει στα ελληνικά βουνά ημεδαπούς και αλλοδαπούς τουρίστες. Αρμόδια όργανα για τη σύνταξη των σχετικών μελετών, είναι ο Ε.Ο.Τ. για την οροσειρά της Πίνδου και οι γραμματείες περιφερειών για τα άλλα όρη.

Θα επιδιωχθεί η αξιοποίηση των ορεινών όγκων και των βιοτόπων τους, καθώς και η δημιουργία νέων εστιών τουριστικής ανάπτυξης. Ιδιαίτερος θα λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαιτερότητες της κάθε περιοχής.

Συγκεκριμένα οι παρεμβάσεις συνοψίζονται στις παρακάτω δράσεις:

⇒ Δημιουργία δασικών χωριών. Οι υπεύθυνοι του σχεδίου θα αναζητήσουν δάση με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά στα οποία θα είναι εφικτή η δημιουργία οικισμών. Θα κατασκευαστούν ξύλινα σπίτια και η δυναμικότητα κάθε

χωριού θα φτάνει τις 100 με 120 κλίνες. Από τον οικισμό δεν θα λείπουν εστιατόρια, μικρή αγορά, κ.α. Την κατασκευή τους θα αναλάβουν η δασική υπηρεσία ή εργολάβοι, οι οποίοι θα εφαρμόσουν μελέτες της εν λόγω υπηρεσίας. Προτεραιότητα στις εργασίες δίνεται στους ορεινούς όγκους της Πίνδου, της Ροδόπης, της Αν. Θεσσαλίας, της Στερεάς Ελλάδας, της Κρήτης και της Μυτιλήνης.

- ⇒ Διάνοξη δρόμων για την εύκολη πρόσβαση στα ορεινά θέρετρα.
- ⇒ Κατασκευή μικρών τεχνητών έργων (γεφυράκια, λιθοκατασκευές, αυλάκια), με παραδοσιακά υλικά, όπως ξύλο και πέτρα.
- ⇒ Ανακαίνιση των οικισμών που υπάρχουν στις ορεινές διαδρομές, με υλικά παραδοσιακής δόμησης.
- ⇒ Κατασκευή καταφυγίων, ξενοδοχείων, ξενώνων, σε περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους.
- ⇒ Δημιουργία νέων εθνικών δρυμών, χώρων θηραμάτων και ανοιχτών ζωολογικών πάρκων.
- ⇒ Εκμετάλλευση των υδάτινων πόρων, όπως λίμνες, ποτάμια, καταρράκτες, για τη διευκόλυνση της πρόσβασης σε αυτούς.
- ⇒ Δημιουργία ειδικών χώρων, στους οποίους θα διεξάγονται χειμερινά αθλήματα, αλλά και σπορ περιπέτειας όπως kayak, αεροπτερισμός, κ.α.

**ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΙ ΜΕ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ**

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΙ ΜΕ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ

Στις επόμενες σελίδες αναλύονται επιλεκτικά ορισμένες περιοχές της χώρας. Το κριτήριο για την επιλογή των περιοχών αυτών, είναι η διατήρηση της οικολογικής τους ισορροπίας, παρά την τουριστική κίνηση που παρουσιάζουν. Παρόλο που έχει γίνει διαχωρισμός των περιοχών σε γεωγραφικά διαμερίσματα, αυτός δεν είναι απόλυτος αφού π.χ. ο Όλυμπος βρίσκεται ανάμεσα στη Μακεδονία και στη Θεσσαλία. Οι περιοχές αυτές μπορεί να είναι μια απλή κωμόπολη, π.χ. Μέτσοβο, έως και ολόκληρα όρη, π.χ. Ροδόπη, ανάλογα με τα στοιχεία που τις χαρακτηρίζουν. Φυσικά, εκτός από τις αναφερόμενες τοποθεσίες, υπάρχουν και πολλές άλλες στην Ελλάδα, που συνδυάζουν ένα υγιή περιβάλλον με τον τουρισμό (εσωτερικό και εξωτερικό).

Οι αριθμοί της κάθε περιοχής δείχνουν και το γεωγραφικό στίγμα της στον χάρτη της χώρας. Αρχικά εξετάζεται το φυσικό περιβάλλον κάθε τοποθεσίας και στη συνέχεια τι δυνατότητες προσφέρει στους τουρίστες.

ΘΡΑΚΗ

1. ΔΑΣΟΣ ΔΑΔΙΑΣ

Στο μέσο του νομού Έβρου βρίσκεται το φημισμένο για τον πλούτο και την ποικιλία της άγριας ζωής, δάσος Δαδιάς. Το τοπίο και η βλάστησή του χαρακτηρίζονται από έντονη ποικιλομορφία. Εκτεταμένα δάση πεύκων και δρυών εναλλάσσονται με χωράφια και βοσκοτόπια, δημιουργώντας ένα σπάνιο μωσαϊκό βιοτόπων που κάνει δυνατή τη συνύπαρξη ενός μεγάλου αριθμού ζωικών και φυτικών ειδών.

Στην προστατευόμενη περιοχή του δάσους Δαδιάς έχουν καταγραφεί περισσότερα από 200 είδη πουλιών, 40 είδη ερπετών και αμφίβιων, πολλά μεγάλα και μικρά θηλαστικά.

Τα αρπακτικά πουλιά είναι το στοιχείο που κάνει το δάσος αυτό ξεχωριστό. Γύπες, αετοί, γερακίνες και γεράκια, βρίσκουν εδώ κατάλληλα μέρη για φώλιασμα, άφθονη τροφή, αλλά και την απαραίτητη ησυχία για την περίοδο της αναπαραγωγής. Μέσα στην προστατευμένη περιοχή φωλιάζουν 23 είδη αρπακτικών πουλιών. Αν σε αυτά προσθέσουμε και εκείνα που ξεχειμωνιάζουν ή σταθμεύουν κατά τη μετανάστευση, φτάνουμε στα 36 είδη αρπακτικών. Αξίζει να σημειωθεί ότι το σύνολο των ειδών των αρπακτικών που υπάρχουν στην Ευρώπη είναι 38.

Στο χωριό Δαδιά βρίσκεται το οικοτουριστικό κέντρο, όπου λειτουργούν ξενώνας 10 δωματίων και 30 κλινών, αναψυκτήριο, καθώς και αίθουσα προβολών και σεμιναρίων. Από το οικοτουριστικό κέντρο ξεκινούν σημαδεμένα μονοπάτια που οδηγούν στο παρατηρητήριο των αρπακτικών πουλιών και στις πλησιέστερες κορυφές. Οργανώνονται και περιηγήσεις στους παραδοσιακούς οικισμούς της περιοχής και στους κοντινούς φυσικούς σχηματισμούς. Το πρόγραμμα της οικοτουριστικής ανάπτυξης έχουν αναλάβει το ΥΠΕΧΩΔΕ, το δασαρχείο Σουφλίου, οι τοπικές κοινότητες.

2. ΔΕΛΤΑ ΕΒΡΟΥ

Κοντά την κωμόπολη Φέρες, ο Έβρος σχηματίζει ένα οικοσύστημα διεθνούς σημασίας που φιλοξενεί 46 είδη ψαριών, 7 είδη αμφιβίων, 21 ερπετών και περισσότερα από 40 είδη θηλαστικών. Αναμφίβολα όμως η μεγάλη οικολογική αξία του Δέλτα συνίσταται στην πλούσια ορνιθοπανίδα του. Εδώ έχουν παρατηρηθεί 304 από τα 423 είδη πουλιών της Ελλάδας.

Στις Φέρες υπάρχει ξενοδοχειακή υποδομή καθώς και ενοικιαζόμενα δωμάτια. Εξαιτίας της πλούσιας ορνιθοπανίδας του ο τόπος είναι από τους πιο κατάλληλους για παρατήρηση πουλιών, ακόμα και για τους αρχάριους.

3. ΡΟΔΟΠΗ

Στο βόρειο τμήμα της Θράκης βρίσκεται η οροσειρά της Ροδόπης, ένα από τα τελευταία καταφύγια άγριας ζωής στην Ευρώπη. Τα δάση με τα μαυρόπευκα, δασόπευκα, χτενοέλατα, βελανιδιές, ερυθρελάτες, φιλοξενούν σπάνια θηλαστικά όπως η αρκούδα, το ζαρκάδι και σπάνια πουλιά. Εδώ βρίσκεται και το παρθένο δάσος Φρακτό, με ιδιαίτερα σημαντική οικολογική και αισθητική σημασία.

Η περιοχή είναι κατάλληλη για ορειβασία, όπου και σε υψόμετρο 1.200 μ. υπάρχει το καταφύγιο Λειβαδίτης. Είναι χωρητικότητας 20 ατόμων και απέχει από την Ξάνθη 50 χλμ. Η περιοχή ενδείκνυται και για τους θερινούς μήνες αφού σε κοντινή απόσταση από την οροσειρά υπάρχουν ωραίες παραλίες με καθαρά νερά.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

4. ΛΑΪΛΙΑΣ

Το δάσος Λαϊλιάς βρίσκεται σε απόσταση 25 χλμ. από την πόλη των Σερρών και η έκτασή του φτάνει τα 33.000 στρέμματα. Ορεινό σύμπλεγμα, με ψηλότερη κορυφή τα 1.850 μ., δασοκάλυψη 83% και με οδικό δίκτυο 110 χλμ. Πάνω από τα 1.650 μ. η περιοχή καλύπτεται από αλπικά λιβάδια. Η πανίδα είναι πλούσια και σημαντική, με έντονη την παρουσία των ζαρκαδιών, αλλά συναντώνται και αγριογούρουνα, αρκούδες, τσακάλια, κ.α. Το δάσος βρίσκεται μέσα στην καρδιά της ελεγχόμενης κυνηγετικής περιοχής των Σερρών και διατηρείται ως πυρήνας αποταμίευσης με τη διαρκή απαγόρευση του κυνηγιού. Στο κέντρο του δάσους σε βαλτώδη περιοχή αναπτύσσεται ένα παλαιοντολογικό φυσικό μουσείο της βλάστησης, καθώς έχει συσσωρευτεί η γύρη των δένδρων σε διάφορα στρώματα κατά εποχές. Ο χώρος αυτός (σφαγνώνας) ανακηρύχθηκε διατηρητέο φυσικό μνημείο.

Στο βουνό λειτουργεί χιονοδρομικό κέντρο κάθε Παρασκευή-Σάββατο-Κυριακή και αργίες. Ο επισκέπτης μπορεί να ασχοληθεί εκτός από το ski, με την ορειβασία και την ποδηλασία. Το δασαρχείο έχει κατασκευάσει και διάφορους χώρους αναψυχής. Στο χιονοδρομικό κέντρο έχει τοποθετηθεί κατάλληλος φωτισμός για νυκτερινό κέντρο. Στο τέρμα της πίστας λειτουργεί σαλέ με εστιατόριο, αναψυκτήριο και κοιτώνες. Εκτός από τα σαλέ, 80 κλίνες υπάρχουν και στο τριώροφο κτίριο του ορειβατικού καταφυγίου. Η μαζική εξυπηρέτηση διανυκτερεύσεων πάντως γίνεται από τα ξενοδοχεία της πόλης των Σερρών. Στα δυτικά, στο Σιδηρόκαστρο, βρίσκονται ιαματικές πηγές και οι απαραίτητες ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις, καθώς και υδροθεραπευτήριο. Τέλος, στον χώρο του σφαγνώνα πραγματοποιούνται επισκέψεις επιστημονικής και εκπαιδευτικής σημασίας.

5. ΔΟΪΡΑΝΗ

Η Δοϊράνη είναι διχοτομημένη ανάμεσα στην Ελλάδα και τα Σκόπια. Στα βόρεια της λίμνης υπάρχει καταρράκτης ύψους 100 μ. Τόσο στο χωριό Δοϊράνη, όσο και στα Χίλια Δένδρα, έχουν διαμορφωθεί πλαζ και χώροι αναψυχής. Στο χωριό Δοϊράνη λειτουργούν ακόμα γραφείο του Ε.Ο.Τ., ανταλλακτήριο συναλλάγματος και μαρίνα για τον ελλιμενισμό σκαφών.

6. ΠΡΕΣΠΕΣ

Ο υγρότοπος των Πρεσπών έχει κηρυχθεί εθνικός δρυμός, όπου και έχουν καταγραφεί 1.249 είδη φυτών. Εξίσου πλούσια είναι και η πανίδα με σπάνια είδη όπως αργυροπελεκάνοι, ροδοπελεκάνοι, λύκοι, αρκούδες, κ.α. Οι λίμνες βρίσκονται 850 μ. πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας. Οι όχθες τους σε πολλά σημεία είναι απόκρημνες και βραχώδεις, ενώ αλλού είναι ήρεμες με πλούσια βλάστηση. Κοντά στις λίμνες βρίσκεται το πλούσιο δάσος της Γιαβάνιστας.

Μεγάλος αριθμός Ελλήνων και ξένων παραθεριστών και περιηγητών έρχεται κάθε χρόνο στις λίμνες. Η ιδιομορφία της περιοχής είναι τα ψαροχώρια που συναντώνται σε υψόμετρο 850 μ., ενώ λίγα χιλιόμετρα μακριά λειτουργεί χιονοδρομική πίστα. Στο χωριό Ψαράδες και στην παραλία Κούλα της Μεγάλης Πρέσπας λειτουργεί πλαζ. Στη Βίγλα βρίσκεται το χιονοδρομικό κέντρο με δύο συρόμενους και ένα εναέριο αναβατήρα, καταφύγιο και τέσσερις πίστες, όπου διοργανώνονται ετήσιοι αγώνες δρόμων αντοχής-κατάβασης. Το καταφύγιο έχει χωρητικότητα 55 ατόμων και η περιοχή είναι κατάλληλη για ορειβασία. Ο επισκέπτης μπορεί να διανυκτερεύσει στον Άγιο Γερμανό όπου λειτουργούν τρεις ανακαινισμένοι ξενώνες του Γυναικείου Αγροτουριστικού Συνεταιρισμού ή στους Ψαράδες όπου λειτουργεί ακόμα ένας παρόμοιος ξενώνας. Στο χωριό του Άγιου Γερμανού λειτουργεί και ένα κέντρο οικολογικής εκπαίδευσης. Σημαντικό

αξιοθέατο της περιοχής είναι επίσης τα σπήλαια στις βραχώδεις ακτές των λιμνών, που είναι γεμάτα αγιογραφίες, καθώς και τα νησάκια στις λίμνες, στα οποία υπάρχουν βυζαντινές εκκλησίες και ερείπια αρχαίων οικισμών. Οι επισκέψεις σε αυτά γίνεται μετά από συνεννόηση με τις βάρκες των ψαράδων. Τέλος, η περιοχή προσελκύει και όσους ασχολούνται με την παρακολούθηση πουλιών, εξαιτίας του πλούτου της.

7. ΒΑΛΙΑ ΚΑΛΝΤΑ

Στους ορεινούς όγκους του Αυγού, της Πυροσιάς και Φλέγκας, βρίσκεται ο εθνικός δρυμός Πίνδου, ένας από τους μεγαλύτερους και σημαντικότερους της χώρας. Ιδρύθηκε το 1966 και περιλαμβάνει μια μεγάλη δασωμένη κοιλάδα κατάφυτη από οξιές, μαυρόπευκα και ρόμπολα. Υπάρχουν αιωνόβια πανύψηλα δένδρα, με ορισμένα από τα οποία να ξεπερνούν σε ηλικία τα 400 χρόνια. Η πανίδα είναι πλούσια σε δασόβια είδη. Το χειμώνα στην κοιλάδα καταφεύγουν οι αρκούδες και τα αγριογούρουνα. Η χλωρίδα περιλαμβάνει πολλά ενδιαφέροντα και σπάνια φυτά.

Μέσα στο δρυμό πραγματοποιούνται πεζοπορικές εκδρομές οικολογικού ενδιαφέροντος, αν και στον πυρήνα του δρυμού απαγορεύεται η συλλογή φυτών και φυσικά το άναμμα φωτιάς. Οι επισκέπτες προσελκύονται από τα ορμητικά ρέματα και ρυάκια, τους τεράστιους γκρεμούς, τις πανύψηλες βουνοκορφές και τις αλπικές λίμνες. Σε διάφορες τοποθεσίες υπάρχουν κιόσκια με κατατοπιστικούς χάρτες της δασικής υπηρεσίας. Υπάρχουν πολλές διαδρομές trekking που μπορεί να κάνει ο επισκέπτης, αλλά η πιο όμορφη είναι αυτή που ξεκινάει από το βάθος της κοιλάδας και κατευθύνεται προς την κορυφή Φλέγκα. Σε 4 ώρες λίγο πριν την κορυφή, το μονοπάτι φτάνει στις δύο λίμνες της Φλέγκας όπου τα νερά τους χύνονται στο ρέμα της Αρκούδας. Στο φαράγγι του Σπηλαιίου οι επισκέπτες μπορούν να κάνουν canyoning. Σε κοντινή απόσταση, στη Βασιλίτσα, λειτουργεί

χιονοδρομικό κέντρο με 3 πίστες, 1 αντοχής, 2 αναβατήρες, κατάστημα ενοικιάσεως ski και σαλέ για φαγητό. Στην ίδια τοποθεσία υπάρχουν δύο καταφύγια με συνολική χωρητικότητα 80 ατόμων. Η διαμονή μπορεί να γίνει και στα παραδοσιακά χωριά που βρίσκονται κοντά στο δρυμό.

ΗΠΕΙΡΟΣ

8. ΜΕΤΣΟΒΟ

Χτισμένο στις βουνοπλαγιές της Πίνδου, σε υψόμετρο 1.156 μ. το Μέτσοβο βρίσκεται ανάμεσα στους εθνικούς δρυμούς του Βάλια Κάλντα και του Βίκου-Αώου. Όλη η περιοχή γύρω από την κωμόπολη είναι κατάφυτη από έλατα και οξιές με σπάνια χλωρίδα και πανίδα. Πάνω από το Μέτσοβο απλώνεται ένα μεγαλοπρεπές οροπέδιο, οι Πολιτσές, αλπικό τοπίο γεμάτο δάση και την τεχνητή λίμνη του Αώου με τα κατάφυτα νησάκια της.

Οι επισκέπτες της περιοχής μπορούν να ασχοληθούν με διάφορα σπορ. Δύο χιλιόμετρα έξω από το Μέτσοβο, στην τοποθεσία Καρακόλι, λειτουργεί το πρώτο χιονοδρομικό κέντρο με δύο μικρές πίστες και ένα τελεφερίκ σε υψόμετρο 1.350 μ. Ανατολικότερα σε πέντε χλμ. στη θέση Προφήτης Ηλίας βρίσκεται το δεύτερο, με πίστες μικρής και μεγάλης δυσκολίας. Η περιοχή αυτή, λόγω της μεγάλης έκτασης και των χαμηλών κλίσεων, είναι ιδανική για ski αντοχής καθώς και για βόλτες με μηχανάκια χιονιού. Στο οροπέδιο της Πολιτσιάς μπορεί κανείς να ενοικιάσει άλογο για να κάνει περίπατο στις γύρω περιοχές. Το αθλητικό κέντρο προσφέροντας ένα πλήρως οργανωμένο γυμναστήριο εξυπηρετεί και την προετοιμασία αθλητών. Ο επισκέπτης μπορεί ακόμα να ακολουθήσει τοπικά και διεθνή περιπατητικά μονοπάτια, διαδρομές με 4x4 στο δασικό δίκτυο, καθώς και να αξιοποιήσει το ορειβατικό δημοτικό καταφύγιο στο όρος Μαυροβούνι σε υψόμετρο 2.000 μ. Πολιτιστικές διοργανώσεις γίνονται στο Μέτσοβο όλο το καλοκαίρι, ενώ οι κάτοικοι φορούν τις παραδοσιακές τους στολές τις αργίες και στις γιορτές. Ο Αβερώνφειος κήπος, αποτελεί ένα από τα καλύτερα πάρκα της χώρας όπου βρίσκονται συγκεντρωμένα όλα τα είδη δέντρων που υπάρχουν στην Πίνδο. Ο επισκέπτης μπορεί ακόμα να επισκεφθεί το αρχοντικό του Τσοτίτσα που στεγάζει το μουσείο λαϊκής τέχνης, καθώς και τα μοναστήρια και τις

εκκλησίες της περιοχής. Στην κωμόπολη λειτουργούν δέκα ξενοδοχεία και ένα από τα πλέον σύγχρονα συνεδριακά κέντρα της χώρας.

Το μεγαλύτερο λάθος που έγινε σχεδόν σε όλες τις περιοχές της χώρας όπου αναπτύχθηκε ο τουρισμός, δεν επαναλήφθηκε εδώ. Οι κάτοικοι του Μετσόβου δεν εγκατέλειψαν τις εργασίες τους για να ασχοληθούν με το φαινομενικά εύκολο κέρδος του τουρισμού. Αντιθέτως, συνέχισαν να ασχολούνται και με την κτηνοτροφία, την υλοτομία, την τυροκομία, την οινοποιία..

9. ΔΡΥΜΟΣ ΑΩΟΥ-ΒΙΚΟΥ

Η χαράδρα Αώου βρίσκεται στο βόρειο τμήμα του δρυμού Βίκου-Αώου και νοτιοανατολικά της Κόνιτσας. Χαρακτηριστικό της χαράδρας είναι η έντονη διαμόρφωσή της με απόκρημνες πλαγιές, μεγάλες κλήσεις και απρόσμενες εξάρσεις. Παρόλα αυτά όμως η βλάστηση καλύπτει σχεδόν το σύνολο της έκτασης ακόμα και στα κάθετα βραχώδη σημεία. Ο Αώος πηγάζει από τον εθνικό δρυμό Βάλια Κάλντα και με τα καθαρά νερά του και την έντονη ροή, αποτελεί ιδανικό βιότοπο για τις άγριες πέστροφες. Λόγω του δυσπρόσιτου της περιοχής, οι ανθρωπογενείς επεμβάσεις που έχουν ασκηθεί κατά το παρελθόν ή ασκούνται σήμερα, είναι ελάχιστες, με αποτέλεσμα το οικοσύστημα να διατηρείται ανέπαφο και να εξελίσσεται σύμφωνα με τη φυσική νομοτέλεια. Η μόνη ανθρώπινη δραστηριότητα που ασκείται σήμερα στη χαράδρα είναι η βοσκή μικρού αριθμού ζώων, τα οποία επειδή κινούνται σε μεγάλη έκταση δεν επιβαρύνουν το φυσικό περιβάλλον. Στην περιοχή βρίσκουν καταφύγιο σπάνια ζώα όπως η αρκούδα, το αγριογούρουνο, ο λύγκας, ο αετός.

Πάνω από τον Αώο και ακριβώς στο τέλος της χαράδρας, είναι κτισμένη η Κόνιτσα. Ένα χωριό που μπορεί να προσελκύσει τους τουρίστες με τις ομορφιές της, αλλά και με την υποδομή της σε ορισμένα ειδικά

αθλήματα. Τα ορμητικά και αφρισμένα νερά του Αώου θεωρούνται ως μία από τις ιδανικότερες πίστες στην Ευρώπη για αθλητικό kayak και rafting, ενώ από τους αρχαίους προτιμάται ο Βοϊδομάτης. Στα βουνά που περιβάλλουν την Κόνιτσα υπάρχουν δύο εξέδρες απογείωσης για τα αλεξίπτωτα πλαιγιάς και για τα αιωρόπτερα. Η αναρρίχηση στις απότομες πλαγιές των βουνών είναι άλλη μία πρόκληση για όσους αγαπούν το άθλημα. Μέσα στο 1998, στα τρία παραπάνω αθλήματα θα πραγματοποιηθούν πανευρωπαϊκοί αγώνες στην Κόνιτσα. Για όσους θέλουν να ασχοληθούν με trekking, υπάρχει η διαδρομή Αγ. Αθανάσιος-Τραπεζίτσα-Ροϊδοβούνι. Το μονοπάτι διασχίζει σε όλη τη διαδρομή του πυκνά δάση, ενώ από τις κορυφές Τραπεζίτσα και Ροϊδοβούνι, είναι πανοραμική η άποψη της χαράδρας του Αώου. Στα χωριά Αμάραντος και Καβάσιλα Κόνιτσας λειτουργούν ιαματικά λουτρά. Ο επισκέπτης μπορεί ακόμα να δει το λαογραφικό μουσείο, τα βυζαντινά μοναστήρια και εκκλησίες, καθώς και τη μονότοξη πέτρινη γέφυρα δίπλα στο φαράγγι, τη μεγαλύτερη στο είδος της στα Βαλκάνια. Στην Κόνιτσα υπάρχουν τέσσερα ξενοδοχεία με 130 κλίνες συνολικά.

Όμως και στη χαράδρα του Βίκου, στην περιοχή των Ζαγοροχωρίων η φύση παρουσιάζει όμοια τοπία. Απέραντα δάση με μοναδική χλωρίδα και πανίδα χάρις στο κλίμα. Εδώ συναντιούνται οι νοτιότερες κλιματικές συνθήκες που καθορίζουν το κλίμα της κεντρικής Ευρώπης, σε συνδυασμό με τις βορειότερες συνθήκες της ανατολικής Μεσογείου. Το αποτέλεσμα είναι, πολλά από τα ζώα που συναντώνται εδώ, να τείνουν να εξαφανισθούν ή να έχουν ήδη εξαφανισθεί από ολόκληρη την Ευρώπη. Το φαράγγι έχει μήκος 12 χλμ. ενώ το βάθος του κυμαίνεται από 400 μ. έως 1.000 μ. με άνοιγμα περίπου 200 μ. Ο Βοϊδομάτης που διασχίζει το φαράγγι θεωρείται από τα πιο καθαρά ποτάμια της χώρας.

Οι τουρίστες που επισκέπτονται την περιοχή προσελκύνονται τόσο από την άγρια ομορφιά του τοπίου, όσο και από τα χωριά που βρίσκονται σε

πλήρη αρμονία με το φυσικό περιβάλλον. Ολόκληρα χωριά κατασκευασμένα από πέτρα και ξύλο και με 40 πέτρινα γεφύρια να σώζονται μέχρι τις ημέρες μας. Στα 46 χωριά υπάρχουν και πολλές παλιές πέτρινες εκκλησίες με εξαιρετικά δείγματα ξυλογλυπτικής και ζωγραφικής. Για όσους ασχολούνται με το trekking, πολύ καλή διαδρομή είναι το μονοπάτι που ξεκινά από το χωριό Μονοδένδρι και διασχίζει το φαράγγι σε περίπου 5 ώρες. Ενώ από το χωριό Πάπιγκο μετά από πεζοπορία 3 ωρών φτάνει κανείς στο καταφύγιο της Αστράκας και με άλλη μία ώρα στη Δρακόλιμνη, ένα τοπίο αλπικής ομορφιάς. Στο Πάπιγκο, ένα ποταμάκι έχει σχηματίσει ένα μικρό κολυμβητήριο όπου μπορεί κανείς να κολυμπήσει. Για κολύμπι προσφέρεται και ο Βοϊδομάτης κοντά στο χωριό Κήποι. Rafting και kayak πραγματοποιούνται στα νερά του Βοϊδομάτη. Ο επισκέπτης για την παραμονή του μπορεί να διαλέξει ανάμεσα στους πολλούς παραδοσιακούς ξενώνες των χωριών.

10. ΑΧΕΡΩΝΤΑΣ

Στα βορειοδυτικά του νομού Πρεβέζης συναντάται ο ποταμός Αχέρωντας. Από τις πηγές μέχρι τις εκβολές του δημιουργεί μια εναλλαγή τοπίων με οικολογικό και φυσιολατρικό ενδιαφέρον. Έχει μάλιστα ενταχθεί στις περιοχές προστασίας της φύσης του δικτύου “φύση 2000”.

Από το χωριό Γλυκή μπορεί ο επισκέπτης να συναντήσει τις πηγές του ποταμού, αφού τον διασχίζει πεζός κατά μήκος. Ο Αχέρωντας σε μεγάλο μήκος είναι πλωτός και πραγματοποιούνται διαδρομές με πλοία. Κοντά στις εκβολές του βρίσκονται τα ερείπια της αρχαίας πόλης Εφύρα, με το Νεκρομαντείο της Αχερουσίας.

Ο ποταμός εκβάλλει στο χωριό Αμμουδιά, σε ωραία παραλία. Στο χωριό υπάρχουν ξενοδοχεία που εξυπηρετούν τους τουρίστες. Όλη η περιοχή έχει ιδιαίτερα καθαρές θάλασσες και είναι μεγάλο τουριστικό κέντρο.

Προτεινόμενη είναι και η διαδρομή μέχρι την Πάργα -κωμόπολη με καθαρή θάλασσα, δάση, υγιεινό κλίμα, γεμάτη από διώροφα και τριώροφα σπίτια. Η θαλάσσια αυτή διαδρομή είναι γεμάτη θαλασσινές σπηλιές, στις οποίες οι επισκέπτες μπαίνουν με σκάφος.

ΘΕΣΣΑΛΙΑ

11. ΟΛΥΜΠΟΣ

Ανάμεσα στη Θεσσαλία και τη Μακεδονία βρίσκεται ο Όλυμπος, με την ψηλότερη κορυφή του τον Μύτικα στα 2.917 μ. Τις πλαγιές του αυλακώνουν τρομερές χαράδρες, χιόνια καλύπτουν το βουνό από Νοέμβριο μέχρι και το Μάϊο, ενώ η θερμοκρασία μπορεί να διαφέρει έως και 16° C, ανάλογα με το υψόμετρο, τον προσανατολισμό και την ώρα της μέρας. Ως τα 2.400 μ. πλούσια δάση καλύπτουν τις πλαγιές του με 1.700 είδη φυτών -από τα πιο ενδιαφέροντα και σπάνια στον κόσμο- ζουν εδώ μαζί με 32 είδη θηλαστικών, 104 είδη πουλιών και 18 είδη ερπετών και αμφιβίων. Πάνω από τα 2.400 μ. το βουνό είναι άγριο και ξερό, χτυπημένο από τον παγετό και τους δυνατούς ανέμους. Το 1938 ανακηρύχθηκε εθνικός δρυμός, και το 1981 από την UNESCO διατηρητέο τμήμα της παγκόσμιας βιόσφαιρας, γεγονός που αποδεικνύει την ιδιαίτερη σημασία που έχει για την ανθρωπότητα.

Ο Όλυμπος εντυπωσιάζει πραγματικά τον επισκέπτη. Ο πεζοπόρος που διασχίζει τον εθνικό δρυμό, μέσα από το διεθνές μονοπάτι E4, θα δει και θα θαυμάσει την ποικιλία της βλάστησης, τους καταρράκτες του Ενιπέα (τα νερά του οποίου χάνονται σε υπόγειες καταβόθρες), το εναλλασσόμενο τοπίο. Ο επιστήμονας θα μελετήσει τη γεωλογία, τη γεωμορφολογία, την οικολογία, τη χλωρίδα και την πανίδα. Ο ορειβάτης θα ζήσει μοναδικές εμπειρίες αναρρίχησης στις απότομες ορθοπλαγιές του. Το βουνό προσφέρεται επίσης για ποδηλασία και ιπασία στους διάφορους δασικούς δρόμους. Για τους τολμηρούς, από το καταφύγιο του Σταυρού υπάρχει εξέδρα για το αλεξίπτωτο πλαγιάς. Στον Όλυμπο υπάρχουν τα ακόλουθα καταφύγια:

- * Καταφύγιο Γιάσος Αποστολίδης, στο οροπέδιο Μουσών, με χωρητικότητα 90 ατόμων.

- * Καταφύγιο Χρήστος Κάκαλος, στο οροπέδιο Μουσών, με χωρητικότητα 18 ατόμων.
- * Καταφύγιο Σπήλιος Αγαπητός, στη θέση Μπαλκόνι, με χωρητικότητα 100 ατόμων. Λειτουργεί από Μάιο μέχρι Οκτώβριο.
- * Καταφύγιο Δημήτρης Μποντούλας, στη θέση Σταυρός, με χωρητικότητα 35 ατόμων.

Στην τοποθεσία Βρυσοπούλες λειτουργεί χιονοδρομικό κέντρο με μια πίστα και έναν αναβατήρα συρόμενο. Κάτω από τον Όλυμπο, ο Πηνεϊός δημιουργεί στην κοιλάδα των Τεμπών ένα τοπίο εκπληκτικής φυσικής ομορφιάς, προσελκύοντας τους επισκέπτες της περιοχής. Στην πλευρά της Μακεδονίας, ο αρχαιολογικός χώρος του Δίον, της ιερής πόλης των Μακεδόνων, είναι κατάλληλα οργανωμένος με το μουσείο και τους εξωτερικούς χώρους για να μπορέσει ο επισκέπτης να δει τα εκθέματα. Σε όλο το βουνό υπάρχουν διάσπαρτοι οικισμοί, δείγματα της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, που σε συνδυασμό με το ανόθευτο τοπίο προκαλούν τον επισκέπτη. Οι περισσότεροι τουρίστες διαμένουν στο Λιτόχωρο όπου υπάρχουν πολλά ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια, ξενώνας νεότητας και campings. Φυσικά ξενοδοχεία υπάρχουν και σε διάφορα άλλα χωριά. Στις ακτές του Ολύμπου συναντώνται εκτεταμένες παραλίες που περιβάλλονται από άλση και πευκώνες. Οι παραλίες (βραβευμένες με τις γαλάζιες σημαίες), δίνουν πολλές δυνατότητες για διάφορα σπορ: beach volley, jet ski, θαλάσσιο ski, water ballon, ψάρεμα, καταδύσεις. Κατά μήκος των ακτών λειτουργούν όλες οι απαραίτητες τουριστικές επιχειρήσεις όπως ξενοδοχεία, campings, ενοικιαζόμενα δωμάτια.

12. ΛΙΜΝΗ ΠΛΑΣΤΗΡΑ

Σε απόσταση 22 χλμ. από την πόλη της Καρδίτσας βρίσκεται η τεχνητή λίμνη Πλαστήρα (ή Ταυρωπού). Το κλίμα της περιοχής είναι

ηπειρωτικό, ενώ η λίμνη βρίσκεται σε υψόμετρο 850 μ. Η βλάστηση είναι οργιώδης και φτάνει μέχρι τις όχθες της λίμνης.

Γύρω από τη λίμνη βρίσκονται 12 χωριά που μπορούν να φιλοξενήσουν σε ξενώνες και ξενοδοχεία τους τουρίστες. Για τις σχετικές πληροφορίες και κρατήσεις λειτουργεί γραφείο οικότουρισμού λίμνης Πλαστήρα. Οι επισκέπτες μπορούν να κάνουν mountain bike στους δασικούς δρόμους και στις όχθες της λίμνης. Στα νησάκια που σχηματίζει η λίμνη μπορούν να γίνουν επισκέψεις με kayak, ενώ canyoning γίνεται στον ποταμό Ταυρωπό. Υπάρχουν δύο ειδικά διαμορφωμένες πλαζ για κολύμπι στην Πεζούλα και στο Λαμπερό. Οι φίλοι της ιππασίας μπορούν να κάνουν βόλτα με εκπαιδευμένα άλογα που θα βρουν στο Κρυονέρι. Ο Ε.Ο.Τ. έχει δημιουργήσει στη λίμνη πάρκο και τουριστικό περίπτερο, ενώ συχνά οργανώνονται και κωπηλατικοί αγώνες. Μια εύκολη διαδρομή για πεζοπορία είναι μέχρι την Ιερά Μονή της Παναγίας της Πελεκητής σε υψόμετρο 1.400 μ., περιτοιχισμένης από έλατα και με θέα τη λίμνη με τα φιόρδ της. Μία επίσκεψη στα χωριά των Αγράφων είναι κοντινής απόστασης από τη λίμνη.

13. ΠΗΛΙΟ

Η οροσειρά του Πηλίου με υψόμετρο 1.600 μ. υψώνεται από το Τρικέρι έως την Όσσα. Έχει πολύ λίγα βράχια και οι κορυφές της είναι ομαλές. Χάρη στα άφθονα νερά η βλάστηση είναι πλουσιότατη. Το βουνό είναι σκεπασμένο με ροδακινιές, μηλιές, καστανιές, καρυδιές, κερασιές και ελιές, που απλώνονται έως τις ακτές, πολλές από τις οποίες στην πλευρά του Αιγαίου έχουν βραβευτεί με τις γαλάζιες σημαίες.

Το Πήλιο είναι από τις λίγες περιοχές της χώρας που αποτελούν πόλο έλξης του τουρισμού για τους 12 μήνες του χρόνου, συνδυάζοντας το βουνό και τη θάλασσα. Τα 24 γραφικά χωριά αποτελούν από μόνα τους αξιοθέατα, χάρη στην αρχιτεκτονική των σπιτιών, των πλακόστρωτων πλατειών και

δρόμων, των εκκλησιών. Ο επισκέπτης μπορεί να μεταβεί από τον Βόλο στα χωριά με το ατμοκίνητο τρενάκι Ιάσονας, που σήμερα πλέον λειτουργεί για τουριστικούς λόγους. Σκαρφαλώνει με 25 χλμ. την ώρα μέσα από τους παραδοσιακούς οικισμούς Άνω Γατζέα, Αγία Τριάδα, Άγιο Αθανάσιο Πινακατών, Αργυρέϊκα και τερματίζει στις Μηλιές. Για όσους ασχολούνται με την πεζοπορία, μια προτεινόμενη διαδρομή είναι αυτή του Αγίου Ονούφριου (βόρεια του Βόλου) ως την Μακρυνίτσα, όπου ο πεζοπόρος μέσα σε μιάμιση ώρα συναντά ποτάμι με τοξωτό γεφύρι, νερόμυλο, πηγές, ξωκλήσια, παλιά αρχοντικά. Στην κορυφή Αγριόλευκες, σε απόσταση 2χλμ. από τον οικισμό Χάνια, λειτουργεί χιονοδρομικό κέντρο με 3 κύριες πίστες κατάβασης και 2 εναέριους αναβατήρες. Στο ίδιο σημείο υπάρχει και καταφύγιο που προσφέρει διαμονή σε 80 άτομα, με εστιατόριο και καφέ-μπαρ. Οι επισκέπτες μπορούν ακόμα να ασχοληθούν με την ορεινή ιπασία και με ποδηλασία. Ο τουρίστας το καλοκαίρι μπορεί να απολαύσει τη θάλασσα στα καθαρά νερά του Αιγαίου. Σε ορισμένες παραλίες του Χορευτού, Άη-Γιάννη, Μυλοπόταμου, μπορεί ο επισκέπτης να ασχοληθεί με θαλάσσιο σκι, με windsurfing και ιστιοπλοΐα. Οι ακτές του Παγασητικού είναι πιο ήρεμες και αποτελούν κέντρα ναυτικής δραστηριότητας. Η διαμονή μπορεί να πραγματοποιηθεί σε ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια, camping, αλλά υπάρχουν και παλιά αρχοντικά που έχουν μετατραπεί σε παραδοσιακούς ξενώνες.

ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ

14. ΚΑΡΠΕΝΗΣΙ

Η πρωτεύουσα του νομού Ευρυτανίας είναι κτισμένη στους πρόποδες του Τυμφρηστού σε υψόμετρο 960 μ. Περιβάλλεται από δάση με έλατα και οι περισσότερες περιοχές του νομού παραμένουν ένα παρθένο τμήμα της χώρας, με αποτέλεσμα η περιοχή να είναι από τις πέντε καθαρότερες του κόσμου.

Το χιονοδρομικό κέντρο και τα αλπικά χαρακτηριστικά της περιοχής είναι αυτά που κατά κύριο λόγο προσελκύουν τον τουρίστα. Στα 12 χλμ. από το Καρπενήσι στην τοποθεσία Διαβολότοπος σε υψόμετρο 1.800 μ. λειτουργεί το χιονοδρομικό κέντρο με 10 πίστες όλων των κατηγοριών και 5 αναβατήρες. Το σαλέ, δυναμικότητας 50 ατόμων περίπου, βρίσκεται σε υψόμετρο 1.850μ. και διαθέτει μπαρ, εστιατόρια, δωμάτια κατάλληλα για αθλητές και ομάδες, ενοικιάσεις σκι και κατάστημα πωλήσεων ειδών σκι. Υπάρχουν 2 καταφύγια στις θέσεις Καλιακούδα και Διαβολότοπος, συνολικής χωρητικότητας 45 ατόμων. Τα δάση του Βελουχιού γεμάτα έλατα και τα γραφικά μονοπάτια των Αγραφιώτικων βουνών προσφέρονται για trekking. Στους δασικούς δρόμους της Χελιδώνας υπάρχουν κατάλληλες διαδρομές για mountain bike, στην κοιλάδα του Καρπενησίου για ιπασία και στο Βελούχι για τα 4x4. Στα φαράγγια του Κρέντη, της Μαύρης Σπηλιάς και του Βόθωνα με τα καθαρά νερά και τους εντυπωσιακούς καταρράκτες, μπορούν οι επισκέπτες να επιδωθούν στο canyoning. Στα νερά των Αχελώου, Ταυρωπού και Τρικεριώτη που διασχίζουν τον νομό, πραγματοποιείται rafting και στην τεχνητή λίμνη των Κρεμαστών στα στενά του Αχελώου και Αγραφιώτη, canoe και kayak. Οι πιο τολμηροί μπορούν να δοκιμάσουν και το ανεμόπτερο. Στην περιοχή Βουτύρο υπάρχει και εκτροφείο του κυνηγετικού συλλόγου και γενικά η περιοχή θεωρείται κατάλληλη για κυνήγι. Όλα τα

χωριά είναι κρυμμένα στα δάση με πολλά νερά. Ένα από τα πιο γνωστά είναι αυτό του Προυσού με το γνωστό μοναστήρι της Παναγίας Προυσιώτισσας, χτισμένο σε απότομο βράχο. Το μοναστήρι διαθέτει και ξενώνα με 200 κλίνες και δωρεάν παραμονή μιας βραδιάς. Η διαμονή στο Καρπενήσι μπορεί να γίνει σε έναν από τους παραδοσιακούς ξενώνες ή ακόμα και στο πολυτελέστερο ξενοδοχείο της Βορείου Ελλάδας, το οποίο διαθέτει και χώρο για συνέδρια.

15. ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

Το βουνό του Παρνασσού έχει χαρακτηριστεί από το 1938 ως εθνικός δρυμός σε έκταση 36.000 στρεμμάτων. Στη βλάστηση κυριαρχεί το έλατο και μια σημαντική ποικιλία από σπάνια φυτά. Η πανίδα αποτελείται από τα κοινά στον ελληνικό χώρο ζώα όπως αλεπού, λαγός, σκίουρος, τσακάλι. Η πανίδα όμως των πτηνών αποτελείται και από σπάνια είδη όπως γεράκια, γύπες, κ.α. Μεγάλη είναι και η ποικιλία των φιδιών και εντόμων.

Το χιονοδρομικό κέντρο του Παρνασσού είναι ισάξιο με τα μικρά και μεσαία της Αυστρίας, της Ελβετίας και της Γαλλίας. Βρίσκεται στην τοποθεσία Κελλάρια, σε απόσταση 200χλμ. από την Αθήνα και σε 1.600-2.300μ. υψόμετρο. Διαθέτει 20 πίστες για αρχάριους, πεπειραμένους έως πολύ καλούς σκιέρ, με 1 τηλεκαμπίνα, 6 εναέριους και 7 συρόμενους αναβατήρες. Στο χώρο λειτουργούν 2 μεγάλα εστιατόρια, τμήμα baby-sitting, σχολές σκι και καταστήματα ενοικίασης ή αγοράς εξοπλισμού. Στο Γεροντόβραχο λειτουργούν οι εγκαταστάσεις του Αθηναϊκού ομίλου φίλων του σκι με 4 πίστες, 3 συρόμενους αναβατήρες, εστιατόριο, σχολή σκι και καταστήματα εξοπλισμού σκι. Όταν λιώνουν τα χιόνια οι επισκέπτες του βουνού μπορούν να ασχοληθούν με άλλα σπορ. Το φαράγγι της Γόσκιας, της Λιπουκέσας και τα δυσκολότερα Τρύπης και Κεραμιδίου, είναι κατάλληλα για canyoning. Στο βουνό υπάρχουν και οι κατάλληλες διαδρομές για

mountain bike, όπου έχουν οργανωθεί και πανελλήνιοι αγώνες. Οι πιο τολμηροί μπορούν να διασχίσουν τον αέρα με αλεξίπτωτο πλαγιάς ή να αναρριχηθούν και να καταρριχηθούν στις απότομες πλαγιές. Υπάρχουν πολλά μονοπάτια για ορειβασία και στην τοποθεσία Σαραντάρι σε υψόμετρο 1.900μ. καταφύγιο χωρητικότητας 16 ατόμων. Όλη η περιοχή παρουσιάζει μεγάλο ιστορικό και αρχαιολογικό ενδιαφέρον, το οποίο όμως εστιάζεται στους Δελφούς, με το μαντείο κτισμένο σε μοναδική τοποθεσία με άγρια και επιβλητική ατμόσφαιρα. Στην περιοχή Σαρανταύλι βρίσκεται σπήλαιο με σταλακτίτες και σταλαγμίτες, 10χλμ. βόρεια της Αράχοβας. Όσον αφορά τη διαμονή, μπορεί να γίνει άνετα στην Αράχοβα, όπου υπάρχει πλήθος ξενοδοχείων, πανσιόν, ξενώνων, ενοικιαζόμενων δωματίων, καθώς και ο γυναικείος συνεταιρισμός Κυπαρισσός. Ο συνεταιρισμός εκτός από τις κρατήσεις δωματίων έχει αναπτύξει και μία αξιόλογη δράση (αργαλειό, χρυσοκέντημα, παραδοσιακές φορεσιές). Έτσι, παράλληλα με τη διαμονή ο επισκέπτης μπορεί να δει και τον τρόπο εργασίας. Για όσους θέλουν να βρεθούν πιο κοντά στη φύση και στην ηρεμία, στην καρδιά του Παρνασσού λειτουργεί ένα ολόκληρο χωριό με 40 αυτόνομα σαλέ με πισίνα, σάουνα, αλλά και μαθήματα αναρρίχησης και mountain bike. Μεγάλη ξενοδοχειακή υποδομή έχουν και οι Δελφοί. Η Αμφίκλεια απέχει μόλις 17χλμ. από το χιονοδρομικό κέντρο και φιλοξενεί πολλούς φίλους του βουνού, χωρίς να λείπουν οι κατάλληλες εγκαταστάσεις και από άλλα γραφικά χωριά, όπως η Ζαγόριανη, το Πολύδροσο, κ.λ.π.

16. ΠΑΡΝΗΘΑ

Είναι το ψηλότερο βουνό της Αττικής με 1.400μ. Το 1961 ιδρύθηκε ο εθνικός δρυμός Πάρνηθας με έκταση 38.000 στρέμματα. Υπάρχουν δάση από έλατα και πεύκα, καθώς και θάμνοι της τυπικής μεσογειακής βλάστησης. Η

πανίδα είναι ιδιαίτερα πλούσια σε είδη, αλλά φτωχική σε πληθυσμούς. Υπάρχουν ελάφια, ζαρκάδια, ασβοί, κουνάβια, νυφίτσες, ενώ έχει εμφανιστεί και ζευγάρι χρυσαετών. Κοντά στον εθνικό δρυμό υπάρχει φυτώριο υπό την αιγίδα του υπουργείου Γεωργίας.

Στο βουνό υπάρχουν 2 καταφύγια στις τοποθεσίες Φλαμπούρι και Μπάφι, χωρητικότητας 40 και 50 ατόμων αντίστοιχα, που μπορούν να φιλοξενήσουν ορειβάτες. Όμως και η εκκλησία Άγιος Πέτρος κοντά στην πηγή της Μόλας, διαθέτει ένα δωμάτιο-κελί για την εξυπηρέτηση των διερχομένων ορειβατών, κυνηγών. Στα νότια της Πάρνηθας, κρυμμένο μέσα σε πυκνή βλάστηση, το φαράγγι της Γκούρας, είναι κατάλληλο για canyoning. Τους περισσότερους επισκέπτες όμως προσελκύει το καζίνο που λειτουργεί στο ξενοδοχείο Μον Παρνές.

17. ΚΑΡΥΣΤΙΑ

Ο νομός της Καρυστίας βρίσκεται στα νότια της Εύβοιας και χαρακτηρίζεται από την ιδιαιτερότητα του περιβάλλοντός του καθώς και από το ποικιλόμορφο τοπίο. Το βουνό της Όχης κυριαρχείται από γυμνούς βραχώδεις σχηματισμούς με δεκάδες πηγές να αναβλύζουν κάτω από τις κορυφές της σχηματίζοντας 8 μικρά ποτάμια. Από την κορυφή του βουνού ξεκινά το φαράγγι του Γούδα, που μετά από 10 χλμ. τερματίζει στο Αιγαίο. Η τεχνητή λίμνη στο Ψάθι στον κάμπο της Καρύστου, αποτελεί ένα βασικό υγρότοπο για την περιοχή. Στις βραχώδεις ακτές του Καβοντόρου επιβιώνει η μεσογειακή φώκια, ενώ στην περιοχή υπάρχουν και άλλα σπάνια είδη όπως ο αετός, η βίδα και 70 είδη πουλιών. Ιδιαίτερα αξιόλογη είναι και η χλωρίδα.

Στο φαράγγι του Δημοσάρη οι επισκέπτες μπορούν να κάνουν trekking στο παραδοσιακό μονοπάτι που το διασχίζει από την κορυφή της Όχης ως της ακτές της θάλασσας. Ένα δεύτερο μονοπάτι ξεκινά από τους Μύλους, νότια της Καρύστου, και φτάνει στην κορυφή της Όχης. Στα Στύρα και στην

κορυφή της Όχης, βρίσκονται αρχαίες κυκλώπειες κατασκευές, γνωστές σαν Δρακόσπιτα, που έχουν προκαλέσει ενδιαφέρον εξαιτίας της άγνωστης χρήσης τους και του εξίσου άγνωστου τρόπου κατασκευής τους. Κοντά στα Στύρα βρίσκονται και τα Νέα Στύρα, σύγχρονο παραθεριστικό κέντρο με υπέροχες παραλίες, Για κολύμπι προτείνονται οι παραλίες Καστρί, Νησάκι, Αλυκές. Στην Κάρυστο υπάρχουν αρκετά ξενοδοχεία, καθώς και ενοικιαζόμενα δωμάτια. Στην περιοχή παρουσιάζουν τουριστικό ενδιαφέρον το ενετικό φρούριο και το μοναστήρι της Αγίας Μαύρας.

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

18. ΚΑΛΟΓΡΙΑ - ΔΑΣΟΣ ΣΤΡΟΦΥΛΙΑΣ

Η περιοχή είναι προστατευμένη από την συνθήκη Ramsar, με δάσος χαλέπιας πεύκης, κουκουναριάς και βελανιδιάς. Αποτελεί πέρασμα αποδημητικών πουλιών, χώρο αναπαραγωγής της θαλάσσιας χελώνας, έντονη κίνηση ερπετών. Στην παραλία οικολογικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι αμμοθίνες. Το βορειοδυτικό τμήμα της Αχαΐας αποτελεί ενιαίο οικολογικό σύστημα μεγάλου ενδιαφέροντος που συνδυάζει βραχώδες τοπίο (Μαύρο όρος), λιμνοθάλασσα (Πάπας), δάσος (Στροφυλιά), έλη και παραλίες (Καλόγρια).

Οι τουρίστες της περιοχής προσελκύονται από τη χρυσή ακτή της Καλογριάς· μια ατελείωτη αμμουδιά βραβευμένη με τη γαλάζια σημαία, με εξωτική ατμόσφαιρα, αποτελεί σε συνδυασμό με το πευκοδάσος της Στροφυλιάς ένα ειδυλλιακό τοπίο φημισμένο σε όλη την Ευρώπη. Ο επισκέπτης μπορεί ακόμα να δει το κυκλώπειο τείχος Δυμαίων ή το ναό του Αγίου Δημητρίου Μπάδα χτισμένο τον 12^ο αιώνα. Δείγματα παραδοσιακής αρχιτεκτονικής υπάρχουν στην Χαλανδρίτσα και στο Λάππα. Οι φίλοι των σπορ μπορούν να ασχοληθούν με την ορειβασία στο Μαύρο όρος και με το θαλάσσιο σκι. Οι τουρίστες μπορούν να μείνουν στην Καλόγρια όπου υπάρχει μεγάλο ξενοδοχειακό συγκρότημα.

19. ΚΑΛΑΒΡΥΤΑ

Η κωμόπολη είναι χτισμένη σε ύψος 756 μ. Από τα Καλάβρυτα και μέχρι το Διακοπτό εκτείνεται το μοναδικής φυσικής ομορφιάς φαράγγι του Βουρραϊκού. Ο Χελμός, στους πρόποδες του οποίου είναι χτισμένη η πόλη, εκτείνεται σε όλη σχεδόν την ανατολική πλευρά του νομού Αχαΐας και φτάνει σε ύψος 2.400 μ.

Ο επισκέπτης μπορεί να φτάσει στα Καλάβρυτα με το οδοντωτό τρενάκι. Μια διαδρομή που ξεκινά από το Διακοπτό και διασχίζει το φαράγγι του Βουραϊκού χωρίς να το παραβιάζει αισθητικά, καθώς ακολουθεί τη διαδρομή του ποταμού σε ένα άγριο τοπίο μέσα στο πράσινο. Η ίδια διαδρομή που εκτελεί ο οδοντωτός αποτελεί και τμήμα ευρωπαϊκού μονοπατιού μεγάλων διαδρομών E4. Είναι δηλαδή, μία από τις σημαντικότερες διαδρομές πεζοπορίας σε ολόκληρη την Ευρώπη και μπορεί να περπατηθεί όλο το χρόνο λόγω του ήπιου κλίματος της περιοχής. Στο Χελμό, στη θέση Διάσελο Αυγού υπάρχει καταφύγιο χωρητικότητας 16 ατόμων, ενώ το χειμώνα ο επισκέπτης μπορεί να απολαύσει το χιόνι στο χιονοδρομικό κέντρο. Λειτουργούν 6 πίστες με 5 αναβατήρες εναέριους και συρόμενους. Στην περιοχή υπάρχει επίσης εστιατόριο και κατάστημα ενοικιάσεως εξοπλισμού. 19 χλμ. από τα Καλάβρυτα, βρίσκεται το σπήλαιο των Λιμνών, ένα μοναδικό θέαμα, αφού αποτελείται από αλληπάλληλες λίμνες, τεράστιους θόλους, πολλά παραπετάσματα, μικρούς καταρράκτες. Η ιστορική μονή της Αγίας Λαύρας βρίσκεται στα 4 χλμ. από την κωμόπολη. Εδώ ξεκίνησε η επανάσταση το 1821 και στο μουσείο της υπάρχουν αξιόλογα κειμήλια. Ένα άλλο μοναστήρι που προσελκύει τον επισκέπτη είναι το Μέγα Σπήλαιο, επταώροφο κτίσμα προφυλαγμένο κάτω από ένα μεγάλο βράχο, όπου σώζονται σπουδαία κειμήλια και υπάρχει ξενώνας για τους επισκέπτες. Λίγο έξω από τα Καλάβρυτα βρίσκεται κάστρο χτισμένο το 1208 σε υψόμετρο 1.190μ. Κάτω από τη μεγάλη κορυφή του Χελμού, τη Νεραϊδόραχη στα 2.340μ. και από μεγάλο ύψος τρέχουν τα αθάνατα ύδατα της Στυγός, όπου κατά τη μυθολογία βαπτίσθηκε ο Αχιλλέας και ορκίζονταν οι θεοί του Ολύμπου. Το νερό πέφτοντας σε βάθος 250μ. σχηματίζει λόγω του σκούρου χρώματος των βράχων και της σκιερότητας του τοπίου, ένα μαύρο καταρράκτη. Οι τουρίστες μπορούν να μείνουν σε κάποιο από τα

πολλά ξενοδοχεία των Καλαβρύτων, σε ενοικιαζόμενα δωμάτια ή σε παραδοσιακούς ξενώνες.

20. ΤΑΪΓΕΤΟΣ

Στον Ταΰγετο, στη νότια Πελοπόννησο, βρίσκεται ένα από τα ομορφότερα δάση της Ελλάδας. Μέσα από τα μαυρόπευκα και τα Κεφαλλονίτικα έλατα και πιο χαμηλά στη ζώνη με την πεύκη και τα αειθαλή πλατύφυλλα, ξεπροβάλλει μια ποικιλία από περισσότερα από 100 ενδημικά φυτά και 28 σημαντικά είδη σπονδυλωτών. Στον σημαντικό αυτό βιότοπο ξαποσταίνουν και αποδημητικά πουλιά.

Ένα από τα σημαντικότερα αξιοθέατα της περιοχής είναι ο Μυστράς. Η περίφημη βυζαντινή πολιτεία βρίσκεται μέσα σε ένα καταπράσινο τοπίο στους ανατολικούς πρόποδες του Ταΰγετου. Τα ερειπωμένα χτίσματα της πολιτείας, η οποία εγκαταλείφθηκε οριστικά το 1825, περιλαμβάνουν μοναστήρια, εκκλησίες, κάστρα, παλάτια, σπίτια, ελικοειδή δρομάκια, κ.α. Στην άλλη πλευρά του βουνού ο επισκέπτης μπορεί να δει ορισμένους από τους οικισμούς της μεσσηνιακής Μάνης. Ο πιο γνωστός είναι αυτός της Καρδαμύλης που συνδυάζει το βουνό και τη θάλασσα, με αποτέλεσμα να κατακλύζεται από τουρίστες. Προς τα ορεινά της Καρδαμύλης και ανάμεσα στα Τσέρια και στο Ξοχώρι, υπάρχει ένα από τα εντυπωσιακότερα φαράγγια της χώρας. Πρόκειται για το φαράγγι του Βυρού, το οποίο φτάνει μέχρι την καρδιά του Ταΰγετου. Οι ορειβάτες θεωρούν τη διαδρομή ως μία από τις ωραιότερες της χώρας. Άλλοι οικισμοί της Μάνης στον Ταΰγετο είναι η Ζαρνάτα με βυζαντινό κάστρο και εκκλησίες, ο Κάμπος, η Καστανιά με μανιάτικους πύργους κάτω από μια κορυφή του βουνού, κ.α. Μεγάλη τουριστική κίνηση παρουσιάζει στα νότια του βουνού ο Πύργος Δυρού, με ένα από τα ωραιότερα λιμνοσπήλαια του κόσμου. Η επίσκεψη γίνεται με βάρκα που κάνει διαδρομή 1.600μ. μέσα σε ένα υπόγειο ποτάμι, το οποίο

μετατρέπεται σε λίμνη με διάκοσμο από σταλαγμίτες και σταλακτίτες. Οι επισκέπτες μπορούν να ασχοληθούν με ιστιοπλοΐα, θαλάσσιο σκι, windsurfing, στη δυτική πλευρά του βουνού όπου βρέχεται από θάλασσα. Ορειβατικές διαδρομές υπάρχουν σε όλο το βουνό, ενώ στην τοποθεσία Ντερέκι υπάρχει καταφύγιο στα 1.600μ. χωρητικότητας 24 ατόμων. Στην περιοχή υπάρχει καλή ξενοδοχειακή υποδομή, αλλά υπάρχουν και ενοικιαζόμενα δωμάτια, παραδοσιακοί ξενώνες, campings.

ΝΗΣΙΑ

21. ΚΕΦΑΛΛΟΝΙΑ

Το μεγαλύτερο και πιο ορεινό νησί του Ιονίου. Ο τόπος είναι ιδανικός για μια γνωριμία με τα παράξενα της φύσης. Ο Αίνος με τα 1.628μ. έχει άφθονο χιόνι τον χειμώνα, ενώ τα δάση του αποτελούνται από το μοναδικό στο είδος του έλατο, την κεφαλληνιακή ελάτη. Εκτός από τον Αίνο, που έχει ανακηρυχθεί εθνικός δρυμός, το νησί χαρακτηρίζεται και από τα σπήλαια, τις καταβόθρες, τα απότομα βράχια, τις μικρές λίμνες, τα πλούσια νερά του Αίνου, τις ωραίες παραλίες.

Στο Αργοστόλι ο επισκέπτης μπορεί να δει το αρχαιολογικό και το λαογραφικό μουσείο. Στο βόρειο ακρωτήρι του Αργοστολίου παρουσιάζεται το σπάνιο γεωλογικό φαινόμενο καταβόθρες, όπου τα νερά της θάλασσας μπαίνουν σε σχισμές και χάνονται στο βάθος της γης, για να βγουν στα βορειοανατολικά του νησιού. Η Άσσος είναι από τις γραφικότερες περιοχές του νησιού με μεγάλα πλατάνια και βενετσιάνικο κάστρο, ενώ σε απρόσιτη ακτή με πολλές σπηλιές εμφανίζονται φώκιες. Στην Σκάλα βρίσκονται αρχαία μνημεία, πολλά νερά, νερόμυλοι, το σπήλαιο Σάκκος, στην παραλία του Ρατζακλιού οι χελώνες *caretta-caretta* τοποθετούν τα αυγά τους. Το Φισκάρδο είναι παραδοσιακός οικισμός που έχει χαρακτηριστεί ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και ορισμένα σπίτια αναστηλώθηκαν και χρησιμοποιούνται σαν ξενώνες, Εδώ λειτουργεί το κέντρο προστασίας της μεσογειακής φώκιας. Υπάρχουν ακόμα ερείπια παλαιοχριστιανικής εκκλησίας και κυκλώπεια τείχη. Η Σάμη είναι το δεύτερο λιμάνι του νησιού με πηγαία νερά και μεγάλη βλάστηση. Η περιοχή είναι πλούσια σε σπηλιές και υπόγειες λίμνες. Από τις ωραιότερες είναι η σπηλιά Δρογγοράτη με σταλαγμίτες και σταλακτίτες, όπου γίνονται και μουσικές εκδηλώσεις λόγω της θαυμάσιας ακουστικής. Γνωστό είναι και το λιμναίο σπήλαιο Μελισσάνης, από την οροφή του οποίου

έχει πέσει ένα τμήμα και το φως δημιουργεί διάφορες αποχρώσεις στα νερά. Το Πυργί είναι η πιο κοντινή στον Αίνο περιοχή, κατάφυτη από έλατα. Στη λίμνη Άβυθος αναβλύζει αδιάκοπα νερό, ενώ από πιο ψηλά στην κορυφή του βουνού υπάρχουν ερείπια αρχαίου ναού. Οι καλύτερες παραλίες του νησιού είναι η Ξι με κόκκινο αργιλώδη άμμο, που έχει ευεργετικές ιδιότητες και ο Μύρτος που περιβάλλεται από απόκρημνα βράχια, αλλά έχει παραλία με ψιλή άμμο. Οι τουρίστες μπορούν να μείνουν σε ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια, ξενώνες και campings που λειτουργούν σε όλο το νησί.

22. ΚΡΗΤΗ - ΦΑΡΑΓΓΙ ΣΑΜΑΡΙΑΣ

Η Σαμαριά αποτελεί ακόμα έναν εθνικό δρυμό της χώρας από το 1962. Το 1980 το συμβούλιο της Ευρώπης το βράβευσε ως μια από τις πιο όμορφες περιοχές της ηπείρου. Μόνο στο φαράγγι βρίσκεται ελεύθερο το κρητικό αγρίμι κρι-κρι. Υπάρχουν ακόμα αετοί, λαγοί, πέρδικες και γεράκια. Σε όλο το μήκος του απαγορεύεται η διανυκτέρευση, το άναμμα φωτιάς, το κάπνισμα, το κυνήγι, η κοπή φυτών, το ραδιόφωνο και οι θόρυβοι, η φθορά αυγών και φωλιών, οι σκύλοι, το ψάρεμα, το κολύμπι, τα σκουπίδια και τα οινόπνευματώδη.

Η είσοδος του φαραγγιού βρίσκεται στον Ομαλό. Ο επισκέπτης από εδώ μπορεί να φτάσει στα Λευκά Όρη ή ακόμα και στο χιονοδρομικό κέντρο Καλλέργη. Το φαράγγι έχει μήκος 18χλμ. που αντιστοιχεί σε περίπου 5 ώρες πεζοπορίας. Η διέλευσή του επιτρέπεται μόνο κατά την περίοδο Μαΐου-Οκτωβρίου. Το πιο στενό σημείο του είναι η Πόρτα κοντά στην έξοδο με ύψος 600μ. και πλάτος 3μ. Η έξοδός του είναι στην πεντακάθαρη θάλασσα του Λιβυκού πελάγους. Οι τουρίστες μπορούν ακόμα να ασχοληθούν με την αναρρίχηση στις ορθοπλαγιές του Γκίγκιλα και του Βαλακού δυτικά του Ομαλού. Η διαδρομή από το Θέρισσο ως τα Μεσηλά είναι από τις ωραιότερες για ορειβατικό ποδήλατο. Η παραλία στα Φαλάσαρνα είναι από

τις ωραιότερες της Ελλάδας για μάνινο. Τουριστικά καταλύματα υπάρχουν στην είσοδο και έξοδο του φαραγγιού.

23. ΜΗΛΟΣ

Η Μήλος είναι νησί ηφαιστειογενές με γεωμορφολογικούς σχηματισμούς και έντονες εναλλαγές, από παραλίες ήρεμες αλλά και απόκρημνες, με πολύχρωμα βράχια και πλήθος σπηλαίων.

Οι τουρίστες μπορούν να κολυμπήσουν σε μια από τις 75 παραλίες και να ασχοληθούν με windsurfing, water ski, jet ski, κ.α. Στην Πλάκα υπάρχουν αρχαιολογικό, ιστορικό και λαογραφικό μουσείο. Στο Κλήμα βρίσκονται οι Κατακόμβες, το μοναδικό μνημείο του είδους στην Ελλάδα. Πρόκειται για ένα σύστημα διαδρόμων μήκους 185μ. στους οποίους οι πρώτοι χριστιανοί έβρισκαν καταφύγιο και έθαβαν τους νεκρούς. Το Κλέφτικο είναι η πιο εντυπωσιακή τοποθεσία του νησιού με ψηλούς λευκούς βράχους, λευκές νησίδες και θαλάσσια σπήλαια. Άλλες γνωστές σπηλιές είναι του Παπάφραγκα και η Συκιά. Νοικιάζοντας μια βάρκα, ο επισκέπτης μπορεί να φτάσει σε κάποια από τις ερημικές παραλίες του νησιού. Σε όσους αρέσει η πεζοπορία υπάρχουν πλήθος από διαδρομές προς τις ακτές, τους λόφους ή τις αρχαιολογικές τοποθεσίες. Για τους πιο τολμηρούς, το ακρωτήριο Βάνι, ένας γιγάντιος βράχος ύψους 110 μέτρων που βουτά στη θάλασσα στην αριστερή είσοδο του κόλπου, αποτελεί πρόκληση για τους αναρριχητές που του έχουν δώσει πολλούς βαθμούς δυσκολίας. Στον όρμο του Προβατά βρίσκονται αναξιοποίητες ιαματικές πηγές. Ιαματικά νερά υπάρχουν και στον Κόκκινο Κάβο, στο Ριβάρι, στην Αλυκή, στα Ζεστά, στην Αγία Ειρήνη και στον Αδάμαντα. Κοντά στο νησί βρίσκονται τα νησιά Αρκαδίες (βραχονησίδες ηφαιστειακής προέλευσης), τα Γλαρονήσια (πέτρινοι όγκοι ηφαιστειακής προέλευσης) που το πέρασμα με βάρκα ανάμεσά τους εντυπωσιάζει και η Αντίμηλος όπου ζει ένα σπάνιο είδος αίγαγρου, παρόμοιο με της Κρήτης. Οι

τουρίστες μπορούν να διαμείνουν σε κάποιο ξενοδοχείο στην Πλάκα, τον Αδάμαντα και τη Λαγκάδα, ή σε ενοικιαζόμενα δωμάτια σε διάφορες κοινότητες του νησιού.

24. ΑΛΟΝΝΗΣΟΣ

Στο νησί της Αλοννήσου βρήκε προστασία και καταφύγιο ένα από τα σπάνια και πλέον απειλούμενα θηλαστικά της Μεσογείου. Η φώκια *monachus-monachus*. Το θαλάσσιο πάρκο της Αλοννήσου είναι σήμερα ένας μοναδικός βιότοπος, όχι μόνο για τη μεσογειακή φώκια, αλλά και για πολλά άλλα θαλάσσια και μη είδη.

Ο τόπος είναι κατάλληλος για κατασκήνωση με δέντρα και νερό, ψάρεμα και εξερευνήσεις σε κάστρα. Έχει άφθονη βλάστηση και σε ορισμένες παραλίες το πεύκα ακουμπάνε στη θάλασσα. Στην περιοχή υπάρχουν ναυάγια και βυθισμένη αρχαία πόλη, που θα ευχαριστήσουν τους καταδύτες. Στο νησάκι Γιούρα υπάρχουν πολλές σπηλιές με σταλακτίτες και σταλαγμίτες. Εδώ ζουν και λίγα αγριοκάτσικα παρόμοια με τα κρι-κρι της Κρήτης. Στα νησάκια Κυρά Παναγιά και Σκάντζουρα βρίσκονται αντίστοιχα τα μοναστήρια Κυρά Παναγιά και Ευαγγελίστρα, που διαθέτουν ξενώνες. Στην ελεγχόμενη κυνηγετική περιοχή του νησιού επιτρέπεται το κυνήγι δύο φορές την εβδομάδα κατά τη διάρκεια της κυνηγετικής περιόδου.

Στις παραλίες της Μαρπούντας, του Κοκκινόκαστρου και στα Γλυφά οι τουρίστες μπορούν να ασχοληθούν με windsurfing. Στο Πατητήρι το κύριο λιμάνι του νησιού, βρίσκεται το γραφείο ενημέρωσης της εταιρείας για την προστασία της φώκιας. Όσοι θέλουν να εμπλουτίσουν τις διακοπές τους με την εμπειρία της γνωριμίας του ελληνικού θαλάσσιου οικοσυστήματος στο θαλάσσιο πάρκο της Αλοννήσου, μπορούν να ταξιδέψουν με το σκάφος Ωκεανίς. Τα προγράμματα του Ωκεανίς είναι σχεδιασμένα για ανθρώπους κάθε ηλικίας που επιθυμούν να συνδυάσουν κολύμπι, σπορ και ψυχαγωγία,

με την προσπάθεια μελέτης και προστασίας του περιβάλλοντος. Τη χειμερινή περίοδο το σκάφος συνεχίζει τα ταξίδια του με την εκπόνηση εξειδικευμένων ερευνητικών προγραμμάτων από την οικονομική ενίσχυση που έλαβε το καλοκαίρι.

25. ΧΙΟΣ

Το νησί είναι το πέμπτο σε μέγεθος της Ελλάδας. Διασχίζεται από την οροσειρά Πελιναιών, αλλά έχει και άλλα βουνά μικρότερα. Το νησί χαρακτηρίζεται από τις ωραίες αμμουδιές, τα πευκοδάση, τα περιβόλια με εσπεριδοειδή, τα άφθονα νερά και φυσικά τη μαστίχα. Ο σχίνος, παρ' όλο που υπάρχει σε πολλά μέρη της Μεσογείου, παράγει μαστίχα μονάχα στη Χίο. Στη Λήμνο και στα Πάρπαντα βρίσκονται υγροβιότοποι που φιλοξενούν πλήθος από νεροχελώνες και πουλιά.

Η Χίος είναι γεμάτη αξιοθέατα που προσελκύουν τον τουρίστα. Το Πυργί είναι ένας παραδοσιακός οικισμός, ονομαζόμενος και ζωγραφιστό χωριό για τα μοναδικά ξυστά που στολίζουν τις προσόψεις των σπιτιών. Η Ανάβατος είναι ένα εντυπωσιακό μεσαιωνικό και εγκαταλειμμένο χωριό μοναδικής αρχιτεκτονικής, κτισμένο πάνω σε ένα θεόρατο βράχο που έχει γύρω του κάθετους γκρεμούς και μόνο από τη βορεινή πλευρά μπορεί να πατηθεί. Άλλα παραδοσιακά χωριά που τους αξίζει επίσκεψη είναι τα Μεστά και η Νένητα.

Στην πόλη της Χίου βρίσκεται η βιβλιοθήκη του Κοραή, μια από τις μεγαλύτερες στην Ελλάδα και με μεγάλη συλλογή χειρογράφων. Στον αρχαιολογικό χώρο της Λαγκάδας βρίσκεται η ναυτική και στρατιωτική βάση των Αθηναίων, το Δελφίνιον του 412 π.Χ. Κοντά στο χωριό Άγιο Γάλα υπάρχει πολύπλοκο σπήλαιο με δαιδαλώδεις διαδρόμους, με πλούσιο σταλακτιτικό υλικό και δύο βυζαντινά εκκλησάκια, χτισμένα στην είσοδο και στο εσωτερικό του. Στα Αγιάσματα βρίσκονται ιαματικές πηγές με

σιδηροθειούχα νερά που λειτουργούν τους θερινούς μήνες. Το νησί είναι γεμάτο παραλίες, αλλά οι ωραιότερες για κολύμπι είναι ο Ναγός, η Λημνά, ο όρμος του Εμπορίου. Ιστιοπλοΐα μπορεί να πραγματοποιηθεί στον όρμο Λω, ενώ κατάλληλες παραλίες για θαλάσσια σπορ και με εξοπλισμό, είναι τα Καρδάμυλα και ο Καρφάς. Οι ορειβάτες μπορούν να ασχοληθούν με την ανάβαση στην κορυφή Προφήτη Ηλία του Πελιναίου με υψόμετρο 1.290 μ. Η διαδρομή διαρκεί 3 ώρες και διέρχεται μέσα από χωριά της περιοχής.

Οι επισκέπτες μπορούν να μείνουν στα ξενοδοχεία και στα ενοικιαζόμενα δωμάτια του νησιού. Στα Μεστά λειτουργούν 30 κλίνες σε 5 αναστηλωμένα πυργόσπιτα, ενώ γυναικείοι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί νοικιάζουν δωμάτια στα Μεστά, στους Ολύμπους, στα Αρμόλια. Τέλος στο μαστιχοχώρι Νένητα στο μοναστήρι των Ταξιαρχών, λειτουργεί ξενώνας που φιλοξενεί γυναίκες για μία ή δύο μέρες.

26. ΘΑΣΟΣ

Το πιο βόρειο νησί του Αιγαίου με θαυμάσια τοπία, άφθονη βλάστηση, καθαρές αμμουδιές, γραφικά χωριά και ψηλά βουνά. Το ψηλότερο είναι το Υψάριο με 1.200 μ. Το έδαφος του νησιού είναι ηφαιστειογενές και πλούσιο σε ορυκτά.

Στην πόλη της Θάσου ο επισκέπτης μπορεί να δει πολλά μέρη αρχαιολογικού ενδιαφέροντος: αρχαίο θέατρο, αρχαία αγορά, ακρόπολη, αρχαιολογικό μουσείο. Στο χωριό Παναγιά βρίσκεται σπήλαιο με σταλακτίτες. Η Ποταμιά είναι από τα ωραιότερα χωριά του νησιού, κτισμένη σε βουνοπλαγιά και με μικρό ποτάμι να διαπερνά το χωριό. Το Υψάριο είναι ιδανικό μέρος για περιπατητές και ορειβάτες. Στους ορεινούς παλιούς οικισμούς μπορεί κανείς να θαυμάσει την παραδοσιακή αρχιτεκτονική και τους στενούς πλακόστρωτους δρόμους. Όλες οι ακτές του νησιού έχουν καθαρά νερά, ενώ 5 έχουν βραβευτεί με τη γαλάζια σημαία. Σε ορισμένες

από τις παραλίες οι τουρίστες μπορούν να ασχοληθούν με ιστιοσανίδα, θαλάσσιο σκι, ιστιοπλοΐα, μπανάνα, αλεξίπτωτο. Στο νησί υπάρχει και αίθουσα συνεδριακή δυναμικότητας 150 ατόμων.

Η διαμονή στο νησί μπορεί να γίνει σε πολυτελέστατα ξενοδοχεία ή σε ενοικιαζόμενα δωμάτια. Σε ολόκληρο το νησί λειτουργούν 2 campings: στο Πευκάρι, στην παραλία, δυναμικότητας 300 ατόμων και στο Ραχώνι στην παραλία δυναμικότητας 530 ατόμων.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΜΟΝΟΠΑΤΙ ΜΕΓΑΛΩΝ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ Ε4

Το ευρωπαϊκό μονοπάτι μεγάλων διαδρομών Ε4, περνώντας από τα Πυρηναία, φτάνει στην Ελλάδα μέσω της πρώην Γιουγκοσλαβίας. Διασχίζει όλη τη χώρα από τη Νίκη (χωριό της Φλώρινας) έως το Γύθειο, δίνοντας στους ξένους και Έλληνες φίλους της ορειβασίας την ευκαιρία να ανακαλύψουν τις εναλλαγές της ελληνικής φύσης.

Η ελληνική διαδρομή μπορεί να χωριστεί σε δύο τμήματα: το βόρειο τμήμα μέχρι τους Δελφούς και το νότιο τμήμα μέχρι το Γύθειο. Το νότιο τμήμα θεωρείται πιο εύκολο, μπορεί να περπατηθεί το μεγαλύτερο διάστημα του χρόνου, ενώ το κλίμα είναι πιο ήπιο. Το μεγαλύτερο υψόμετρο της διαδρομής συναντάται στον Όλυμπο με 2.911 μ. Η πιο κατάλληλη εποχή για να πραγματοποιηθεί η διαδρομή είναι από τις 15 Μαΐου έως το τέλος Οκτωβρίου.

Συνοπτικά τα χωριά και οι πόλεις από τα οποία διέρχεται η διαδρομή είναι τα εξής:

Νίκη, Φλώρινα, Ξινό Νερό, Αμύνταιο, μέσω της λίμνης Βεγορίτιδας στον Πύργο, Τρία Πηγάδια, Σέλι, Καστανιά, Παναγιά Σουμελά, Σφηκιά, Ριζώματα, Καταφύγιο, Μηλιές, Λόφος, Βροντού, Διόν, Λιτόχωρο, Πριονιά, καταφύγιο Ολύμπου, Λιβάδι, Σαραντάπορος, Τσαπουρνιά, Λιβαδερό, Δεσκάτη, Φλαμπουρέσι, Μετέωρα, Γλυκομιλιά, Ελάτη, Στουρναλεΐκα, Αγριθέα, Βλάσιο, Τρίδενδρο, Άγραφα, Κερασόχωρι, Καρπενήσι, Μυρική, Σαυροπήγι, Γραμμένη Οξυά, Αρτοτίνα, Αθ. Διάκος, Μουσουνίτσα, Καλοσκοπή, Επάλοφος, Δελφοί, Αγ. Νικόλαος (βόρειο τμήμα).

Αίγιο, Διακοφτό, Καλάβρυτα, Λουσοί, Πλανητέρο, Αγ. Νικόλαος, Κρινόφυτα, Λυκουριά, Δάρας, Καμενίτσα, Βυτίνα, Λεβίδι, Κάφας, Περθώριο, Τρίπολη, Στάδιο, Ψηλή Βρύση, Αγ. Πέτρος, Καρυές, Βρέσθena,

θεολόγος, Σπάρτη, Μυστράς, Αναβρυτή, καταφύγιο Ταΰγετου, Παναγία
Γιάτρισα, Καστάνια, Πλάτανος, Γύθειο (νότιο τμήμα).

Στον επόμενο χάρτη παρουσιάζεται το Ευρωπαϊκό Μονοπάτι
Μεγάλων Διαδρομών E4 της Ελλάδας.

**ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΠΕΡΙ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ**

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΝΟΜΟΙ ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Α. ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 998/79 ΦΕΚ 289/Α/79

(περί προστασίας των δασών και των δασικών εν γένει εκτάσεων της χώρας)

Άρθρον 1. (Σκοπός)

Σκοπός του παρόντος νόμου είναι ο καθορισμός των συγκεκριμένων μέτρων προστασίας δια την διατήρηση, ανάπτυξη και βελτίωση των δασών και των δασικών εν γένει εκτάσεων της χώρας εντός του πλαισίου και προς το σκοπό της διατήρησης και βελτίωσης του όλου φυσικού περιβάλλοντος και εν συναρτήσει προς το ιδιαίτερο νομικό καθεστώς το διέπον την ιδιοκτησία και την εκμετάλλευση τούτων, ως και ο προσδιορισμός των. Κατά περίπτωση της κατηγορίας συμπτώσεων των όρων και προϋποθέσεων υπό τας οποίας οι δασικές εν γένει εκτάσεις ή τμήματά τους, μπορούν να μεταβάλλουν την κατά προορισμό χρήση τους ή να εξυπηρετούν και άλλες χρήσεις για λόγους επιβαλλομένους εκ δημοσίου συμφέροντος.

Άρθρον 51. (Τουριστικές εγκαταστάσεις)

1. Μετά πρότασιν του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού, ερειδομένην επί σχετικού προγράμματος ή μελέτης τουριστικής αναπτύξεως περιοχής τινός και γνώμην του Συμβουλίου Δασικής Πολιτικής επιτρέπεται όπως δημόσια δάση ή δασικά εκτάσεις ή τμήματα αυτών παραχωρούνται εις τον ως άνω Οργανισμόν και τίθενται υπό την διοίκησιν αυτού, προς τον σκοπόν της τουριστικής αξιοποίησώς των. Ως τουριστική αξιοποίησις νοείται η κατασκευή πάσης φύσεως εγκαταστάσεων δια την διαβίωσιν και αναψυχήν

ομαδικώς ή ατομικώς κινουμένων ατόμων και δια την ανάλογον διαμόρφωσιν του όλου χώρου.

2. Η κατά την προηγούμενη παράγραφον παραχώρησις δεν δύναται να περιλαμβάνη δάση και δασικάς εκτάσεις των κατηγοριών στ' και ζ' της παραγράφου 2 του αυτού άρθρου. Κατ' εξαίρεσιν επιτρέπεται η δημιουργία περιπτέρων, πανδοχείων ή ξενώνων εις δάση ή δασικάς εκτάσεις των κατηγοριών α' και β' της παραγράφου 1 του άρθρου 4, εφ' όσον δι' αυτών εξυπηρετούνται εγκαταστάσεις ορειβασίας ή χειμερινού αθλητισμού κατά τα εις την παράγραφον 2 του άρθρου προβλεπόμενα και εις το απολύτως αναγκαίον μέτρον. Η εξαίρεσις αυτή δεν ισχύει δια τους πυρήνας των εθνικών δρυμών.
3. Η κατά τα ανωτέρω παραχώρησις ενεργείται δι' αποφάσεως του Υπουργού Γεωργίας υπό τον όρον της διατηρήσεως της δασικής μορφής των παραχωρουμένων εκτάσεων, καθοριζομένων συγχρόνως των υποχρεώσεων του ΕΟΤ ή του δια συμβάσεως μετ' αυτού αναλαμβάνοντος την τουριστικήν αξιοποίησιν της περιοχής προς διαφύλαξιν, προστασίαν και ενίσχυσιν της δασικής βλαστήσεως. Εις ουδεμία περίπτωσιν το σύνολο των προς οικοδόμησιν διατιθεμένων χώρων δύναται να υπερβεί το δέκα επί τοις εκατόν (10%) του δάσους ή της δασικής εκτάσεως η οποία παραχωρείται κατά τα ανωτέρω προς τουριστικήν αξιοποίησιν, ουδέ ο συντελεστής δομήσεως υπολογιζόμενος επί του οικοδομησίμου χώρου να υπερβεί την μονάδα. Η κυριότης των κατ' εφαρμογήν των διατάξεων της παρούσης παραγράφου δημιουργουμένων εγκαταστάσεων, κτιρίων κλπ. παραμένει πάντοτε εις το Δημόσιον. Κατ' εξαίρεσιν επιτρέπεται η κατά κυριότητα και επ' ανταλλάγματος παραχώρησις εις τρίτους των χώρων οι οποίοι συμφώνως προς την εγκεκριμένην μελέτην της τουριστικής αξιοποιήσεως καταλαμβάνονται υπό ξενοδοχείων, ξενώνων ή βοηθητικών

τούτων μονίμων εγκαταστάσεων, απαγορευομένης της μεταβολής της χρήσεως των παραχωρουμένων χώρων επί ποινή άρσεως της παραχωρήσεως.

4. Η χρησιμοποίησις δια τους εν τη παραγράφω 1 σκοπούς ιδιωτικών δασών ή δασικών εκτάσεων επιτρέπεται μόνον επί τη βάσει της εκάστοτε ισχύουσας οικιστικής και τουριστικής νομοθεσίας και μετά προηγουμένην έγκρισιν του Υπουργού Γεωργίας χορηγουμένην υπό τας αυτάς ως άνω προϋποθέσεις και όρους των προηγουμένων παραγράφων. Εάν το ιδιωτικόν δάσος ή δασική έκτασις πρόκειται να εξυπηρετήση συγχρόνως και τους εν τω επομένω άρθρω σκοπούς το επιτρεπόμενον συνολικώς ποσοστόν προς δημιουργίαν των αθλητικών και τουριστικών εγκαταστάσεων δεν δύναται να υπερβεί το εν τη παραγράφω 5 του επομένου άρθρου προβλεπόμενον όριον.

Β. ΦΕΚ 269/Β/85 αρ. 166584/3227

Επικύρωση τεχνικών προδιαγραφών για μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων από επεμβάσεις τουριστικών εγκαταστάσεων (άρθρο 45, παρ.5 του Ν. 998/79).

Εγκρίνουμε τις προδιαγραφές σύνταξης μελετών επιπτώσεων στο περιβάλλον και αποκατάστασης από την κατασκευή και λειτουργία τουριστικών εγκαταστάσεων στα δάση και τις δασικές εκτάσεις όπως αναλύονται στα παρακάτω γενικά στοιχεία:

1. Χαρακτηρισμός - ονομασία τουριστικής εγκατάστασης είδος και κατηγορία.
2. Επωνυμία επιχείρησης, φορέας δημιουργίας και λειτουργίας της τουριστικής εγκατάστασης.
3. Έκταση, θέση, διοικητική υπαγωγή και όρια του χώρου επέμβασης.

4. Χαρακτηρισμός ιδιοκτησιακού καθεστώτος και κατηγοριών δασικής μορφής κατά τα άρθρα 3 και 4 του Ν. 998, 1979 (επίσημος χαρακτηρισμός από την αρμόδια δασική αρχή).
5. Χάρτης προσανατολισμού κλίμακας 1:200.000 σε μέγεθος σελίδας, με το χώρο επέμβασης και υπόμνημα για πόλεις, οικισμούς, δρόμους, χώρους με ιδιαίτερο ενδιαφέρον κλπ.
6. Συσχέτιση με τις υφιστάμενες χρήσεις γης στην ευρύτερη περιοχή σε ακτίνα τουλάχιστον 500 μ. γύρω από το χώρο επέμβασης (δασικές εκτάσεις, γεωργικές αρδευόμενες εκτάσεις, οικισμοί, δρόμοι, βιομηχανικές περιοχές, αρχαιολογικοί χώροι, τουριστικές εγκαταστάσεις, προστατευόμενες φυσικές περιοχές, κλπ.) και εντοπισμός των αξόνων (δρόμων) προσπέλασης προς το χώρο επέμβασης. Σε περίπτωση εγκαταστάσεων σε παραθαλάσσιες εκτάσεις να σημειώνονται και οι γραμμές αιγιαλού και παραλίας. Τα παραπάνω στοιχεία θα αποδίδονται σε χάρτη σχετικής κλίμακας.

1.8.2. Ζώνες ευαισθησίας. Εντοπίζονται οι άξονες - περιοχές ευαισθησίας από όπου ο χώρος επεμβάσεως είναι ορατός δηλ. δρόμοι, αρχαιολογικοί χώροι, παραλίες, οικισμοί, τουριστικά συγκροτήματα, κλπ. Για τον καθορισμό του βαθμού λεπτομερείας για την αξιολόγηση των επιπτώσεων θα διακρίνονται σε χάρτη σχετικής κλίμακας οι επόμενες 3 οπτικές ζώνες και θα εντοπίζονται όλα τα παραπάνω στοιχεία:

1. Κοντινή ζώνη από 0-2 χλμ. (κόκκινο).
2. Μεσαία ζώνη από 2-5 χλμ. (πράσινο).
3. Μακρινή ζώνη από 5-άνω χλμ. (γκρι) με κέντρο το χώρο επεμβάσεως.

Γ. ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 1650 ΦΕΚ 160/Α/86

(Για την προστασία του περιβάλλοντος)

1. Σκοπός του παρόντος νόμου είναι η θέσπιση θεμελιωτών κανόνων και η καθιέρωση κριτηρίων και μηχανισμών για την προστασία του περιβάλλοντος, έτσι ώστε ο άνθρωπος ως άτομο και ως μέλος του κοινωνικού συνόλου να ζει σε ένα υψηλής ποιότητας περιβάλλον, μέσα στο οποίο να προστατεύεται η υγεία του και να ευνοείται η ανάπτυξη της προσωπικότητάς του. Η προστασία του περιβάλλοντος, θεμελιώδες και αναπόσπαστο μέρος της πολιτιστικής και αναπτυξιακής διαδικασίας και πολιτικής, υλοποιείται κύρια μέσα από το δημοκρατικό προγραμματισμό.

Προστασία του περιβάλλοντος από έργα και δραστηριότητες

Άρθρο 3. (Κατηγορίες έργων και δραστηριοτήτων.)

1. Με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και του κατά περίπτωση αρμόδιου υπουργού, τα δημόσια ή ιδιωτικά έργα και οι δραστηριότητες κατατάσσονται σε 3 κατηγορίες, ανάλογα με τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον. Ως κριτήριο για την κατάταξη αυτή λαμβάνονται:

- α) το είδος και το μέγεθος του έργου ή της δραστηριότητας.
- β) το είδος και η ποσότητα των ρύπων που εκπέμπονται καθώς και κάθε άλλη επίδραση στο περιβάλλον.
- γ) η δυνατότητα να προληφθεί η παραγωγή ρύπων από την εφαρμοζόμενη παραγωγική διαδικασία.
- δ) ο κίνδυνος σοβαρού ατυχήματος και η ανάγκη επιβολής περιορισμών για την προστασία του περιβάλλοντος.

ΥΠΟΥΡΓΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΓΚΡΙΣΕΙΣ

A) Αριθ. 69269/5387 ΦΕΚ 678/Β/90

Κατάταξη έργων και δραστηριοτήτων σε κατηγορίες, περιεχόμενο Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ), καθορισμός περιεχομένου Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών (ΕΜΠ) και λοιπές συναφείς διατάξεις, σύμφωνα με το Ν. 1650/86.

ΚΕΦ. Β. Κατάταξη έργων και δραστηριοτήτων σε κατηγορίες.

Α' Κατηγορία, Ομάδα ΙΙ

11. Άλλα σχέδια:

α) Χωριά διακοπών, ξενοδοχειακά συγκροτήματα.

ΚΕΦ. Δ. Διαδικασία προέγκρισης χωροθέτησης και έγκρισης περιβαλλοντικών όρων.

1. Η προέγκριση χωροθέτησης αφορά στην πραγματοποίηση νέων έργων ή δραστηριοτήτων. Αφορά επίσης στον εκσυγχρονισμό ή επέκταση υφισταμένων, εφόσον επέρχονται ουσιαστικές διαφοροποιήσεις σε σχέση με τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον.

2. Για την προέγκριση χωροθέτησης ακολουθείται η εξής διαδικασία:

2.1. Ο ενδιαφερόμενος ιδιώτης ή αρμόδιος φορέας υποβάλλει στην αρμόδια, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις, κεντρική ή περιφερειακή υπηρεσία Χωροταξίας του Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. σχετική αίτηση που συνοδεύεται από τα παρακάτω δικαιολογητικά σε 3 τουλάχιστον αντίτυπα:

α) Τοπογραφικό διάγραμμα της ευρύτερης περιοχής, κλίμακας από 1:20.000 με ιδιαίτερη επισήμανση της θέσης του γηπέδου.

β) Τοπογραφικό διάγραμμα του γηπέδου, κλίμακας 1:1.000 έως 1:200.

γ) Σειρά φωτογραφιών με ιδιαίτερη επισήμανση του γηπέδου της εγκατάστασης.

δ) Ερωτηματολόγιο σύμφωνα με τον Πίνακα 3 του άρθρου 16 της παρούσας απόφασης.

B) Αριθ. 1661/94 ΦΕΚ 786/Β/94

Τροποποίηση και συμπλήρωση των διατάξεων της υπ' αριθμ. 69269/5387 Κοινής Απόφασης Υπουργών Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και Τουρισμού.

Άρθρο 1.

Το εδάφιο 11α της ομάδας II του Πίνακα του άρθρου 4 της υπ' 69269/5387/90 Κοινής Υπουργικής Απόφασης τροποποιείται ως εξής:

- Κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα σε περιοχές εκτός σχεδίων πόλεων και εκτός ορίων οικισμών ανεξαρτήτως δυναμικότητας.
- Κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα δυναμικότητας μεγαλύτερης ή ίσης των 1.000 κλινών εντός σχεδίου πόλεων ή οικισμών άνω των 20.000 κατοίκων και 500 κλινών αντίστοιχα εντός ορίων σχεδίων πόλεων ή οικισμών κάτω των 20.000 κατοίκων.
- Νέα κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα ή επεκτάσεις αυτών σε οικισμούς που έχουν χαρακτηριστεί ως παραδοσιακοί καθώς και σε τμήματα πόλεων που έχουν χαρακτηριστεί ως ιστορικά κέντρα.
- Εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής.
- Χώροι οργανωμένων τουριστικών κατασκηνώσεων.

Άρθρο 2.

Μετά την παρ. 3 του άρθρου 10 της υπ' αρ. 69269/5387/90 Κοινής Υπουργικής Απόφασης προστίθεται νέα παράγραφος 4, της ήδη υπάρχουσας αριθμούμενης σε 5, ως εξής:

Εάν από την λειτουργία της τουριστικής εγκατάστασης της κατηγορίας αυτής προκύπτει ότι δεν προστατεύεται επαρκώς το περιβάλλον, με όμοια απόφαση επιβάλλονται πρόσθετοι όροι.

Άρθρο 3.

Οι πίνακες 2 και 3 του άρθρου 16 της υπ' αρ. 69269/5387/90 Κοινής Υπουργικής Απόφασης εξειδικεύονται αντίστοιχα όσον αφορά έργα και δραστηριότητες του τουριστικού τομέα ανάλογα με την κατηγορία, το μέγεθος και το στάδιο έγκρισης του έργου ή της δραστηριότητας σύμφωνα με τα περιεχόμενα των πινάκων 2α, 3α και 3β που προσαρτώνται και αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της παρούσας απόφασης.

Γ) Αριθ. 24635

Άρθρο 1.

Μεταβιβάζουμε στους Γενικούς Γραμματείς των Περιφερειών της χώρας, εξαιρουμένης της Περιφέρειας Αττικής, σύμφωνα με όσα ειδικότερα καθορίζονται στο συνημμένο στην παρούσα απόφαση Παράρτημα, την αρμοδιότητα έγκρισης περιβαλλοντικών όρων, όπως αυτή τροποποιήθηκε, για τη δημιουργία και λειτουργία τουριστικών μονάδων και οργανωμένων τουριστικών κατασκηνώσεων (κάμπινγκ).

Από την προκειμένη μεταβίβαση αρμοδιότητας, εξαιρούνται οι περιπτώσεις κατά τις οποίες οι προαναφερόμενες τουριστικές κατασκηνώσεις ευρίσκονται ή σχεδιάζεται να δημιουργηθούν μέσα στα όρια προστατευομένων από την κείμενη νομοθεσία φυσικών περιοχών ή σε περιοχές με σημαντικά και ευαίσθητα οικοσυστήματα που έχουν περιληφθεί σε κοινοτικά ή εθνικά προγράμματα ή σχέδια περιβαλλοντικής προστασίας.

Δ) Αριθ. 406912/4660

Καθορισμός λεπτομερειών εφαρμογής του προγράμματος αγροτουρισμού - αγροτοβιοτεχνίας στα πλαίσια του ΚΑΝ (ΕΚ) 2328/91.

Ο νόμος περιλαμβάνει:

A) Δικαιούχοι: Δικαιούχος δύναται να κριθεί το φυσικό και μη φυσικό πρόσωπο, εφόσον πληρεί κάποιες προϋποθέσεις.

B) Ύψος ενίσχυσης (για νέους γεωργούς και λοιπούς δικαιούχους).

Γ) Περιοχές που εξαιρούνται από το πρόγραμμα αγροτουρισμού - αγροτοβιοτεχνίας.

Στο πρόγραμμα εντάσσονται μόνο οι ορεινές και μειονεκτικές περιοχές της χώρας, όπως αυτές ορίζονται με το άρθρο 3 της Οδηγίας 75/268/ΕΟΚ, όπως αυτή ισχύει κάθε φορά.

Εξαιρούνται όλοι οι Δήμοι και οι Κοινότητες με πληθυσμό άνω των 5.000 κατοίκων. Τελείως εξαιρούνται: ο νομός Θεσ/νίκης, η νήσος Σκιάθος, ο νομός Αττικής, Κέρκυρας, τα νησιά Θήρα, Μύκονος, Ρόδος και Κως.

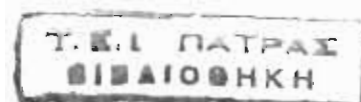
Δ) Οι επενδύσεις που ενισχύονται:

1. Γεωργοκτηνοτροφικές.
2. Τουριστικά καταλύματα.
3. Κέντρα εστίασης και αναψυχής.
4. Κέντρα παραδοσιακής βιοτεχνίας.
5. Βιοτεχνικές δραστηριότητες.
6. Λοιπές δραστηριότητες.

Ε) Πρόγραμμα για αγροβιοτεχνικές δραστηριότητες και δραστηριότητες παραδοσιακής βιοτεχνίας.

Επενδύσεις για την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου των επισκεπτών.

Επιδιωκόμενος στόχος:

- Η γνωριμία με τα αξιοθέατα της περιοχής (ιστορικά και αρχαιολογικά μνημεία, το φυσικό περιβάλλον του τόπου κλπ.)
- Η συμμετοχή και “ενσωμάτωση” των επισκεπτών στην καθημερινή ζωή των κατοίκων.

ΣΤ) Υποχρεώσεις του δικαιούχου.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΗ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 1990 ανακηρύχθηκε ως “Ο Ευρωπαϊκός χρόνος του τουρισμού”. Η χρονιά όμως που βοήθησε πραγματικά τον τουρισμό ήταν το 1992 όπου χρησιμοποιήθηκε κάποιο ειδικευμένο σχέδιο δράσης. Τον Ιούλιο του 1992, το Συμβούλιο των Υπουργών επίσημα δήλωσε ότι ήταν απαραίτητο να πάρουν μέτρα για τον τουρισμό σε κοινοτικό επίπεδο. Ο στόχος ήταν να δυναμώσουν τη διεθνή πολιτική γύρω από τον τουρισμό και να αναπτύξουν συγκεκριμένα μέτρα για την προώθηση συνεργασίας μεταξύ όλων των παραγόντων, δημοσίων και ιδιωτικών, στους πολλαπλούς τομείς που επηρεάζουν τον τουρισμό.

Τρία χρόνια, από τον Ιανουάριο του 1993 έως το Δεκέμβριο του 1995, το ποσό των 18 εκατομμυρίων ECU χρησιμοποιήθηκε για να καλυφθούν όλα αυτά τα μέτρα. Τον Απρίλιο του 1994 η επιτροπή άρχισε τις εργασίες της για την προετοιμασία ενός “Πρασίνου χαρτιού” που θα αναφερόταν στο ρόλο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα του τουρισμού. Αυτό δημοσιεύτηκε τον Απρίλιο του 1995.

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ 1995

Πρωτοποριακά πιλοτικά προγράμματα για να συμβιβάσουν τον τουρισμό και την προστασία της φύσης σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο υποστηρίχθηκαν από το έργο δράσης του τουρισμού.

Ειδικότερα παραθαλάσσιες περιοχές, ορεινές και φυσικά πάρκα, μπήκαν στο στόχαστρο.

Το 1995 η επιτροπή πρότεινε να υποστηρίξει έναν αριθμό από μέτρα που θα βοηθούσαν στην ανάπτυξη του τουρισμού σε συνεργασία με την λύση γύρω από το κυκλοφοριακό πρόβλημα. Αυτά τα μέτρα πρωταρχικό στόχο είχαν να μειώσουν την ηχορύπανση και να βελτιώσουν την κυκλοφορία στις επίμαχες περιοχές.

Γίνονται προσπάθειες για να ενθαρρυνθεί ο φιλικός προς το περιβάλλον τουρισμός. Η επιτροπή εδραιώνει ένα πανευρωπαϊκό network το οποίο θα χαράζει μαζί τα κύρια ενδιαφέροντα από το περιβάλλον και τους τουριστικούς τομείς που βοηθάνε στην καθοδήγηση της τουριστικής βιομηχανίας.

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Η ακριβής έκταση της οικονομικής σημασίας του τουρισμού είναι δύσκολο να καταγραφεί. Αλλά πολλές είναι οι έρευνες που επισημαίνουν ότι ο τουρισμός είναι πολύ σημαντικός, όχι μόνο στην Ευρώπη, αλλά σε όλο τον κόσμο.

Πρόταση λοιπόν της κοινότητας προς τις ευρωπαϊκές χώρες είναι να κάνουν τους κατοίκους (πολίτες) να αντιληφθούν την ποιότητα του περιβάλλοντος σαν μια οικονομική ευκαιρία σε σχέση πάντα και με τον τουρισμό.

Ο τουρισμός συνεισφέρει θετικά στην ισορροπία των πληρωμών στην Ευρώπη και δημιουργεί μεγάλες επενδύσεις όχι μόνο στον τομέα του, αλλά και σε άλλους τομείς της οικονομίας. Έχει υπολογιστεί ότι 9 εκατομμύρια άνθρωποι δουλεύουν απευθείας στον τουριστικό τομέα. Δεν είναι τυχαίο λοιπόν, που περιοχές με μικρότερη ανάπτυξη σε αυτόν τον τομέα, βλέπουν τον τουρισμό σαν πιθανή πηγή θέσεων εργασίας και βελτίωσης ζωής.

Σε τοποθεσίες όπου υπάρχουν περιβαλλοντικοί παράγοντες - φυσικοί, ιστορικοί, κουλτούρας- είναι οι κύριοι παράγοντες στους οποίους στηρίζεται το marketing της κάθε περιοχής. Η ανάγκη να λειτουργούν με ένα περιβαλλοντολογικά φιλικό τρόπο, είναι γενικά αποδεκτό και από επιχειρήσεις και από κατοίκους. Σε τέτοιες περιπτώσεις η διατήρηση του περιβάλλοντος γίνεται η εγγύηση των μελλοντικών επιχειρήσεων.

Όπως είναι κατανοητό, δεν μπορούν όλοι οι τουριστικοί προορισμοί να βασίσουν το μελλοντικό τους marketing σε περιβαλλοντικές βάσεις-έλξεις, αλλά είναι πιθανό να επιτευχθεί μια αρμονία και ελευθερία σε ότι αφορά τουρισμό και περιβάλλον.

Αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί με:

- Βελτιώσεις με προγράμματα για αστικές και φυσικές περιοχές.
- Χρήση κτιριακών υλικών και τεχνολογικών σε σχέση πάντα με το περιβάλλον.
- Μείωση κυκλοφορίας, parking, θορύβων κτλ.
- Προγράμματα ανακύκλωσης προϊόντων.
- Έλεγχος και μείωση της ρύπανσης του αέρα, νερού και θάλασσας.

ΣΤΟΧΟΙ ΔΡΑΣΗΣ ΤΗΣ ΕΟΚ

Η δράση της κοινότητας στον τομέα της αλληλεπίδρασης μεταξύ τουρισμού και περιβάλλοντος, έχει στόχο να αυξηθεί η μέριμνα για το περιβάλλον, γεγονός που θα επιδιωχθεί με την υποστήριξη:

- α. Των πρωτοβουλιών για την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση των τουριστών, αλλά και όσων παρέχουν υπηρεσίες σχετικά με την αλληλεπίδραση τουρισμού και περιβάλλοντος ιδίως με τη δημιουργία ευρωπαϊκού βραβείου.

- β. Των καινοτόμων προτύπων δράσεων που στοχεύουν στη συμφιλίωση του τουρισμού με την προστασία της φύσης σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο, ιδίως των παράκτιων και ορεινών περιοχών, των προστατευομένων φυσικών δρυμών και πάρκων, π.χ. μέσω της παροχής οδηγιών στους επισκέπτες.
- γ. Της ανάπτυξης δικτύων με αντικείμενα τις διεθνικές ανταλλαγές εμπειριών που αφορούν μεταξύ άλλων τα περιβαλλοντικά προβλήματα και την ενδεχόμενη επίλυσή τους στα πλαίσια της τουριστικής εκμετάλλευσης των τοποθεσιών και της διαχείρισής τους.
- δ. Των πρωτοβουλιών με τις οποίες ευνοούνται οι ήπιες μορφές τουρισμού.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Α. ΑΕΙΦΟΡΙΑ: 5^ο ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

ΓΕΝΙΚΑ

Ο τουρισμός αποτελεί σημαντικό στοιχείο της κοινωνικής και οικονομικής ζωής της ευρωπαϊκής ένωσης και συνιστά σημαντική εισοδηματική πηγή, ιδίως για της περιοχή της Μεσογείου. Η διαρκής και πολλές φορές ανεξέλεγκτη αύξηση των τουριστικών δραστηριοτήτων συνεπάγεται διαρκή αύξηση των πιέσεων στο περιβάλλον με αποτέλεσμα την υποβάθμιση των στοιχείων της τουριστικής έλξης, καθώς και την γενικότερη υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος.

Για τους λόγους αυτούς, στα πλαίσια τους 5^{ου} προγράμματος δράσης για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη με τίτλο “Στόχος η αειφορία”, ο τουρισμός επιλέχτηκε ως ένας από τους τομείς παρέμβασης στον οποίο η Κοινότητα δίνει ιδιαίτερη προσοχή. Το Πρόγραμμα ενθαρρύνει τη συντονισμένη δράση (των δημοσίων αρχών, των επιχειρήσεων του τουριστικού τομέα και του κοινού), αποβλέπει στην προστασία του περιβάλλοντος καθώς και στη διατήρηση της αποδοτικότητας και ανάπτυξης του ίδιου του τουριστικού τομέα.

Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΟΥ 5^{ου} ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Η στρατηγική του 5^{ου} προγράμματος δράσης, στον τομέα του τουρισμού έχει τρεις βασικούς άξονες:

- * διαφοροποίηση των τουριστικών δραστηριοτήτων (προώθηση διαφορετικών τύπων τουρισμού, καλύτερη διαχείριση του μαζικού τουρισμού).
- * αλλαγή στη συμπεριφορά των τουριστών (ανάπτυξη οικολογικής συνείδησης μέσω ενημερωτικών εκστρατειών, κώδικες συμπεριφοράς κλπ.).
- * βελτίωση της ποιότητας των τουριστικών δραστηριοτήτων (ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των εργαζομένων στον τουριστικό τομέα, διαχείριση των ρευμάτων των επισκεπτών, καθώς και βελτίωση των παρεχομένων υπηρεσιών).

Μία από τις πρωτοβουλίες του Σχεδίου ήταν η θέσπιση του Ευρωπαϊκού Βραβείου “Τουρισμός και Περιβάλλον”, το οποίο έχει ως στόχο την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση σε θέματα αλληλεξάρτησης μεταξύ τουρισμού και περιβάλλοντος, τόσο των τουριστών όσο και των τουριστικών παραγόντων. Οι δραστηριότητες του 5^{ου} Προγράμματος για τον Τουρισμό, δεν εντάσσονται μόνο σε έναν τομέα κοινοτικής πολιτικής, αλλά αποτελούν αντικείμενο συνδυασμένης εφαρμογής διαφορετικών κοινοτικών πολιτικών. Για παράδειγμα, η ανάπτυξη του τουρισμού επηρεάζεται από τα θεσμικά μέτρα που θεσπίζονται για περιβαλλοντικές επιπτώσεις, ύδατα κολύμβησης, αστικά λύματα, οικότοπους.

Είναι χαρακτηριστικό ότι, με βάση την οδηγία για τα ύδατα κολύμβησης, έγιναν πολλές εκστρατείες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης. Η “Γαλάζια Σημαία”, η οποία απονέμεται με βάση ορισμένα κριτήρια, όπως η ποιότητα των υδάτων, των ακτών και οι διευκολύνσεις που παρέχονται στους τουρίστες, βρήκε μεγάλη απήχηση και βοήθησε στη βελτίωση της ποιότητας των υδάτων κολύμβησης.

Το κυριότερο μέσο για την προώθηση του αειφόρου τουρισμού αποτέλεσε η χρηματοδότηση έργων στα πλαίσια του “Σχεδίου Κοινοτικών

Δράσεων υπέρ του Τουρισμού”. Το Σχέδιο δίνει τη δυνατότητα χρηματοδότησης μεταξύ άλλων και δράσεων που αφορούν τον τουρισμό και το περιβάλλον, τη διαφοροποίηση των τουριστικών δραστηριοτήτων, την εποχιακή κατανομή του τουρισμού, τη βελτίωση της πληροφόρησης και την προστασία των τουριστών ως καταναλωτών. Επίσης το LIFE, το ενιαίο χρηματοδοτικό μέσο για το περιβάλλον -στα πλαίσια της χρηματοδότησης δράσεων υπέρ της αειφόρου ανάπτυξης και της ποιότητας του περιβάλλοντος- προβλέπει την ενίσχυση δράσεων επίδειξης που αφορούν την προώθηση τουριστικών δραστηριοτήτων, καθώς και την εφαρμογή νέων ιδεών που ενισχύουν ιδιαίτερα το σεβασμό του φυσικού περιβάλλοντος.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΤΟΠΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΑΡΧΩΝ

Η επιτυχία της στρατηγικής για τον τουρισμό και την προστασία του περιβάλλοντος εξαρτάται κυρίως από τα μέτρα που θα ληφθούν από τις περιφερειακές και τοπικές αρχές, μέσα στα πλαίσια της άσκησης των θεσμοθετημένων λειτουργιών. Οι τομείς στους οποίους παίζουν αποφασιστικό ρόλο οι περιφερειακές τοπικές αρχές είναι:

ο χωροταξικός σχεδιασμός, οι εκτιμήσεις περιβαλλοντικών επιπτώσεων έργων τουριστικής υποδομής, ο έλεγχος και η αποτροπή της ανεξέλεγκτης τουριστικής δόμησης, η ενημέρωση - ευαισθητοποίηση των τουριστών, η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, η ενίσχυση της ανάπτυξης ήπιων μορφών τουρισμού φιλικών προς το περιβάλλον.

B. ΤΟΜΕΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ: ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ - ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ**Υποπρόγραμμα: 1. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ****Κωδικός Υποπρογράμματος: 1****Διάρκεια εφαρμογής: 1995-1999****Συνολικό κόστος: 518.004.470 ECU****ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ - ΣΤΟΧΟΙ**

Το υποπρόγραμμα αποσκοπεί στην ενίσχυση των παρεμβάσεων που θα αναπτυχθούν επ' ωφελεία ενεργειών στους τομείς του θαλάσσιου τουρισμού, του οικολογικού, πολιτιστικού και κοινωνικού τουρισμού, την ενίσχυση των ιδιωτικών επενδύσεων, την δημιουργία περιοχών ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης και εγκαταστάσεων τουριστικής υποδομής, τις απαραίτητες μελέτες και δίκτυα πληροφορικής καθώς και στην επιμόρφωση στελεχών σε εξειδικευμένα θέματα αρμοδιότητάς τους.

**ΜΕΤΡΟ: ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ, ΜΑΡΙΝΕΣ -
ΛΙΜΕΝΙΚΕΣ ΒΕΛΤΙΩΣΕΙΣ****Κωδικός: 1.1****Διάρκεια εφαρμογής: 1995-1999****Συνολικό κόστος: 46.333.000 ECU**

Λιμενικά έργα, μικρής κλίμακας για εξασφάλιση ασφαλούς ελλιμενισμού, ανεφοδιασμού σε παράλιους οικισμούς ή προστατευμένους όρμους, που εντάσσονται σε συνήθεις θαλάσσιες διαδρομές, οι οποίες θα ενσωματώνουν υφιστάμενες και υπό κατασκευήν μαρίνες.

Στο μέτρο αυτό θα δίδεται ιδιαίτερη προσοχή στα θέματα του περιβάλλοντος, ιδιαίτερα στις κοινοτικές οδηγίες, λόγω της ιδιαίτερης ευαισθησίας που παρουσιάζει ο χώρος από περιβαλλοντικής άποψης.

ΜΕΤΡΟ: ΟΡΕΙΝΟΣ, ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟΣ, ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Κωδικός: 1.2

Διάρκεια εφαρμογής: 1995-1999

Συνολικό κόστος: 40.000.110 ECU

Περιοχές εφαρμογής:

Ορεινές απομακρυσμένες περιοχές (αξιόλογα τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους), παραδοσιακοί οικισμοί, τόποι ιαματικών πηγών, περιαστικές περιοχές.

Περιγραφή και Στόχοι

Με το μέτρο αυτό προβλέπεται η δημιουργία υποδομής για την ανάπτυξη ορεινού, οικολογικού, πολιτιστικού, θεραπευτικού τουρισμού και αστικής αναψυχής, μέσω της ανάδειξης φυσικών και πολιτιστικών πόρων, με επεμβάσεις διατήρησης και αποκατάστασης σε κτίρια παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και σε παραδοσιακούς οικισμούς για τη δημιουργία εγκαταστάσεων διανυκτέρευσης, εστίασης, αναψυχής, καθώς και άλλων συμπληρωματικών έργων βασικής τουριστικής υποδομής και υπό τον όρο ότι θα καλύπτονται οι απαιτήσεις των κοινοτικών διατάξεων περί ανταγωνισμού.

Επίσης προβλέπεται η ανάπτυξη ορεινών μονοπατιών και διαδρομών μέσω ορεινών κοινοτήτων, περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και περιοχών που διαθέτουν πολιτιστικούς πόρους, καθώς και η κατασκευή ή βελτίωση καταφυγίων ή λοιπών καταλυμάτων.

Θα πραγματοποιηθούν δράσεις για την προστασία και ανάδειξη δασικών εκτάσεων και βιότοπων οικολογικού ενδιαφέροντος και τουριστικής σημασίας, και διαμορφώσεις στα σπήλαια και στον περιβάλλοντα χώρο τους. Θα γίνουν έργα για τη βελτίωση, τον εκσυγχρονισμό εγκαταστάσεων χειμερινού τουρισμού.

Θα πραγματοποιηθούν ακόμη έργα και δραστηριότητες ανάπτυξης θεραπευτικού τουρισμού (εγκαταστάσεις λουτροθεραπείας κλπ. σε 6-10 λουτροπόλεις που συνδυάζονται και με άλλες μορφές τουρισμού, όπως ο θαλάσσιος {μέτρο 1.1}), η αστική αναψυχή (προστασία και ανάδειξη ακτών, χώρων πρασίνου για διημέρευση, ανάδειξη περιαστικών αρχαιολογικών χώρων) κλπ.

ΜΕΤΡΟ: Ενίσχυση επενδύσεων ποιοτικού εκσυγχρονισμού υφιστάμενων ξενοδοχειακών μονάδων ή μετατροπής διατηρητέων παραδοσιακών οικισμών σε ξενοδοχειακά καταλύματα.

Κωδικός: 1.3

Διάρκεια εφαρμογής: 1995-1999

Συνολικό κόστος: 186.668.010 ECU

Με τις ενισχυόμενες ιδιωτικές επενδύσεις του μέτρου αυτού σκοπείται η αναβάθμιση της υφιστάμενης τουριστικής προσφοράς καθώς και η εξαιρετικά περιορισμένη διεύρυνσή της με καταλύματα εντός κτιρίων που αποτελούν αξιόλογα δείγματα της αρχιτεκτονικής μας κληρονομιάς και που λόγω του ειδικού πολιτιστικού ενδιαφέροντος και της κλίμακάς τους προσφέρονται για την εξυπηρέτηση των ήπιων ιδίως μορφών τουρισμού (ορεινός-περιηγητικός-φυσιολατρία-οικοτουρισμός-πολιτιστικός τουρισμός, κ.α.).

Με αυτή την έννοια το μέτρο συμβάλλει και στη διαφοροποίηση του τουριστικού μας προϊόντος.

ΜΕΤΡΟ: Επιμόρφωση

Κωδικός: 1.6

Διάρκεια εφαρμογής: 1994-1999

Συνολικό κόστος: 13.333.010 ECU

Περιγραφή και Στόχοι

Ο ΕΟΤ έχει προετοιμάσει ένα 5ετές σχέδιο κατάρτισης του στελεχιακού δυναμικού των φορέων που θα αναλάβουν την υλοποίηση του υποπρογράμματος, του δυναμικού των ιδιωτικών και δημοσίων φορέων που θα ενταχθούν στα υπόλοιπα μέτρα του υποπρογράμματος και σε εξαιρετικές περιπτώσεις φορέων που ασχολούνται στον τομέα του τουρισμού και επωφελούνται των στόχων του υποπρογράμματος χωρίς όμως να είναι ενταγμένοι σε αυτό.

Παραθέτουμε ορισμένες θεματικές ενότητες:

- α) Θαλάσσιος Τουρισμός - Μαρίνες.
- β) Ορεινός - Οικολογικός - Πολιτιστικός Τουρισμός.
- γ) Τουρισμός Υγείας και λοιπές ειδικές μορφές Τουρισμού.
- δ) Εξειδίκευση προσωπικού στην εφαρμογή της Τουριστικής νομοθεσίας και εναρμόνισή της με την Κοινοτική νομοθεσία.
- ε) Εξειδίκευση προσωπικού στην εφαρμογή των αναπτυξιακών νόμων στον Τομέα του Τουρισμού.
- ς) Τουρισμός και Περιβάλλον.
- η) Εκπαίδευση και επιμόρφωση στελεχών στη μηχανοργάνωση.

Γ. ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ

Το μεσογειακό πρόγραμμα δράσης λειτουργεί υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών και είναι ο μοναδικός οργανισμός που έχει την έδρα του στην Ελλάδα. Συμμετέχουν όλες οι χώρες της Μεσογείου, ενώ συμβαλλόμενο μέρος είναι και η Ευρωπαϊκή Ένωση. Από το 1995 προωθήθηκε η επέκταση του προγράμματος, ώστε να συμπεριλάβει την προστασία του περιβάλλοντος από τον τουρισμό και την προστασία των παράκτιων ζωνών.

Δ. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΓΑΛΑΖΙΕΣ ΣΗΜΑΙΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΟ

Το 1987 (Ευρωπαϊκό Έτος Περιβάλλοντος), προωθήθηκε μία εκστρατεία για την διασφάλιση της καθαριότητας των νερών και των οργανωμένων παραλιών και μαρίνων της Ευρώπης, με παράλληλη πληροφόρηση και διαπαιδαγώγηση του κοινού για την ανάγκη προστασίας των ακτών και της θάλασσας. Απευθύνεται σε δήμους και κοινότητες με ακτές και μαρίνες που πληρούν τα κριτήρια του προγράμματος Γαλάζιες Σημαίες της Ευρώπης.

Το πρόγραμμα συντονίζεται από τον ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό οργανισμό “FOUNDATION FOR ENVIROMENTAL EDUCATION IN EUROPE” (F.E.E.E.), που εδρεύει στην Κοπεγχάγη. Η κάθε χώρα έχει το δικό της εθνικό διαχειριστή, ο οποίος έχει την ευθύνη να δώσει πληροφορίες και συμβουλές στους αιτούντες και να μαζέψει στοιχεία που αποδεικνύουν ότι οι αιτούντες συμμορφώνονται με τα κριτήρια του προγράμματος. Ο διαχειριστής του προγράμματος για την Ελλάδα είναι η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της φύσης, που χαρακτηρίζεται ως εθνικός χειριστής (ένας μη κυβερνητικός φορέας) σε συνεργασία με το Υπουργείο Περιβάλλοντος.

ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ

Σκοπός του προγράμματος τα 11 αυτά χρόνια είναι οι περιοχές αυτές να κρατηθούν στα ανώτερα δυνατά επίπεδα καθαριότητας και πολιτισμού, καθώς και η προστασία τους για τους σημερινούς τους χρήστες αλλά και για τις επόμενες γενεές. Γι’ αυτό δίνεται μεγάλη έμφαση στη σωστή πληροφόρηση και την διαπαιδαγώγηση του κοινού, ώστε να αυξηθεί το αίσθημα της υπευθυνότητας και το ενδιαφέρον των κατοίκων των παραλιακών περιοχών για την διαφύλαξη των φυσικών πόρων. Αυτή ακριβώς η πληροφόρηση και ευαισθητοποίηση του κοινού για την προστασία του

άμεσου περιβάλλοντός του είναι και ο στόχος του προγράμματος. Η απόκτηση μιας Γαλάζιας Σημαίας, δίνει ορισμένα πλεονεκτήματα σε μία περιοχή και βοηθά σημαντικά στην προσέλκυση επισκεπτών. Είναι επομένως προς το συμφέρον όλων, δημοτικών αρχών, ξενοδόχων, επιχειρηματιών, της εθνικής οικονομίας, αλλά και της οικολογικής ισορροπίας, να αποκτήσει ο τόπος όσο το δυνατόν περισσότερες Γαλάζιες Σημαίες.

ΚΡΙΤΗΡΙΑ

Η βράβευση μια ακτής ή μαρίνας γίνεται μόνο εφόσον πληρούνται τα κριτήρια του προγράμματος και μόνο για ένα χρόνο. Το πρόγραμμα γενικώς είναι μια μακρόπνοη προσπάθεια για τη διαφύλαξη των ακτών και των θαλασσών της Ευρώπης από την υποβάθμιση που τους προκαλεί η εντατική χρήση τους.

Τα κριτήρια χωρίζονται σε 2 κατηγορίες: υποχρεωτικά, προαιρετικά. Παρόλο που τα προαιρετικά κριτήρια δεν είναι απόλυτα αναγκαία, η υποψηφιότητα ενός ενδιαφερόμενου που συμμορφώνεται με όλα τα κριτήρια κρίνεται πολύ ευνοϊκότερα. Όλα τα κριτήρια του προγράμματος, υποχρεωτικά και προαιρετικά, είναι ανστηρά. Ειδικότερα από το 1996 δίνεται μεγάλη έμφαση στις περιβαλλοντικές-εκπαιδευτικές δραστηριότητες, στην παροχή πληροφόρησης του κοινού και την τήρηση όλων των απαραίτητων ασφαλιστικών μέτρων στην ακτή.

Οι απαιτήσεις του προγράμματος χωρίζονται σε 4 κατηγορίες:

- Ποιότητα νερών κολύμβησης και ακτής.
- Οργάνωση και σωστή διαχείριση της ακτής.
- Πληροφόρηση του κοινού και ασφάλεια λουόμενων.
- Περιβαλλοντικές - εκπαιδευτικές δραστηριότητες.

I. Υποχρεωτικά κριτήρια

1. Η ποιότητα των νερών κολύμβησης πρέπει να είναι αυτή που προκύπτει από τα απαγορευτικά και επιθυμητά όρια για τις μικροβιολογικές παραμέτρους της κοινοτικής οδηγίας (76/160) και της πιο αυστηρής εθνικής νομοθεσίας. Τα δείγματα λαμβάνονται στα καθορισμένα σημεία - με τη μεγαλύτερη ημερήσια πυκνότητα λουομένων- κάθε δεκαπέντε ημέρες από τον Μάιο μέχρι και τον Οκτώβριο. Η Ελλάδα έχει καθορίσει την κολυμβητική της περίοδο από 15 Μαΐου μέχρι 15 Οκτωβρίου. Συνολικά θα πρέπει να υπάρχουν 13 μετρήσεις. Το Υπουργείο ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. είναι αρμόδιο για τις αναλύσεις των νερών κολύμβησης. Η εργασία διενεργείται από εγκεκριμένα μικροβιολογικά εργαστήρια Πανεπιστημίων και Νομαρχιών, τα οποία συνεργάζονται με το Υπουργείο. Τα αποτελέσματα των αναλύσεων επικυρωμένα από τις Νομαρχιακές αρχές αποστέλλονται στο Υπουργείο κάθε μήνα και το Υπουργείο είναι αυτό που θα ενημερώσει την Ευρωπαϊκή Κοινότητα με τους επίσημους καταλόγους των μετρήσεων στο τέλος κάθε χρόνου, αναφέροντας λεπτομερώς: ονομασία σημείων, ημερομηνίες δειγματοληψιών και ακριβή αποτελέσματα αυτών. Κάθε υποψηφιότητα συνοδεύεται με τοπογραφικό χάρτη της περιοχής της ακτής και με τα αποτελέσματα των αναλύσεων όπου είναι σημειωμένα τα σημεία των δειγματοληψιών.
2. Βιομηχανικά απόβλητα ή άλλης μορφής αποχετεύσεις δεν πρέπει να επηρεάζουν την ακτή. Εάν στην περιοχή της ακτής υπάρχει βιομηχανική μονάδα, ο διαχειριστής της ακτής θα πρέπει μαζί με την αίτηση να επισυνάψει και στοιχεία μετρήσεως της ποιότητας των εκβολών της μονάδας στη θάλασσα.
3. Η ανάπτυξη της ακτής και της παράκτιας περιοχής πρέπει να είναι σύμφωνη με τα επίσημα αναπτυξιακά προγράμματα και τους νόμους του κράτους.

4. Δεν πρέπει να υπάρχει ορατή ρύπανση από λύματα και άλλα απόβλητα.
5. Δεν πρέπει να υπάρχει ρύπανση από πετρέλαια.
6. Πρέπει να γίνεται έγκαιρα δημόσια ανακοίνωση, αν για οποιοδήποτε λόγο η ακτή ή μέρος αυτής αναμένεται ή έχει ήδη υποστεί σοβαρή ρύπανση ή έχει καταστεί ανασφαλής για τους λουόμενους. Η ανακοίνωση αυτή πρέπει να γίνεται στα ελληνικά και επίσης στα αγγλικά, από το ραδιόφωνο, τηλεοπτικό κανάλι, εφημερίδες. Η αφαίρεση της Γαλάζιας Σημαίας, ανάλογα με το γεγονός, πρόσκαιρα ή μόνιμα, είναι υποχρέωση του συντονιστή του προγράμματος.
7. Ο διαχειριστής της ακτής πρέπει να παρέχει πληροφορίες για τις προστατευόμενες τοποθεσίες και τα σπάνια προστατευόμενα είδη, εφ' όσον υπάρχουν στην ευρύτερη περιοχή. Οι πληροφορίες αυτές απευθύνονται στους κατοίκους και στους επισκέπτες της περιοχής. Αυτό το κριτήριο αναφέρεται στην περίπτωση που υπάρχει στην περιοχή υγρότοπος, δάσος ή ακόμη ποτάμι ή λίμνη, όπου σπάνια είδη πτηνών και ζώων φωλιάζουν ή επισκέπτονται περιοδικά (π.χ. ερωδιώι, θαλάσσιες χελώνες, φώκιες, κ.α.). Μπορεί επίσης σε μία οργανωμένη ακτή να φύονται σπάνια είδη φυτών που πρέπει να προστατεύονται (π.χ. κρίνοι της άμμου). Οι χρήστες της ακτής πρέπει να πληροφορούνται για αυτές τις ευαίσθητες περιοχές. Η ενημέρωση αυτή πρέπει να γίνεται σε πίνακες ανακοινώσεων και σε πληροφοριακά φυλλάδια ελληνικά και τουλάχιστον αγγλικά. Τα φυλλάδια πρέπει να βρίσκονται στα κοινοτικά γραφεία, στα ταξιδιωτικά πρακτορεία και στους χώρους υποδοχής των ξενοδοχείων, campings και των οργανωμένων ακτών του Ε.Ο.Τ.
8. Ο διαχειριστής της ακτής αναλαμβάνει να εκθέτει πληροφορίες σε πίνακα ανακοινώσεων, ο οποίος θα βρίσκεται κοντά στην ακτή. Οι πληροφορίες αφορούν:

- i) την ποιότητα των νερών κολύμβησης με τα αποτελέσματα των αναλύσεων της φετινής και της περασμένης χρονιάς.
 - ii) Τα κριτήρια του προγράμματος στα ελληνικά και στα αγγλικά.
 - iii) Έντυπα για τις Γαλάζιες Σημαιές: φυλλάδια, αφίσες, αυτοκόλλητα κ.α.
 - iv) Τον λόγο για τον οποίο έγινε η βράβευση της ακτής.
- 9.** Ο υπεύθυνος διαχειριστής της ακτής πρέπει να παρουσιάσει τουλάχιστον πέντε εκπαιδευτικές δραστηριότητες σχετικά με το περιβάλλον. Απαραίτητες είναι οι εξής πληροφορίες:
- i) Είδος και ημερομηνία διεξαγωγής δραστηριότητας.
 - ii) Οργανωτές και συμμετέχοντες τοπικοί φορείς.
 - iii) Αποδεικτικά στοιχεία π.χ. φωτογραφίες, διαφάνειες, επιστολές, αποκόμματα εφημερίδων-περιοδικών κ.α.
- 10.** Η νομοθεσία που καθορίζει τη χρήση της ακτής και τον κώδικα συμπεριφοράς πρέπει να βρίσκεται σε κάθε δημοτικό ή κοινοτικό γραφείο. Επίσης σε τουριστικά γραφεία και κέντρα πληροφοριών και στα κέντρα άμεσου βοηθείας. Έτσι το κοινό έχει τη δυνατότητα σωστής και άμεσης πληροφόρησης.
- 11.** Δοχεία απορριμάτων είναι υποχρεωτικό να υπάρχουν στην ακτή για τις ανάγκες των λουομένων, τα οποία πρέπει να ασφαρίζονται καλά. Είναι υποχρεωτικό να συντηρούνται και αδειάζονται καθημερινά. Ειδική έμφαση δίνεται στο θέμα της ανακύκλωσης, για την οποία πρέπει να υπάρχουν ειδικοί κάδοι.
- 12.** Η ακτή πρέπει να καθαρίζεται καθημερινά, όταν είναι απαραίτητο, κατά την κολυμβητική περίοδο. Ο διαχειριστής θα πρέπει να είναι ενήμερος για την κατάσταση της καθαριότητας των διπλανών ακτών.
- 13.** Δεν επιτρέπονται στην ακτή κατά την κολυμβητική περίοδο:
- i) Κυκλοφορία αυτοκινήτων χωρίς ειδική άδεια.

- ii) Αγώνες αυτοκινήτων ή μοτοσυκλετών.
- iii) Παράνομη κατασκήνωση.
- iv) Ρίψη απορριμάτων κοντά στην ακτή ή σε κοντινές περιοχές π.χ. διπλανές παραλίες, ρέματα, χαράδρες.

14. Ασφαλής πρόσβαση στην ακτή.
15. Πρέπει να υπάρχει σηματοδότηση στην ακτή, όταν μέρος αυτής έχει ανάγκη ιδιαίτερης προστασίας (π.χ. περιοχή ωτοκίας χελώνας, μικροί παραθαλάσσιοι υγρότοποι κ.α.). Η περιοχή αυτή πρέπει να διαχωριστεί από την ακτή που χρησιμοποιείται για αναψυχή. Ιδιαίτερη προσοχή δίδεται στα θαλάσσια σπορ, στα καθίσματα, στις ομπρέλες και στα παιχνίδια επί της ακτής.
16. Πρέπει να υπάρχουν επαρκείς και καθαρές εγκαταστάσεις υγιεινής με ελεγχόμενο σύστημα αποχέτευσης (π.χ. απορροφητικός βόθρος, στεγανός βόθρος ή βιολογικός καθαρισμός). Να αναφέρονται λεπτομερώς οι αριθμοί των W.C. και των ντους που είναι κοντά στην ακτή.
17. Αν η ακτή είναι μεγάλου μήκους και πολυσύχναστη, πρέπει να υπάρχει ναυαγοσώστης και ταχύπλοο σκάφος κατά την κολυμβητική περίοδο. Αν η ακτή είναι μικρού μήκους, πρέπει να υπάρχει ναυαγοσωστικός εξοπλισμός. Εάν πραγματοποιούνται θαλάσσια σπορ, θα πρέπει να υπάρχει άδεια λειτουργίας τους και στο χώρο που στεγάζονται, να παρουσιάζεται το πρόγραμμα με αφίσες, τα κριτήρια με αυτοκόλλητα.
- Η διαχωριστική σηματοδότηση (διάυλος και θαλάσσιος χώρος για την κολύμβηση) είναι όρος απαραίτητος. Εάν υπάρχει δυνατός αέρας πρέπει να υπάρχει προειδοποιητικό κόκκινο σημαιάκι.
18. Είναι απαραίτητο να υπάρχουν “πρώτες βοήθειες”. Ενδεικτική ταμπέλα πρέπει να υπάρχει σε εμφανές σημείο.

19. Η κυκλοφορία σκύλων, αλόγων και άλλων ζώων στην ακτή, απαγορεύεται και από την ελληνική νομοθεσία και από το πρόγραμμα Γαλάζιων Σημαιών.

II. Προαιρετικά κριτήρια

20. Ο διαχειριστής πρέπει να είναι ενήμερος για το σχέδιο της αντιμετώπισης έκτακτου περιστατικού ρύπανσης από την Νομαρχία ή την Τοπική Αρχή.
21. Δεν πρέπει να υπάρχουν υλικά από φύκια ή άλλη χλωρίδα, συγκεντρωμένα ή σε αποσύνθεση στην περιοχή της ακτής. Καθαρίζονται επισταμένως.
22. Δυνατότητα πόσιμου νερού.
23. Να υπάρχει κοινόχρηστο τηλέφωνο σε μικρή απόσταση από την ακτή.
24. Να υπάρχουν επικλινείς προσβάσεις και τουαλέτες για άτομα με κινητικές δυσκολίες και ειδικές ανάγκες.
25. Καλό είναι να γίνουν προσπάθειες ώστε τα κτίσματα της ακτής και ο εξοπλισμός της να συντηρούνται καλά.
26. Να γίνει προσπάθεια στην περιοχή της ακτής να οργανωθούν περιβαλλοντολογικά / οικολογικά κέντρα δημόσια, ιδιωτικά ή ακόμη και σχολικά, για την πληροφόρηση του κοινού.

Εάν ένας Δήμος ή μια κοινότητα δεν συμμορφώνεται σε ένα ή περισσότερα κριτήρια, είναι φανερό ότι η ακτή δεν θα έχει το δικαίωμα να ζητήσει συμμετοχή στο πρόγραμμα. Εάν κατά τη διάρκεια της θερινής περιόδου κάποιο από τα κριτήρια δεν τηρείται, η Σημαία θα πρέπει να αποσυρθεί μόνιμα. Σε άλλη περίπτωση, εάν το γεγονός που επέφερε την απόσυρση της σημαίας εξαλειφθεί, τότε η Σημαία θα επανέλθει.

ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΩΝ

Ο διαχειριστής της ακτής πρέπει να παραδώσει τα δικαιολογητικά του για την βράβευση της ακτής μέσα σε ένα καθορισμένο χρονικό διάστημα, μετά την πάροδο του οποίου δεν γίνονται δεκτά. Πολλές ακτές της Ελλάδας θα μπορούσαν να ήταν κάτοχοι της Γαλάζιας Σημαίας εάν κατέθεταν εγκαίρως τα δικαιολογητικά τους. Το γεγονός αυτό είναι λυπηρό αφού η Γαλάζια Σημαία είναι η καλύτερη τουριστική διαφήμιση μιας ακτής, ενώ συγχρόνως προστατεύεται σε μεγάλο βαθμό και η φύση.

Μαζί με την αίτηση ο διαχειριστής θα πρέπει να δώσει και ένα απλό σκαρίφημα στο οποίο θα αναφέρονται οι εξής λεπτομέρειες:

1. Αρχή και τέλος της ακτής.
2. Προσβάσεις (δρόμοι, μονοπάτια).
3. Τύπος της παράκτιας περιοχής (πόλη, χωριό, παραθεριστική περιοχή, αγροτική περιοχή, προστατευόμενη περιοχή, γειτονικές πηγές που μπορεί να προκαλέσουν ρύπανση).
4. Σύνορα με την προστατευόμενη περιοχή καθώς και ένδειξη της προστατευόμενης περιοχής.
5. Ρυάκια, ποτάμια, ξεροπόταμοι, εκβολές αποχετεύσεων που βρίσκονται στην ακτή ή κοντά σε αυτήν.
6. Σημείο δειγματοληψίας νερών κολύμβησης.
7. Σημείο όπου τοποθετείται ο ιστός της Γαλάζιας Σημαίας.
8. Σημείο όπου βρίσκεται η πινακίδα με το θεσμό του προγράμματος.
9. Σημείο όπου τοποθετείται ο πίνακας πληροφοριών.
10. Σημεία των W.C., ντους, τηλεφώνου, πόσιμου νερού, εστιατόριου.
11. Περιοχή στάθμευσης τροχοφόρων και δικύκλων.
12. Ένδειξη πεζοδρομίων.
13. Ναυαγοσωστικός σταθμός.
14. Ναυαγοσωστικά εφόδια.

15. Ναυαγοσωστική λέμβος.
16. Θαλάσσια σπορ.
17. Διάυλος εξόδου-εισόδου θαλασσιών αθλημάτων.
18. Σημείο με τις ασφαλιστικές σημαδούρες.
19. Σημείο με τον πίνακα του κώδικα συμπεριφοράς.
20. Ένδειξη Α΄ Βοηθειών.
21. Ένδειξη παιδικής χαράς, γήπεδα αθλημάτων.
22. Σημεία των κάδων απορριμάτων, ανακύκλωσης, μικρών κάδων ακτής.

ΓΑΛΑΖΙΕΣ ΣΗΜΑΙΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Για το 1998, 326 παραλίες κέρδισαν την Γαλάζια Σημαία στην Ελλάδα. Ακόμα 7 μαρίνες βραβεύτηκαν. Γίνεται καλή διαχείριση των ακτών και πολλές περιοχές προωθούν περιβαλλοντικές δραστηριότητες στα όριά τους. Η συνεργασία με τα σχολεία, τους προσκόπους και άλλους συλλόγους, ήταν απαραίτητη για την πραγματοποίηση ειδικών δραστηριοτήτων γύρω από την προστασία της φύσης. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι αυτό της Νομαρχίας Κασσιόπης στην Κέρκυρα. Εκεί οι τοπικές αρχές και οι κάτοικοι προσπαθούν να προστατέψουν τον άγνωστο υγρότοπο του Εριμίτη. Μια λίμνη που γειτνιάζει με την παραλία και περιβάλλεται από ένα δάσος, είναι τώρα προστατευόμενη, εξαιτίας των προσπαθειών τους.

Οι παραλίες καθώς και οι μαρίνες που είναι κάτοχοι της Γαλάζιας Σημαίας για το 1998 αναφέρονται στους επόμενους πίνακες.

- ΕΒΡΟΣ (1)**
1. Δήμος Αλεξανδρούπολης
Δημοτική Ακτή
ΡΟΔΟΠΗ (1)
2. Κοινότητα Φαναρίου
Ακτή Φαναρί - ΕΟΤ
ΞΑΝΘΗ (1)
3. Κοινότητα Μαγγανών
Ακτή Μαγγανά
ΚΑΒΑΛΑ (7)
ΘΑΣΟΣ
4. Δήμος Θάσου
Μακρυμμος
5. Κοινότητα Παναγίας Θάσου
Ακτή Παναγιά - Κοιμη Αμμουδιά
6. Κοινότητα Πρίνου
Ακτή Πρίνος - ΕΟΤ
7. Δήμος Καβάλας
Ακτή Καλαμίτσα
Ακτή Μπάτης - ΕΟΤ
Ακτή Τσακα
8. Κοινότητα Κάριανης
Ακτή Κάριανη
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ (9)
9. Κοινότητα Ασπροβάλας
Ακτή Ασπροβάλα *1* - ΕΟΤ
Ασπροβάλα *2*
10. Κοινότητα Βρασάνων
Ακτή Βρασάνο
11. Κοινότητα Σταυρού
Ακτή Σταυρός - Πλατανία
Ακτή Μηλιές
12. Κοινότητα Αγίας Τριάδας
Ακτή Αγία Τριάδα
Ακτή Αγία Τριάδα - Θερμαϊκός
13. Κοινότητα Περαιας
Ακτή Περαιά
14. Δήμος Επανωμής
Ακτή Επανωμή - ΕΟΤ
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ (44)
15. Κοινότητα Ολυμπιάδας
Ακτή Ολυμπιάδα
Ακτή Πρώτη Αμμουδιά
Ακτή Βίνα
16. Κοινότητα Ν. Ροδών
Ακτή Ν. Ρόδα
Ακτή Αγ. Παύλος
17. Κοινότητα Ουρανιούπολης
Ακτή Ουρανιούπολη *2*
Ακτή Ουρανιούπολη *1*
18. Κοινότητα Αγ. Νικολάου
Ακτή Ελαιών
Κουτάλαμυσαι - Καμπ.ηρ Λακκαρά
Ακτή Λιθόρχιο
Ακτή Σαλονικίου
Ακτή Βουρβούρου
19. Κοινότητα Συκίας
Παραλία Συκίας
Ακτή Τσρόνι
20. Κοινότητα Σαρτης
Ακτή Σαρτη
21. Κοινότητα Ν. Μαρμαρά
Ακτή Πόρτο Καρρές *** - Κοχη
Ακτή Πόρτο Καρρές *2* - Σιδωνία
Ακτή Μαρμαράς *Α*
Ακτή Μαρμαράς *Β*
Ακτή Μαρμαράς *C*
22. Κοινότητα Νικητης
Ακτή Ελία
Ακτή Αγ. Ιωάννης
Ακτή Καλογριά
Ακτή Λαγαμανόρα
23. Κοινότητα Μεταμορφώτης
Ακτή Μεταμορφώση
24. Κοινότητα Θουμιάδας
Ακτή Ψακουδιά
25. Κοινότητα Γερασινίης
Ακτή Γερακινή
26. Κοινότητα Ν. Φωκίας
Ακτή Σάνη *2*
27. Κοινότητα Καλλιθέας
Ακτή Καλλιθέα
28. Κοινότητα Κρουσιγγής
Ακτή Κρουσιγγή *1* - ΕΟΤ
Ακτή Κρουσιγγή *3* - Πηναδακία
Ακτή Κρουσιγγή *4*
29. Κοινότητα Πολύχρονου
Ακτή Πολύχρονο *1*
Ακτή Πολύχρονο *2*
30. Κοινότητα Χανιώτη
Ακτή Χανιώτη *1*
Ακτή Χανιώτη *3*
31. Κοινότητα Πευκοχωρίου
Ακτή Πευκοχώρι
32. Κοινότητα Ν. Σκίωνης
Ακτή Ν. Σκίωνη
33. Κοινότητα Φούρκας
Ακτή Φούρκα - Αγ. Ιωάννης
34. Κοινότητα Καλλανδράς
Ακτή Ποσειδί *1* - ΕΟΤ
Ακτή Ποσειδί *2*
35. Δήμος Κασσανδρείας
Ακτή Σάνη *1*
Ακτή Σάνη *3*
ΠΙΕΡΙΑ (13)
36. Κοινότητα Μακρυόγαλου
Ακτή Αρχαία Πύδνα
Ακτή Μακρυόγαλος
37. Κοινότητα Κορινού
Ακτή Κορινός
38. Δήμος Κατερίνης
Ολυμπιακή Ακτή
39. Κοινότητα Περιστασής
Ακτή Περισταση
40. Δήμος Λιτοχώρου
Ακτή Λιτοχώρο *1*
Ακτή Λιτοχώρο *2* - Πλάκα
41. Κοινότητα Σκοτίας
Ακτή Σκοτία
42. Κοινότητα Παντελεήμονα
Ακτή Παντελεήμονας *1*
Ακτή Παντελεήμονας *2*
43. Κοινότητα Πλαταμώνια
Ακτή Πλαταμώνας *1*
Ακτή Πλαταμώνας *2*
44. Κοινότητα Ν. Πόρων
Δημοτική Ακτή Ν. Πόρων
ΛΑΡΙΣΑ (1)
45. Κοινότητα Σκίτης
Ακτή Αγ. Οκασιός
ΜΑΓΝΗΣΙΑ (11)
46. Κοινότητα Ζαγοράς
Ακτή Χορευτο
47. Κοινότητα Αγ. Δημητρίου
Ακτή Αγ. Ιωάννης
48. Κοινότητα Μουραεσίου
Ακτή Παπα Νέρο
Ακτή Νταμούχαρα
49. Κοινότητα Τσιγκαροδός
Ακτή Μυλόστασιος
50. Κοινότητα Αφειτών
Ακτή Αμποιός
51. Δήμος Βόλου
Ακτή Άναυρος
Ακτή Βολος - Παγασών
Ακτή Αλυκές
52. Δήμος Ευξεινούπολης
Παραλία Αγ. Ιωάννης - Τσιγγελίου
53. Δήμος Αλιμύρου
Παραλία Αλιμύρου
ΣΚΙΑΘΟΣ (8)
54. Δήμος Σκιάθου
Ακτή Κοικουναρές
Ακτή Καναπίτσα
Ακτή Μεγάλη Άμμος
Ακτή Αχλαδιά
Ακτή Σκλιθέρη
Ακτή Τσουλλός
Ακτή Βαυμολιμνός
Ακτή Πλατανιάς - Αγ. Γορρασκηνή
ΣΚΟΠΕΛΟΣ (5)
55. Δήμος Σκαπελού
Ακτή Άγνωστος
Ακτή Σταφυλός
Ακτή Τονερμός
- Ακτή Μήλια
ΦΘΙΩΤΙΔΑ (5)
56. Κοινότητα Ραχών
Ακτή Ράχες
57. Κοινότητα Καμμένων Βουρλών
Ακτή Καμμένα Βουρλά
58. Κοινότητα Λιβανάτων
Ακτή Λιβανάτες *1* - Κιανή Ακτή
Ακτή Λιβανάτες *2* - Σχινιάς
59. Δήμος Αταλάντης
Ακτή Σκάλα Αταλάντης
ΕΥΒΟΙΑ (4)
60. Δήμος Ερέτριας
Ακτή Μαλακονά *1*
Ακτή Μαλακονά *2*
Ακτή Ερέτρια *2*
Ακτή Ερέτρια *3*
ΑΤΤΙΚΗ (5)
61. Δήμος Μαρκοπούλου
Ακτή Αυλάκι
62. Δήμος Αναβύσσου
Μούρο Λιβαρι - Eden Beach
63. Δήμος Βουλιαγμένης
Ακτή Βουλιαγμένη - ΕΟΤ
64. Δήμος Αλιμίου
Ακτή Αλιμός - ΕΟΤ
ΚΟΡΙΝΘΙΑ (6)
65. Δήμος Λουτροκίου
Ακτή Λουτρακι
Ακτή Λουτρακι - Βουταί
66. Κοινότητα Βραχάτιου
Ακτή Βραχάτι
67. Κοινότητα Κοκκωνίου
Ακτή Κοκκωνί
68. Δήμος Ευλόκαστρου
Ακτή Ευλόκαστρο - Γευκός
Ακτή Ευλόκαστρα - Αριστοναυτών
ΑΡΓΟΛΙΔΑ (6)
69. Κοινότητα Θερμίσων
Ακτή Θερμισία - Πόρτα Υδρα
70. Κοινότητα Πόρτο Χελίου
Ακτή Κόστα
71. Κοινότητα Τολού
Ακτή Τολό - Ψιλή Άμμος
72. Δήμος Ναυπλίου
Ακτή Καραθώνας
Ακτή Αρβανίτα
73. Κοινότητα Κιβέρου
Ακτή Κιβέρη
ΑΡΚΑΔΙΑ (2)
74. Κοινότητα Παρ. Άστρους
Ακτή Άστρος
75. Κοινότητα Λεονιδίου
Ακτή Πλάκα - Λεονιδίου
ΛΑΚΩΝΙΑ (5)
76. Δήμος Νεαπόλης
Ακτή Νεαπολή *1*
Ακτή Νεαπολή *2*
77. Δήμος Γυθείου
Ακτή Γυθείο - Σελινίτσα
78. Κοινότητα Ν. Ολυτού
Ακτή Ν. Ολυτού
79. Κοινότητα Μολαών - Ελίας
Ακτή Τηνανία
ΜΕΣΣΗΝΙΑ (7)
80. Δήμος Καλαμάτας
Ανατ. Καλαμάτα *1* - Ανασταση
81. Δήμος Μεσσηνίας
Ακτή Μπούκα
82. Κοινότητα Φοινικούντας
Ακτή Φοινικούντα
Λιγωναμμος
Μακρυναμμος
83. Δήμος Μεθώνης
Ακτή Μεθώνη ***
Ακτή Μεθώνη *2*
ΗΛΕΙΑ (3)
84. Κοινότητα Ζαχαρώς
Ακτή Ζαχαρω
85. Δήμος Αμυαλιάδας
Ακτή Κουρούτα
86. Κοινότητα Καστρού
Ακτή Καστρο - ΕΟΤ
87. Κοινότητα Λακκόπετρας
Ακτή Λακκόπετρα
88. Κοινότητα Μετοχίου
Ακτή Καλογριά
ΒΟΙΩΤΙΑ (1)
89. Κοινότητα Αντικύρων
Ακτή Αγ. Ισιδώρος
ΦΘΑΚΙΔΑ (1)
90. Δήμος Ιτέας
Ακτή Τροκαντερό
ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑ (4)
91. Δήμος Ναυπακτού
Ακτή Ψαφή
Ακτή Γριμποβο
92. Δήμος Μεσολογγίου
Ακτή Τουρλίδα
93. Κοινότητα Μύτικα
Ακτή Σχίνος - Τριπολιές
ΠΡΕΒΕΖΑ (1)
94. Κοινότητα Μύτικα
Ακτή Μονολίθη
ΘΕΣΠΡΩΤΙΑ (2)
95. Δήμος Ηγουμενίτσας
Ακτή Μακρυγιάλι
Ακτή Δρέπανο
ΚΕΡΚΥΡΑ (22)
96. Δήμος Λευκίμης
Ακτή Μπούκα
Ακτή Αλυκί 1 / Πετρακίς
97. Δήμος Κέρκυρας
Ακτή Κορμένο
Ακτή Κοντοκαλι
98. Κοινότητα Κ. Κορακίνας
Ακτή Δασία
Ακτή Υψός
99. Κοινότητα Σπαρτύλας
Ακτή Μπαρμπατι
100. Δήμος Οθνηαίου
Ακτή Αγ. Σπυριδώνας
Ακτή Αλμυρός
101. Κοινότητα Πάγων
Ακτή Αγ. Γεωργίου
102. Δήμος Κασσωπαιών
Ακτή Καλαμώνες
Ακτή Κερασία
Ακτή Αυλάκι
Ακτή Νησάκι - Κρουζέρι
Ακτή Γιμαρι
103. Κοινότητα Περούλαδων
Ακτή Canal d' Amour
104. Κοινότητα Μαγουλαζών
Ακτή Αριλλα
105. Κοινότητα Γιανναδών
Ακτή Ερμόνες
106. Κοινότητα Πελέκα
Ακτή Γλυφεάδα
Ακτή Κοντονιαλός
107. Κοινότητα Αυλιωτών
Ακτή Αγ. Στεφάνος
108. Κοινότητα Σιδάριου
Ακτή Σιδάρι
ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ (5)
109. Κοινότητα Ματζαβνίσων
Ακτή Ξι
110. Δήμος Αργολαίου
Ακτή Μακρός Γιαλός
Ακτή Πλάτης Γιαλός
111. Κοινότητα Σκαλας
Παραλία Σκαλας
112. Κοινότητα Πορών
Ακτή Ρόγια
ΖΑΚΥΝΘΟΣ (5)
113. Κοινότητα Μέσω Γερακάρου
Ακτή Αμμούλα *1*
114. Κοινότητα Πλάνου
Ακτή Τσιλιβί
115. Δήμος Ζακύνθου
Ζακύνθος - Δημοτική Ακτή
116. Κοινότητα Πραγακίου
Ακτή Αμμούλα *2*
Ακτή Μπούκα
CRETE ISLAND
CHANIA (12)
117. Κοινότητα Παλαιχώρας

118. Κοινότητα Μαλέμε
Ακτή Μαλέμε

119. Κοινότητα Γερσίου
Παραλία Γερσίου

120. Κοινότητα Πλατανιά
Ακτή Πλατανιάς

121. Δήμος Ν. Κυθωνίας
Ακτή Σταλές
Ακτή Αν. Αποστόλοι - ΕΟΤ *1*
Ακτή Αγ. Αποστόλοι - ΕΟΤ *2*
Χρυσή Ακτή

122. Κοινότητα Στερνων
Ακτή Μαραθί

123. Κοινότητα Πλακάς
Ακτή Αλμυράδα

124. Κοινότητα Καλυβών
Ακτή Καλυβές - Ευδά
ΡΕΘΥΜΝΟ (9)

125. Δήμος Ρεθύμνου
Ακτή Ρεθύμνο *1*
Ακτή Ρεθύμνο *2* - Κουταολίδι
Ακτή Ρεθύμνο *3*
Ακτή Ρεθύμνο *4*
Ακτή Ρεθύμνο *5*
Ακτή Πλατανιάς

126. Κοινότητα Αδέλες
Ακτή Αδελιανός Κάμπος

127. Κοινότητα Πηγής
Ακτή Πηγιανός Κάμπος

128. Κοινότητα Πρίνου
Ακτή Πρίνος
ΗΡΑΚΛΕΙΟ (17)

129. Κοινότητα Αχλαδάς
Ακτή Αγ. Πελαγία
Ακτή Λυγαριά
Ακτή Μονοναυτής
Ακτή Κλαδύσος

130. Κοινότητα Ροθιάς
Ακτή Λινοπεράματα

131. Κοινότητα Γαζίου
Ακτή Αμμουδάρα *1*
Ακτή Αμμουδάρα *2*

132. Κοινότητα Έλαιας
Ακτή Αμνίσσος

133. Κοινότητα Ανωπαλης
Ακτή Κοκκινή - Χάνι

134. Κοινότητα Χερσονήσου
Ακτή Λιμνή Χερσονήσου *1*
Ακτή Λιμνή Χερσονήσου *4*
Ακτή Αγ. Γεωργίου
Ακτή Δράπανος

*35. Δήμος Γουβίων
Ακτή Γουβές *1*
Ακτή Γουβές *2*

*36. Δήμος Μολίων
Ακτή Ποταμός

*37. Δήμος Πιτσιδίων
Ακτή Μπαταλά
ΛΑΣΙΘΙ (32)

*38. Κοινότητα Βραχασίου
Ακτή Μπουφού

139. Δήμος Ελούντας
Ακτή Πόρος *1*
Ακτή Πόρος *2*
Ακτή Ελούντα
Ακτή Σχίσμο
Ακτή Ελούντα *1*
Ακτή Δρυός

140. Δήμος Αγ. Νικόλαου
Ακτή Χαβανιά *1*
Ακτή Χαβανιά *2*
Ακτή Αγ. Νικόλαος *1*
Ακτή Αγ. Νικόλαος *2*
Ακτή Αγ. Νικόλαος *3*
Ακτή Αιμυράδι
Ακτή Μιραμπέλο
Ακτή Κιτρογλατσία
Ακτή Άμμος - Μαρίνα
Ακτή Γαργαδόρος
Ακτή Αλμυρός
Άμμος - Δημοτική Ακτή

141. Κοινότητα Καλό Χωριό
Ακτή Καλό Χωριό

142. Δήμος Σητείας
Ακτή Σητεία *1*
Ακτή Σητεία *2*

143. Κοινότητα Παλιοκάστρου
Ακτή Κουρεμένος
Ακτή Βαί (Φοινικοδόσος)
Ακτή Χίωνα

144. Κοινότητα Περίκων
Ακτή Αναλήψη
Ακτή Μακρυγιάλος
Ακτή Διασκαρί

145. Κοινότητα Αγ. Ιωάννη
Ακτή Κουταουσάρ

146. Δήμος Ίεραπετρας
Ακτή Ίεραπετρα *1*
Ακτή Ίεραπετρα *2*
Νήσος Χρυσή - Γαϊδουρονήσι
**ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ
ΡΟΔΟΣ (28)**

147. Κοινότητα Γενναδίου
Ακτή Γενναδί

148. Κοινότητα Ασκληπιού
Ακτή Κιστάρι *1*
Ακτή Κιστάρι *2*

149. Κοινότητα Λαρόδου
Ακτή Λοθαρίκα (Κατσουνη)
Ακτή Λαρόδος

150. Κοινότητα Λίνδου
Ακτή Βλήχα *1*
Ακτή Βλήχα *2*

151. Κοινότητα Καλαθού
Ακτή Καλαθος
Ακτή Βλήχα *2*

*52. Κοινότητα Αφάντου
Ακτή Καλύμια
Ακτή Αφάντου *2*
Ακτή Καθολική
Ακτή Αφάντου *1*

153. Κοινότητα Καλυθίων
Ακτή Φαληράκι - Τραουνού
Ακτή Βαγιές - Λαδικο
Ακτή Καθαρά Φαληρακι
Ακτή Φαληράκι *Α* - Καλυθιές
Ακτή Φαληράκι *Β* - Καλυθιές
Ακτή Φαληράκι *C* - Καλυθιές

154. Κοινότητα Κοσκινού
Ακτή Φαληράκι *4*
Ακτή Φαληράκι - Καστρακι
Ακτή Φαληράκι *1*
Ακτή Φαληράκι *3*
Ακτή Φαληράκι *2*
Καβουράκια

155. Δήμος Ρόδου
Ακτή Ρένη *1*
Ακτή Ρένη *2*

156. Δήμος Ιαλισσού
Ακτή Τριάντα *Β*

157. Κοινότητα Θεολόγου
Ακτή Θεολόγος - Ντισέτα
ΚΩΣ (6)

158. Κοινότητα Καρδαμινάς
Ακτή Γουρνιάτης

*59. Δήμος Κω
Ακτή Κρητικά *1*
Ακτή Κρητικά *2* (Αδικω)
Κητικά *3* (Μπαρμπανώνης)
Ακτή Αν. Γαβριήλ - Ψαλδί

160. Κοινότητα Ασφενδίου
Ακτή Τίγκκι
**ΚΥΚΛΑΔΕΣ
ΜΗΛΟΣ (2)**

*61. Κοινότητα Αδαμαντά
Ακτή Παπικίου

*62. Δήμος Μήλου
Ακτή Πολλώνια
ΙΟΣ (3)

163. Δήμος Ιου
Ακτή Όρμου Ιού
Ακτή Μυλοποταμός
Ακτή Κοιμητάρια
ΝΑΞΟΣ (1)

164. Κοινότητα Κρωινιάς
Ακτή Απέλλων

165. Κοινότητα Μάρτισσας
Ακτή Μάρτισσα (Χρυσή Ακτή)
Ακτή Τσερόκια
Ακτή Λαγάρια
ΜΥΚΟΝΟΣ (3)

166. Δήμος Μυκόνου
Ακτή Πλάτης Γιαλός

167. Κοινότητα Ανω Μέρως Μυκόνου
Ακτή Καλοφάτης
Ακτή Έλια
ΣΥΡΟΣ (1)

168. Δήμος Ανω Συρού
Ακτή Κινι
ΤΗΝΟΣ (1)

169. Κοινότητα Κτικαδού
Ακτή Κιόνια
ΣΑΝΤΟΡΙΝΗ (1)

170. Κοινότητα Καμάρι
Ακτή Καμάρι
**ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ
ΣΑΜΟΣ (2)**

171. Δήμος Σάμου
Ακτή Γαγκού

172. Κοινότητα Πυθαγόρειου
Ακτή Γυθαγορείο - Τηγαίνι
ΧΙΟΣ (3)

173. Δήμος Ομηρουπόλης
Ακτή Όρμου Λω

174. Δήμος Καρδαμύλων
Παραλία Ναγού Α + Β

175. Κοινότητα Νεοχωρίου
Ακτή Αγ. Φωτεινή
ΛΕΣΒΟΣ (14)

176. Δήμος Ερεσσού
Ακτή Σκάλα Ερεσσού

177. Κοινότητα Μεσσιόπου
Ακτή Ταβάρη

178. Δήμος Καλλονής
Ακτή Σκάλα Καλλονής

179. Δήμος Πολιχνίτου
Ακτή Νυφίδα

180. Κοινότητα Βρίσας
Ακτή Βατέρα

*81. Δήμος Πλωμαρίου
Ακτή Αν. Ίσιδωρος

*82. Κοινότητα Παλιαιοκρηπίου
Ακτή Ευριακή

183. Κοινότητα Σκοπέλου
Ακτή Τάρτι

184. Δήμος Μυτιλήνης
Ακτή Τσαμασία - ΕΟΤ

185. Κοινότητα Κλειούς
Ακτή Τσόνια

186. Δήμος Μηθύμνας
Ακτή Μολυβός
Ακτή Εφταλού (Αγ. Αναργούρι)

*87. Δήμος Πετρας
Ακτή Πετρα
Ακτή Αναξός
ΑΗΜΝΟΣ (1)

*88. Δήμος Μυρinas
Ακτή Ρηχα Νερά *2*

ΜΑΡΙΝΕΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

1. Δήμος Καλαμαριάς
Θεσσαλονίκη - Αρεττού ΕΟΤ
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ
2. Κοινότητα Ν. Μαρμαρά
Γρότο Κάρρας
ΑΤΤΙΚΗ
3. Δήμος Βουλιαγμένης
Βουλιαγμένη - ΕΟΤ
4. Δήμος Αλίμου
Άλιμος - ΕΟΤ
5. Δήμος Παλαιού Φαλήρου
Φαλισβός
6. Δήμος Πειραιά
Ζέας - ΕΟΤ
ΚΟΡΙΝΘΙΑ
7. Δήμος Ευλοκάστρου
Ευλοκάστρο

ΕΙΔΙΚΑ ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

1. Corine

Πειραματικό σχέδιο για την συλλογή, τον συντονισμό και την συμβατότητα των πληροφοριών που αφορούν την κατάσταση του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων στην Κοινότητα, χαρτογράφηση και αποτύπωση της κατάστασης του περιβάλλοντος.

2. Step

Παροχή επιστημονικής και τεχνικής υποστήριξης στους εξής τομείς:

α. Περιβάλλον και ανθρώπινη υγεία, β. Εκτίμηση κινδύνων από χημικά, ατμοσφαιρικές διαδικασίες και ποιότητα νερού, γ. Ποιότητα νερού, προστασία εδάφους και υπόγειου νερού, δ. Έρευνα οικοσυστημάτων, ε. Προστασία και διατήρηση ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς, στ. Τεχνολογίες για την προστασία του περιβάλλοντος και κίνδυνοι από την εφαρμογή τεχνολογίας.

3. Reward

Ενίσχυση τεχνολογιών ανακύκλωσης και χρήσης αποβλήτων με την ανάπτυξη οικονομικά βιώσιμων τεχνολογιών και την προώθηση ανταγωνιστικότητας της βιομηχανίας καινοτομιών-τεχνολογιών και χρήση ανακυκλούμενων υλικών.

4. Envireg

Η πρωτοβουλία αυτή αποσκοπεί στη βελτίωση του περιβάλλοντος και την οικονομική ανάπτυξη, κυρίως στις παράκτιες περιοχές των αναπτυξιακά καθυστερημένων περιφερειών της κοινότητας. Με την εφαρμογή της πρωτοβουλίας αυτής ενθαρρύνονται παραδειγματικές ενέργειες πολιτικής προστασίας του περιβάλλοντος.

5. Leader

Καλύπτει προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης. Η Ε.Ο.Κ. συνάπτει σύμβαση με εθνικό οργανισμό του κράτους-μέλους για τη χορήγηση επιδότησης. Ο εθνικός οργανισμός αναλαμβάνει την υποχρέωση να διοχετεύσει την ενίσχυση στις διάφορες ομάδες τοπικής δράσης π.χ. επαγγελματική εκπαίδευση, ενίσχυση της απασχόλησης, αγροτικός τουρισμός, κ.α.

6. Medspa

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα έχει στόχο τη φιλοπεριβαλλοντική ύφους και ήθους εκπαίδευση των ναυτικών επί πλοίου και στην ξηρά, αλλά και την ελαχιστοποίηση της πιθανότητας ανθρώπινου λάθους, ως αιτία ναυτικών ατυχημάτων και ρύπανσης της θάλασσας.

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Η οικονομική ανάπτυξη των τελευταίων τριάντα-σαράντα χρόνων επέδρασε καταστροφικά στα θέματα περιβάλλοντος, στο βαθμό που οι αρνητικές επιπτώσεις της να είναι εμφανείς και στους πιο αδαείς. Έτσι ο σύγχρονος βιομηχανικός άνθρωπος αναγκάστηκε να στραφεί σε μια σειρά φορέων περιβαλλοντικής προστασίας.

Κυριότεροι από τους τελευταίους είναι:

⇒ Το **UNEP** (Πρόγραμμα Περιβάλλοντος των Ηνωμένων Εθνών) με έδρα το Ναϊρόμπι της Κένυας. Τα σημαντικότερα θέματα στα οποία δίνει προτεραιότητα είναι η αποφυγή της σπατάλης και της άλογης χρήσης των φυσικών πόρων και της ενέργειας, η διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας μέσα από την ανάπτυξη, τα φυσικά οικοσυστήματα, κλπ.

- ⇒ Η **WHO** (Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας), που συνεργάζεται με τις κατά τόπους κυβερνήσεις και με τον ΟΗΕ για προγράμματα ελέγχου της ρύπανσης, που βλάπτουν τη δημόσια υγεία.
- ⇒ Ο **F.A.O.** (Οργανισμός Τροφίμων και Γεωργίας) με εκτεταμένα προγράμματα προστασίας της ανθρώπινης υγείας από τις ρυπάνσεις του εδάφους κύρια, που προσβάλλουν τις τροφές και τα γεωργικά προϊόντα.
- ⇒ Η **UNESCO** (Εκπαιδευτικός, Κοινωνικός και Πολιτιστικός Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών) που ασχολείται με πολιτιστικά και κοινωνικά προγράμματα, μελέτες και έρευνες που αναφέρονται στο περιβάλλον. Ειδικό πρόγραμμά της είναι το “Άνθρωπος και Βιόσφαιρα” (MAB).
- ⇒ Η **ΕΟΚ** (Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα) που ξεκινώντας από το 1972 κατευθύνει μία εναρμόνιση της προστασίας από τη ρύπανση, με στόχους την καταπολέμηση της μόλυνσης και της καταστροφής του περιβάλλοντος, την καλύτερη διαχείριση του χώρου και των πόρων και την υλοποίηση μιας κοινωνικής ταυτόχρονης πολιτικής για τα κράτη-μέλη.
- ⇒ Ο **IMCO** (Διακυβερνητικός Ναυτιλιακός Οργανισμός) που πασχίζει για την προώθηση υπογραφής διεθνών συμβάσεων για την προστασία της θάλασσας από τη ρύπανση.
- ⇒ Ο **ΟΟΣΑ** (Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης) ο οποίος από το 1970 έχει ιδρύσει την Επιτροπή Περιβάλλοντος με μεγάλη δραστηριότητα, ενώ ερευνά ταυτόχρονα και το κόστος ελέγχου της ρύπανσης και τη μακροοικονομική πολιτική πάνω στο περιβάλλον.
- ⇒ Το **Συμβούλιο της Ευρώπης**, από το 1962, με τη σύσταση της Επιτροπής για τη διατήρηση της Φύσης, πέρασε το 1967 στην ίδρυση του Ευρωπαϊκού Κέντρου Πληροφόρησης για την Προστασία της Φύσης, αποσκοπώντας στη διαίωνιση της φυσικής και πολιτιστικής Ευρωπαϊκής κληρονομιάς.

⇒ Η Οικονομική Επιτροπή για την Ευρώπη των Ηνωμένων Εθνών, η οποία έχει συγκροτήσει ένα ειδικό όργανο κυβερνητικών Συμβούλων, για την Περιβαλλοντική Προστασία, που πέρα απ' όλα τα άλλα διερευνά τη σχέση ανάπτυξης και οικολογίας.

**ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ
ΦΙΛΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΟ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ**

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΦΙΛΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Ως τώρα έχουν παρουσιαστεί ως στόχοι η βελτίωση της ποιότητας των προσφερόμενων τουριστικών υπηρεσιών, η φιλική σχέση του τουρισμού με το φυσικό περιβάλλον, η ανάπτυξη του αγροτουρισμού, του οικοτουρισμού, του θαλάσσιου τουρισμού κ.α., η μείωση του μαζικού τουρισμού.

Εν όψη όμως της Ολυμπιάδας που θα πραγματοποιηθεί στην Ελλάδα το 2004, η χώρα θα πρέπει να είναι έτοιμη να δεχτεί ένα μεγάλο κύμα τουρισμού. Οι μεγάλες ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις συνεπώς δεν μπορούν να εκλείψουν. Μπορούν όμως να κατασκευαστούν ή να αναμορφωθούν με τρόπο που θα επιβαρύνουν όσο το δυνατόν λιγότερο το περιβάλλον. Τέτοια παραδείγματα έχουμε ήδη από ορισμένες επιχειρήσεις όπως η Grecotel, η Creta Paradise κ.α.

Στη συνέχεια αναφέρονται ορισμένα μέτρα που μπορούν να παρθούν από τις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις για την προστασία ή και τη βελτίωση του φυσικού περιβάλλοντος:

- ◆ Οικολογική ευαισθητοποίηση, τόσο όσων εργάζονται στην επιχείρηση, αλλά και των κατοίκων της περιοχής, καθώς και των επισκεπτών-τουριστών. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με τη συνεργασία της επιχείρησης με οικολογικές οργανώσεις και συλλόγους που ίσως δρουν στην περιοχή. Έτσι μπορούν να οργανωθούν ειδικά σεμινάρια ή να εκδοθούν οδηγίες και άλλα έντυπα, που να απυσκοπούν στην εγρήγορση και ενημέρωση του κοινού.

- ◆ Συνεργασία με τοπικές αναπτυξιακές εταιρίες και οργανισμούς, επιστημονικούς φορείς, ινστιτούτα, κέντρα για την προώθηση κοινοτικών προγραμμάτων (Leader, Envireg, Medimont), που άπτονται και του τουρισμού, αλλά και της μελέτης και της προστασίας της φύσης. Διαμόρφωση των κοντινών ακτών σύμφωνα με τα κριτήρια για τις Γαλάζιες Σημαίες.
- ◆ Μείωση της κατανάλωσης νερού με τη χρήση ειδικών συσκευών ή με χρήση νερού που προήλθε από βιολογικό καθαρισμό για πότισμα κήπων, πλύσιμο αυλών και άλλες βοηθητικές χρήσεις.
- ◆ Εξοικονόμηση και ορθολογική χρήση της ενέργειας. Κτίρια κατασκευασμένα με σωστή μόνωση χρειάζονται πολύ λιγότερη ενέργεια για τη διατήρηση της κατάλληλης θερμοκρασίας στο εσωτερικό τους. Στην Κρήτη η ΔΕΗ υλοποίησε ένα πρόγραμμα εξοικονόμησης ενέργειας, που αφορά αντικατάσταση των κοινών λαμπτήρων με συμπαγείς λαμπτήρες φθορισμού χαμηλής κατανάλωσης. Υπολογίζεται πως η συνολική εξοικονόμηση για τον ξενοδοχειακό τομέα από αυτή την αντικατάσταση, μόνο στην Κρήτη, θα μπορούσε να ξεπεράσει το ποσό των 3 δις δρχ. στον χρόνο ζωής των λαμπτήρων (το πρόγραμμα αυτό ήταν μια πρωτοβουλία του Συνδέσμου Ξενοδόχων Κρήτης και της Greenpeace).
- ◆ Μείωση της χρήσης αλουμιένιων κουτιών αναψυκτικών με την αντικατάστασής τους από άλλες συσκευασίες και η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αύξηση της χρήσης γυάλινης επιστρεφόμενης φιάλης.
- ◆ Βιολογικός καθαρισμός των λυμάτων. Πρόκειται για ένα σύστημα από στεγανές δεξαμενές, που επιτρέπουν την αργή μετακίνηση των ακάθαρτων νερών από τη μία δεξαμενή στην άλλη, διαμέσου φυσικών ή τεχνητών φίλτρων. Αφού εξουδετερωθούν οι οργανικές και ανόργανες ουσίες, γίνεται η χλωρίωση του νερού. Οι τελευταίες σύγχρονες εγκαταστάσεις με

όχι μεγάλο κόστος λειτουργίας, δίνουν νερό τελείως καθαρό και υγιεινό που μπορεί να χρησιμοποιηθεί και για πόσιμο (αν και αποφεύγεται για λόγους συναισθηματικούς).

- ◆ Συλλογή των απορριμάτων για την παραγωγή κομπόστ (βιολογικού λιπάσματος). Μια “χ” ποσότητα απορριμάτων μπορεί με κατάλληλες διεργασίες να παράγει το 1/3 της ποσότητάς της σε κομπόστ.
- ◆ Μείωση της ηχορύπανσης με τη δημιουργία ειδικών φραχτών από φυτά. Αυτοί οι φράχτες γίνονται ψηλοί με συνδυασμό θάμνων με πυκνό φύλλωμα και αειθαλών δένδρων. Με αυτό τον τρόπο προστατεύεται και η ξενοδοχειακή εγκατάσταση από εξωτερικούς θορύβους.
- ◆ Μελέτη και αξιολόγηση των πόρων και των δυνατοτήτων της περιοχής, αλλά και του σωστού τρόπου διαχείρισής τους, σύμφωνα με τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης.
- ◆ Προώθηση ντόπιων προϊόντων και δομικών υλικών ή προϊόντων βελτιωμένης σύνθεσης και “φιλικής” συσκευασίας.
- ◆ Η αγορά λαχανικών και άλλων προμηθειών μπορεί να γίνεται στην ντόπια αγορά σε μεγάλες ποσότητες για εξοικονόμηση ενέργειας στην συσκευασία και στη μεταφορά τους.
- ◆ Όσον αφορά την καθαριότητα των εσωτερικών χώρων, κυκλοφορούν στο εμπόριο υγρά καθαρισμού, σκόνες ενζύμων καθαρισμού ειδών υγιεινής, σπρέϊ απολύμανσης, κ.α. που είναι ακίνδυνα και βιοδιασπώμενα.

Η Grecotel, η μεγαλύτερη ξενοδοχειακή αλυσίδα της χώρας, είναι το πιο επιτυχημένο παράδειγμα επιχείρησης που χρησιμοποιεί ορισμένα από τα παραπάνω μέτρα και μάλιστα τιμήθηκε για αυτό με παγκόσμια και εθνικά βραβεία. Η ίδρυση μόνιμου επαγγελματικού τμήματος περιβάλλοντος και πολιτισμού κατάφερε σε συνεργασία με όλα τα τμήματα της εταιρίας:

- να μειώσει μέσα σε τρία χρόνια την κατανάλωση του νερού κατά 30%.

- να εξοικονομήσει ενέργεια σε δύο χρόνια ικανή να λειτουργήσει ένα ξενοδοχείο 500 κλινών για ένα έτος.
- να μειώσει τη χρήση αλουμινένιων κουτιών αναψυκτικών κατά 78%.
- να παράγει 600 m³ κομπόστ.
- να προβάλλει την τοπική χλωρίδα, κ.α.

Το παραπάνω παράδειγμα της Grecotel αποδεικνύει πως μια καλά οργανωμένη παρόμοια προσπάθεια όχι μόνο προστατεύει το φυσικό περιβάλλον, αλλά και ως ένα σημείο προσφέρει και οικονομικά οφέλη στην επιχείρηση και ταυτοχρόνως την προβάλλει.

ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΑ ΣΤΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

Το οικολογικό σήμα (eco-label) μπορεί στο μέλλον να αποδειχθεί ως ένα κρίσιμο σημείο για την πιστοποίηση της φιλικότητας των εγκαταστάσεων και δραστηριοτήτων προς το περιβάλλον. Ταυτόχρονα βοηθά να ελέγχεται και να περιορίζεται η παραπληροφόρηση του κοινού γύρω από τις μορφές του οικολογικού τουρισμού.

Η χρήση και καθιέρωση του οικολογικού σήματος στον τουρισμό είναι μια διαδικασία που πρέπει να προωθηθεί από την Ελλάδα. Η χώρα μας ενώ συμμετέχει στο ευρωπαϊκό σύστημα του οικο-σήματος για τα προϊόντα, δεν έχει αναλάβει τη θέσπιση των κριτηρίων σύμφωνα με τα οποία αυτό θα απονέμεται. Η καθιέρωσή του προβλέπεται από τον κανονισμό Ε.Ε/880/92.

Το οικολογικό σήμα που απονέμεται σε εθελοντική βάση από το Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ, το οποίο είναι μέχρι σήμερα ο αρμόδιος φορέας, έχει τους εξής στόχους:

- ⇒ Να καθοδηγήσει τον τουρίστα στην επιλογή εγκαταστάσεων, να είναι δηλαδή μια αξιόπιστη πληροφορία σχετικά με φιλικές προς το περιβάλλον λύσεις.
- ⇒ Να προτρέψει τους φορείς που παρέχουν τουριστικές υπηρεσίες να τις προσαρμόσουν έτσι ώστε να είναι φιλικές προς το περιβάλλον, με την επιβράβευσή τους.
- ⇒ Να καταπολεμήσει την πληθώρα ψευδο-περιβαλλοντικών πληροφοριών, προσφέροντας μια αντικειμενική εκτίμηση αυτών.

Η χώρα μας συμμετείχε σε όλες σχεδόν τις συναντήσεις που έγιναν στην Κοινότητα για το οικολογικό σήμα και μάλιστα πολύ ουσιαστικά, με εγγραφές, θέσεις και τοποθετήσεις. Επίσης βοήθησε στην επεξεργασία και οριστικοποίηση δύο αποφάσεων της επιτροπής, η πρώτη για τα τέλη και τις εισφορές και η δεύτερη για τους όρους χρήσης του σήματος. Για τη χώρα μας δημιουργήθηκε το Ανώτατο Συμβούλιο Απονομής Οικολογικού Σήματος.

ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

Ο όρος οικολογικός έλεγχος, υιοθετήθηκε από το διεθνές εμπορικό επιμελητήριο και την ΕΟΚ. Έχει απώτερο σκοπό την εισαγωγή του πράσινου management στον δευτερογενή τομέα παραγωγής. Η ελληνική ξενοδοχοβιομηχανία εισήγαγε το eco-audit (οικολογικός έλεγχος) στον τομέα παροχής υπηρεσιών. Ο οικολογικός έλεγχος εφαρμόζεται σε εθελοντική βάση από την ίδια την επιχείρηση και διαπιστώνεται από την πολιτεία.

Πρόκειται δηλαδή για τον έλεγχο της διαχείρισης και του εξοπλισμού της επιχείρησης, έτσι ώστε αυτή να είναι φιλική προς το φυσικό περιβάλλον. Ως προς αυτά, η επιχείρηση πρέπει:

1. Να υιοθετήσει περιβαλλοντική πολιτική, που να προβλέπει τη συμμόρφωση με όλες τις κανονιστικές απαιτήσεις που αφορούν το περιβάλλον. Θα πρέπει να γίνονται προσπάθειες για την συνεχή βελτίωση των περιβαλλοντικών επιδόσεων.
2. Να εισάγει περιβαλλοντικό πρόγραμμα και σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης για όλες τις δραστηριότητες που διεξάγονται.
3. Να διενεργεί περιβαλλοντικούς ελέγχους, βάση των οποίων θα βελτιώνει το πρόγραμμά της.
4. Να συντάσσει περιβαλλοντική δήλωση για κάθε ελεγχόμενο χώρο και να την υποβάλλει στον αρμόδιο φορέα.
5. Να κοινοποιεί την δήλωση και να την γνωστοποιεί στο κοινό.

Ένας άλλος στόχος της διαδικασίας αυτής είναι και η διακοπή λειτουργίας ή η αναστολή λειτουργίας των μονάδων που ρυπαίνουν το περιβάλλον.

Η προσχώρηση μια επιχείρησης στο σύστημα αυτό, θα οδηγεί στην απονομή λογότυπου το οποίο θα μπορεί να χρησιμοποιείται και για διαφημιστικούς λόγους.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από όσα έχουμε ήδη δει, καταλαβαίνουμε την μεγάλη αξία που έχει ο τουρισμός για την οικονομία κάθε χώρας και ιδιαίτερα για την Ελλάδα. Ως στόχος λοιπόν έχει τεθεί η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη και ποιοτικότερη ανάπτυξή του. Η οικολογία και η προστασία του περιβάλλοντος από την άλλη πλευρά, έχουν δώσει το μήνυμα της αναγκαιότητάς τους στην πορεία οποιασδήποτε χώρας.

Η σχέση τουρισμού και περιβάλλοντος είναι σχέση αλληλεξάρτησης, ανταγωνισμού και συμβίωσης. Ο τουρισμός εξαρτάται από την ποιότητα του περιβάλλοντος, την οποία όμως επηρεάζει συχνά αρνητικά και λόγω της υποβάθμισης αυτής, τελικά πάσχει και ο ίδιος. Έτσι λοιπόν πρέπει από κάθε πλευρά να δοθεί προτεραιότητα στην προστασία του περιβάλλοντος.

Στην Ελλάδα αυτή η προσπάθεια άργησε πολύ να ξεκινήσει και αυτό της κόστισε σε πολλούς τομείς. Η προσπάθεια τα τελευταία χρόνια έχει ενταθεί (μέσα από νόμους, διατάξεις, προγράμματα, δραστηριοποίηση ενώσεων, κλπ) αλλά ακόμα δεν είναι αρκετή. Και αυτό γιατί υφίσταται μια αδυναμία-ανυπαρξία του κρατικού ελέγχου. Οποιαδήποτε πολιτική, νομοθετική και διοικητική ρύθμιση είναι καταδικασμένη σε αποτυχία - άσχετα με την ορθότητά της- αφού ο κρατικός έλεγχος είναι ανύπαρκτος ή έστω υποτυπώδης. Συνεπώς, ένα σημαντικό βήμα θα ήταν μια πιο σωστή οργάνωση του ελέγχου των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, για να μην ερχόμαστε μετά να λύσουμε προβλήματα που θα μπορούσαν να έχουν αποφευχθεί.

Πρωταρχικώς στόχος πρέπει να είναι η πρόληψη και όχι η καταστολή. Διότι η μεν πρώτη σώζει εξυπαρχής το περιβάλλον, διατηρώντας την αναγκαία βιολογική ισορροπία, ενώ η δεύτερη αναζητά λύσεις για την

επαναφορά στα προηγούμενα ισχύοντα, χωρίς όμως να υπάρχει πάντα αυτή η δυνατότητα.

Μία προληπτική περιβαλλοντική τουριστική προστασία είναι παραπάνω από αναγκαία σήμερα και θα πρέπει να αποτελέσει μια ξεχωριστή διεύθυνση του Ε.Ο.Τ. που θα κατέχει αποφασιστική αρμοδιότητα.

Από πλευράς τουρισμού, μια αληθινή μάστιγα αναφορικά με την περιβαλλοντική προστασία, είναι ο εποχιακός και μαζικός τουρισμός. Η συσσώρευση μεγάλων τουριστικών μαζών σε ένα γεωγραφικό σημείο και μάλιστα μέσα σε 50 με 60 ημέρες, αποδυναμώνει κάθε προσπάθεια ελέγχου της μόλυνσης, ενώ ταυτόχρονα υποβιβάζει τις παρεχόμενες υπηρεσίες.

Η προσπάθεια για την ανάπτυξη νέων μορφών τουρισμού χρειάζεται μεγαλύτερη ενίσχυση. Η διατήρηση του τουρισμού όλο το χρόνο, βοηθάει σημαντικά την εθνική μας οικονομία, την καταπολέμηση της ανεργίας και τη διάσωση των φυσικών πόρων μας.

Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στις περιοχές όπου έχουν ήδη αναπτυχθεί τουριστικά, αλλά αντιμετωπίζουν έντονα περιβαλλοντικά προβλήματα. Αυτό θα γίνει με προγράμματα ειδικών πολεοδομικών παρεμβάσεων αναβάθμισης, με παράλληλη βελτίωση του επιπέδου των υπηρεσιών και της ποιότητάς τους. Επίσης σε περιοχές που υφίστανται πιέσεις για περαιτέρω τουριστική ανάπτυξη, με σχέδια ολοκληρωμένης διαχείρισης, όπου θα αναγνωρίζονται όρια στην περαιτέρω ανάπτυξη, με βάση την ποιότητα του περιβάλλοντος και με παρεμβάσεις προστασίας των πόρων και αναβάθμισης της ποιότητας του περιβάλλοντος.

Η κατάρτιση του εθνικού κτηματολογίου θα βοηθήσει στην ύπαρξη της τουριστικής δραστηριότητας, χωρίς να επιφέρει καταστροφές σε ευαίσθητες οικολογικά περιοχές. Το κτηματολόγιο είναι μια δημόσια, γενική, ενιαία και συστηματική καταγραφή κάθε κομματιού γης, καθώς και άλλες

πληροφορίες που θεωρούνται απαραίτητες για τις διοικητικές, τεχνικές, οικονομικές και αναπτυξιακές δραστηριότητες της χώρας. Με την βοήθειά του θα ανακοπεί η δραματική υποβάθμιση του περιβάλλοντος, ειδικότερα δε σε περιοχές αυθαίρετης δόμησης, σε ευαίσθητες δασικές περιοχές, σε παράκτιες περιοχές, σε βιότοπους, σε περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, κ.α. Έτσι ο τουρισμός θα αναπτύσσεται σε καθορισμένες περιοχές, χωρίς η ανάπτυξή του να επιβαρύνει το φυσικό περιβάλλον ή άλλες δραστηριότητες άλλων τομέων παραγωγής της χώρας.

Όλα όσα έχουμε προαναφέρει μπορεί να σχηματίζουν την εντύπωση ότι οι επιπτώσεις του τουρισμού στο περιβάλλον είναι μόνο αρνητικές. Αυτό δεν ισχύει όμως στην πραγματικότητα. Για παράδειγμα, ο τουρισμός συμβάλλει στην ανάδειξη και προστασία του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος σε μια περιοχή, είτε άμεσα, μέσω της ανάδειξης π.χ. των μνημείων, είτε έμμεσα, όταν π.χ. επιδρούν οι αντιλήψεις των τουριστών στην τοπική κοινότητα προς ένα μεγαλύτερο σεβασμό στο περιβάλλον. Οι θετικές αυτές επιπτώσεις θα πρέπει να συνυπολογισθούν με τις δυνατότητες καλύτερης εξυπηρέτησης (π.χ. μεταφορές, επικοινωνίες, τράπεζες, οργανωμένη διάθεση αποβλήτων, κλπ.) που προσφέρονται λόγω τουρισμού στους κατοίκους της περιοχής, όπως και οι ευκαιρίες για απασχόληση και εισόδημα, που για μερικές περιοχές, όπως τα νησιά ή οι ορεινές κοινότητες, είναι και οι μοναδικές ίσως ευκαιρίες ανάπτυξης της τοπικής οικονομίας.

Παρόλο που όπως είπαμε η Ελλάδα έμεινε αρκετά πίσω στην όλη αυτή προσπάθεια, το ευχάριστο είναι ότι το φυσικό της περιβάλλον εξακολουθεί να αποτελεί συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με τις ανταγωνίστριες ευρωπαϊκές χώρες. Ιδιαίτερα στις θάλασσες, με τη διαδικασία των Γαλάζιων Σημαιών, η Ελλάδα κατέχει μια από τις πρώτες θέσεις.

Αυτό όμως δεν πρέπει να μας επαναπαύει. Πρέπει να μας ωθεί περισσότερο. Να ξεχάσουμε τις πρακτικές αδράνειας που συνηθίζουμε να χρησιμοποιούμε και να πάψουμε να αγνοούμε ότι έχουν αλλάξει οι προϋποθέσεις και οι όροι του διεθνούς ανταγωνισμού, οι απαιτήσεις των τουριστών αλλά και των πολιτών, γενικότερα. Η προσαρμογή μας το ταχύτερο δυνατόν, είναι κάτι παραπάνω από αναγκαία, είναι ζωτική!

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η τουριστική βιομηχανία της χώρας μας ετοιμάζεται να δεχθεί ένα αυξανόμενο κύμα επισκεπτών με την Ολυμπιάδα του 2004, με αποτέλεσμα να δρομιολογούνται πολλές αλλαγές. Φυσικά η ευκαιρία αυτή θα πρέπει να εκμεταλλευτεί όσο το δυνατόν περισσότερο, χωρίς όμως να επαναληφθούν τα λάθη του παρελθόντος -η εύκολη αναζήτηση του κέρδους όποιο κι αν είναι το αντίτιμο για το περιβάλλον και τον πολιτισμό. Θα πρέπει να χαραχθεί τουριστική πολιτική που δεν θα έχει ως σκοπό την εξυπηρέτηση των επισκεπτών με την ευκαιρία αυτού και μόνο του γεγονότος, αλλά που θα μπορέσει να θέσει πιο μακροχρόνιους στόχους.

Πρώτον θα πρέπει να υπάρξει αύξηση του μεριδίου της χώρας μας στον παγκόσμιο τουρισμό. Ως βασικό στοιχείο θα πρέπει να δεχθούμε ότι οι σημερινοί επισκέπτες ψάχνουν για νέες εμπειρίες, δεν αρκούνται σε τυποποιημένες διακοπές.

Ειδικότερα θα πρέπει να λάβουμε σοβαρά υπ' όψιν μας και το ενδεχόμενο εξυπηρέτησης τουριστών που θα επισκέπτονται την χώρα κατά τη διάρκεια αργιών και διημέρων, καθώς οι αποστάσεις συνεχώς μικραίνουν και πλέον γίνονται στην χώρα σημαντικά έργα υποδομής. Οι τουρίστες αυτοί (active) προσελκύονται από το διαφορετικό τρόπο ζωής, τις νέες εμπειρίες. Θέλουν να γνωρίσουν την χώρα μέσα από πιο έντονες δραστηριότητες.

Δεν αρκεί πλέον το ξεπερασμένο μοντέλο ήλιος-θάλασσα. Χρειάζεται ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Αν παραδείγματος χάριν υπήρχαν 1 ή 2 περιοχές ιαματικού τουρισμού με την κατάλληλη υποδομή, με ιατρική φροντίδα, κέντρα θεραπείας και τουριστικές εγκαταστάσεις, θα μπορούσαν να προσελκύσουν επισκέπτες και μάλιστα ολόκληρες οικογένειες.

Κάθε περιοχή θα πρέπει να δημιουργήσει μια συγκεκριμένη τουριστική ταυτότητα που θα τη διαχωρίζει από τις άλλες. Να βρεθεί δηλαδή και να αξιοποιηθεί ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της πάνω στο οποίο θα στηριχθεί και το marketing plan. Αυτό το χαρακτηριστικό μπορεί να είναι ένας παραδοσιακός οικισμός, ένα συνεδριακό κέντρο ή η δυνατότητα υποβρύχιου τουρισμού, κ.ο.κ.

Πάνω στα προηγούμενα πρέπει να στηριχθεί και η διαφημιστική καμπάνια της χώρας προς το εξωτερικό. Να διαφημιστεί η διαφοροποίηση της χώρας από τα συνήθη μοντέλα τουρισμού. Απαραίτητη είναι η δημιουργία διαφημιστικών προγραμμάτων που δεν θα έχουν ως στόχο απλώς την επόμενη σεζόν, αλλά το λιγότερο τα επόμενα δύο έτη. Με αυτόν τον τρόπο η Ελλάδα θα εδραιώνεται στις συνειδήσεις των τουριστών ως τουριστικός προορισμός.

Η εκπαίδευση όσων εργάζονται στον τουριστικό τομέα θα πρέπει να είναι ουσιαστική και συνεχής. Απαραίτητη είναι η συνειδητοποίηση επηρεασμού όλων των κλάδων της ζωής μας από τον τουρισμό. Σημαντική είναι και η περιβαλλοντική εκπαίδευση που θα πρέπει να έχουν όλοι, για να μπορέσουν να προστατέψουν το περιβάλλον στο οποίο ζουν και εργάζονται.

Η Μεσόγειος είναι ο πρώτος τουριστικός προορισμός στον κόσμο. Η χώρα μας αφ' ενός θα πρέπει να συνεχίσει να διατηρεί καθαρές τις θάλασσές της, που προς το παρόν είναι οι καθαρότερες. Αφ' ετέρου θα πρέπει να υπάρξει και η κατάλληλη υποδομή: κατασκευή μαρίνων, ισορροπημένη ανάπτυξη ξενοδοχείων και άλλων εγκαταστάσεων, ενοποίηση των θεσμών των μεσογειακών χωρών.

Να υπάρξει ουσιαστική στήριξη στην προετοιμασία προγραμμάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης για τις περιοχές υψηλής επικινδυνότητας που αντιμετωπίζουν προβλήματα εγκατάλειψης ή εντατικής ανάπτυξης λόγω του

τουρισμού. Κατάρτιση ειδικών προγραμμάτων για εναλλακτικές μορφές τουρισμού φιλικές προς το περιβάλλον και με την στήριξη παραδοσιακών δραστηριοτήτων που προστατεύουν το περιβάλλον.

Παρόλο που οι μεγάλες πόλεις έλκυαν πάντα τους επισκέπτες για την πολιτιστική τους κληρονομιά, κατάφεραν να αντιμετωπίσουν την παρουσία τους. Τα μικρότερα όμως αστικά κέντρα με έντονο ιστορικό χαρακτήρα, αντιμετωπίζουν περιβαλλοντικά και λειτουργικά προβλήματα, όπως η συμφόρηση, ο θόρυβος, η ρύπανση, κ.α. Σε αυτές τις περιοχές πρέπει να αναληφθούν δράσεις που να σχετίζονται με την προστασία και ανάδειξη των ιστορικών κέντρων καθώς και με την υιοθέτηση προγραμμάτων διαχείρισης της ροής των τουριστών στη διάρκεια όλου του έτους.

Θα πρέπει να δοθεί ενθάρρυνση της ανάπτυξης των διασυνδέσεων του τουρισμού με τις τοπικές δραστηριότητες και ιδιαίτερα με όσες σχετίζονται με τη διαχείριση των τοπικών φυσικών πόρων. Η προστασία δε των ευαίσθητων οικοσυστημάτων πρέπει να γίνεται και μέσω του αυστηρού ελέγχου της οικιστικής ανάπτυξης.

Σε ορισμένες περιοχές, όπως τα νησιά, επιβάλλεται η διαχείριση των υδάτινων πόρων μέσω της εφαρμογής νέων τεχνολογιών και πρακτικών εξοικονόμησης και ανακύκλωσης του νερού. Όσον αφορά τη διαχείριση ενεργειακών πηγών, οι τουριστικές επιχειρήσεις θα πρέπει να σχεδιάσουν πολιτική διατήρησης ενέργειας και ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών φιλικότερων προς το περιβάλλον.

Μπορούν να θεσπιστούν τα ετήσια βραβεία που θα απονέμονται στις καλύτερες τουριστικές εκμεταλλεύσεις που σέβονται και διατηρούν το φυσικό περιβάλλον. Δίνονται έτσι κίνητρα για τη διάσωση του περιβάλλοντος και τον περιορισμό της υποβάθμισής του στο ελάχιστο.

Η δημιουργία μικρών μονάδων μπορεί να ενισχύσει τον οικογενειακό χαρακτήρα στην τουριστική εκμετάλλευση και θα αυξηθούν οι δυνατότητες

για ικανοποίηση του εσωτερικού τουρισμού. Θα πρέπει όμως να καταγραφούν και να ελεγχθούν όλα τα καταλύματα που δεν λειτουργούν μόνιμα και να ενταχθούν στο τουριστικό δυναμικό.

Αναγκαία είναι και η αύξηση της ανταγωνιστικότητας με τη βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών, τον περιορισμό της δράσης των μεσαζόντων, την όσο το δυνατόν σταθεροποίηση των τιμολογίων των ομοειδών καταστημάτων της χώρας και την καλύτερη κατανομή μεταξύ των διαφόρων ειδών καταλυμάτων.

Τελικά η ένταξη θεματικών μορφών τουρισμού σε τοπικό επίπεδο στο συνολικό τουριστικό προϊόν της χώρας, σε δωδεκάμηνη βάση, θα αποτελέσει σταθερά τον βασικό άξονα της τουριστικής μας πολιτικής. Γήπεδα του γκολφ με εξειδικευμένο προσωπικό, ειδικοί χώροι και όχι απλές ξενοδοχειακές αίθουσες πολλαπλών χρήσεων για συνεδριακό τουρισμό, σωστά οργανωμένες μαρίνες για θαλάσσιο τουρισμό, προγράμματα αθλητικού τουρισμού, θαλασσοθεραπεία, οικοτουρισμός, κ.α. είναι πακέτα θεματικών διακοπών, που μπορούν να προσφερθούν όλον το χρόνο στον σύγχρονο τουρίστα.

Έχει γίνει αποδεκτό ότι πρέπει να προχωρήσουμε άμεσα στον επαναπροσδιορισμό της τουριστικής μας προσφοράς. Να εδραιώσουμε μία καινούρια θέση στη διεθνή τουριστική αγορά με τη δημιουργία ενός πιο σύνθετου, πιο ποιοτικού τουριστικού προϊόντος. Να περάσουμε δηλαδή από την χωρίς διάκριση δημιουργία κλινών, σε ποικίλες μορφές δραστηριοτήτων, πρωτοβουλιών και εγκαταστάσεων με βασικό άξονα τον ποιοτικό θεματικό τουρισμό για ολόκληρο το χρόνο. Έτσι βοηθείται η προστασία του περιβάλλοντος και προσφέρονται λύσεις για το μέλλον και τη συνέχιση του τουρισμού στη χώρα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- “ Η Ελλάδα οικολογικό και πολιτιστικό απόθεμα”, Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ.
- “ Τουριστικό Δίκαιο”, Α. Ευθυμιάτου Πουλάκου.
- “ Τουριστική Ψυχολογία”, Περικλή Ν. Λύτρα.
- “ Οι νέοι θεσμοί”, Αθανασίου Τσιμπούκη.
- “ Διακοπές”, Ετήσιος τουριστικός οδηγός.
- “ Τουρισμός και Οικολογία”.
- “ Καθημερινή”.
- “ Βήμα”.
- “ Έθνος”.
- “ Κόσμος”.
- “ Νέα Οικολογία”.

ΠΗΓΕΣ

- Ε.Ο.Τ.
- Παγκόσμιο Ταμείο για την προστασία της φύσης (W.W.F.)
- Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ.
- Ελληνική Εταιρία προστασία της φύσης (Helmera)
- Κέντρο Ευρωπαϊκής Ενημέρωσης
- Trekking Hellas
- Συνέδριο με θέμα “Τουρισμός στο κατώφλι του 2000”

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	σελ. 1
ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ	
ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ	σελ. 6
ΚΛΙΜΑΤΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ	σελ. 8
ΓΕΩΛΟΓΙΚΟΙ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΙ	σελ. 10
ΥΔΡΟΓΡΑΦΙΑ	σελ. 10
ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΑΝΑΓΛΥΦΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	σελ. 11
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΑΠΟ ΤΟ 1953	
Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΟ ΤΟ 1953	σελ. 12
ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΕΠΙΤΑΧΥΝΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	σελ. 14
ΟΙ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	σελ. 15
ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ-ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	
ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	σελ. 18
ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΑ ΧΕΡΣΑΙΑ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΑ	σελ. 21
ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΑ	σελ. 23
ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ	σελ. 24
ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ ΚΑΙ ΡΥΠΑΝΣΗ	σελ. 25
ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΑ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΑ	
Η ΦΥΣΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ	σελ. 27
ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	
Α. ΧΛΩΡΙΔΑ	σελ. 28
Β. ΠΑΝΙΔΑ	σελ. 29

ΒΙΟΤΟΠΟΙ-ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ ΟΙΚΟΤΟΠΩΝ	σελ.30
ΦΥΣΙΚΟΙ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΙ-ΤΟΠΙΑ	σελ.35
ΥΓΡΟΤΟΠΟΙ	σελ.35
ΔΑΣΟΣ	σελ.36
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ	σελ.37

ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΠΟΥ ΠΡΟΫΠΟΘΕΤΟΥΝ ΤΗΝ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ

ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	σελ.39
ΑΓΡΟΤΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	σελ.41
CAMPINGS	σελ.44
ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	σελ.45
ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	σελ.48
ΣΠΗΛΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	σελ.49
ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	σελ.50
ΒΟΤΑΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	σελ.52
ΚΥΝΗΓΕΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	σελ.53
ΔΑΣΙΚΑ ΧΩΡΙΑ	σελ.54

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΙ ΜΕ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ

ΘΡΑΚΗ	
ΔΑΣΟΣ ΔΑΔΙΑΣ	σελ.58
ΔΕΛΤΑ ΕΒΡΟΥ	σελ.59
ΡΟΔΟΠΗ	σελ.59
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	
ΛΑΪΛΙΑΣ	σελ.60
ΔΟΪΡΑΝΗ	σελ.61
ΠΡΕΣΠΕΣ	σελ.61
ΒΑΛΙΑ ΚΑΛΝΤΑ	σελ.62

ΗΠΕΙΡΟΣ

ΜΕΤΣΟΒΟ σελ.64

ΔΡΥΜΟΣ ΑΩΟΥ-ΒΙΚΟΥ σελ.65

ΑΧΕΡΩΝΤΑΣ σελ.67

ΘΕΣΣΑΛΙΑ

ΟΛΥΜΠΟΣ σελ.69

ΛΙΜΝΗ ΠΛΑΣΤΗΡΑ σελ.70

ΠΗΛΙΟ σελ.71

ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ

ΚΑΡΠΙΕΝΗΣΙ σελ.73

ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ σελ.74

ΠΑΡΝΗΘΑ σελ.75

ΚΑΡΥΣΤΙΑ σελ.76

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

ΚΑΛΟΓΡΙΑ-ΣΤΡΟΦΥΛΙΑ σελ.78

ΚΑΛΑΒΡΥΤΑ σελ.78

ΤΑΪΓΕΤΟΣ σελ.80

ΝΗΣΙΑ

ΚΕΦΑΛΛΟΝΙΑ σελ.82

ΚΡΗΤΗ-ΦΑΡΑΓΓΙ ΣΑΜΑΡΙΑΣ σελ.83

ΜΗΛΟΣ σελ.84

ΑΛΟΝΝΗΣΟΣ σελ.85

ΧΙΟΣ σελ.86

ΘΑΣΟΣ σελ.87

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΜΟΝΟΠΑΤΙ ΜΕΓΑΛΩΝ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ Ε4 σελ.89

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΝΟΜΟΙ ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ σελ.92

ΥΠΟΥΡΓΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΓΚΡΙΣΕΙΣ σελ.97

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΗ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ σελ. 102

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ 1995 σελ. 102

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ σελ. 103

ΣΤΟΧΟΙ ΔΡΑΣΗΣ ΤΗΣ ΕΟΚ σελ. 104

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΑΕΙΦΟΡΙΑ: 5^ο ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ σελ. 106

ΤΟΜΕΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ: ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ-ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ σελ. 109

ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ σελ. 112

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΓΑΛΑΖΙΕΣ ΣΗΜΑΙΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ σελ. 113

ΕΙΔΙΚΑ ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ σελ. 122

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ σελ. 123

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΦΙΛΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ σελ. 126

ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΑ ΣΤΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ

ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ σελ. 129

ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ σελ. 130

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ σελ. 132

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ σελ. 136

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ σελ. 140

